

KANSALLINEN METSÄ- OHJELMA 2015

toteutuminen 2007–2008

Kansallinen metsäohjelma toteutuminen 2007–2008

KANSALLINEN METSÄOHJELMA 2015 – toteutuminen 2007–2008

MMM:n julkaisuja 3/2009

Toimittaja: Anniina Kostilainen

Kannen kuvat ylhäältä: Topi Tanhuanpää, MMM kuva-arkisto,
Elias af Hällström, MMM kuva-arkisto

ISBN 978-952-453-499-4 (nid.)

ISBN 978-952-453-500-7 (PDF)

ISSN 1238-2531 (nid.)

ISSN 1797-397X (PDF)

Vammalan Kirjapaino Oy, 2009

Sisältö

Alkusanat	5
Tiivistelmä	6
Metsäalan tavoitetilä vuonna 2015	9
Kansallinen metsäohjelma 2015:n painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet	9
1 Metsäteollisuuden ja -talouden kilpailukykyisistä toimintaedellytyksistä huolehditaan	9
1.1 Jalostusarvon nostaminen sekä uudet tuotteet ja palvelut	9
1.2 Hakkuumahdollisuuksien hyödyntäminen	10
1.3 Puuntuotannon kestävyys	12
1.4 Yksityismetsätalouden kannattavuus ja tilakoko	14
1.5 Liikenneverkkojen kunto	15
1.6 Työvoiman riittävyys ja yrittäjyys	16
2 Metsien ilmasto- ja energiahyötyjä lisätään	18
2.1 Puuperäisen energian käyttö	18
2.2 Puutuotteiden käyttö	22
2.3 Ilmastomuutos ja metsätalous	23
3 Metsien monimuotoisuus ja ympäristöhyödyt turvataan	25
3.1 Metsien biologinen monimuotoisuus	25
3.2 Vesistöt ja maaperä	28
4 Metsien käyttöä virkistyksen ja kulttuurin lähteenä edistetään	30
4.1 Luontomatkailu ja luonnontuoteala	30
4.2 Metsien virkistyskäyttö ja jokamiehenoikeudet	31
4.3 Metsiin ja puuhun perustuva kulttuuri	32
5 Metsäalan osaamista ja hyväksyttävyyttä vahvistetaan	33
5.1 Metsäalan tulevaisuustyö	33
5.2 Tutkimus- ja kehittämistoiminta liiketoiminnan ja yrittäjyyden tukena	33
5.3 Metsäalan ammattilaisten koulutus	34
5.4 Metsäalan yhteiskunnallinen hyväksyttävyys	35
5.5. Lasten ja nuorten metsäosaaminen	35
6 Kansainvälisessä metsäpolitiikassa edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä	37
6.1 Kansainvälinen metsäpolitiikka	37
6.2 Metsäasiat Euroopan unionissa	38
6.3 Kehitysyhteistyö ja muu kahdenvälinen yhteistyö	38
Ohjelman rahoitus	40
Alueellisten metsäneuvostojen toiminta vuosina 2007–2008	42
ARVIO METSÄALAN KEHITYKSESTÄ LÄHIVUOSINA JA KEHITYKSEN VAATIMAT TOIMENPIDEPAINOTUKSET VUOSINA 2009 JA 2010	43
Liitteet	46
Liite 1. Metsäneuvoston toiminta vuosina 2007–2008	46

Alkusanat

Kansallinen metsäohjelma 2015 (KMO 2015) hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä maaliskuussa 2008. Eräiltä osin ohjelmaa toimeenpantiin jo vuonna 2007 Metsäsektorin tulevaisuuskatsaukseen (MMM 11/2006) pohjautuen. Molempien asiakirjojen laadinta tapahtui laajassa yhteistyössä metsäalan eri toimijoiden kanssa metsäneuvostossa ja sen toimitilissa sekä kuullen kannanottoja seminaareissa ja verkkosivuilla.

Kansallinen metsäohjelma 2015 laadittiin ja sen toimeenpano aloitettiin aivan toisenlaisessa tilanteessa kuin mitä tällä hetkellä elämme. Tuolloin metsäteollisuustuotteiden vienti veti, vallitsi puupula ja Venäjän puutullit uhkasivat raaka-ainehuoltoa. Pääpaino oli toimenpiteissä, joilla edistettiin kotimaisen puun markkinoille tuloa kuten verohuojennuksissa, metsänomistajien neuvonnan lisäämisessä, liikenneinvestoinneissa ja metsäkoneenkuljettajien koulutuksen lisäämisessä.

Syksyllä 2008 alkanut maailmanlaajuinen talouslama muutti tilanteen nopeasti. Tuotteiden kysynnän romahdettua tuotantolinjoja on suljettu Suomessa huolestuttavassa määrin, kotimaisen puun kysyntä on ennätyksellisen alhaalla ja työvoimapula on kääntynyt työttömyydeksi. Perusteltua on kysyä, ovatko Kansallinen metsäohjelma 2015:ssä asetetut tavoitteet ja toimenpiteet vielä kohdallaan.

Mielestäni Kansallisen metsäohjelman peruslinjat ovat edelleen ajankohtaiset. Ohjelmassa korostetaan luonnon arvostamista, asiakaslähtöisyyttä kannattavan ja kilpailukyisen toiminnan edellytyksenä, korkeatasoista ja monipuolista osaamista sekä toimijoiden yhteistyötä. Ohjelmassa painotetaan metsästä markkinoille ulottuvien tuotannon arvoketjujen kehittämistä kokonaisuutena. Sekä metsätalouden että -teollisuuden ja metsiin perustuvan muun yritystoiminnan on oltava kannattavaa ja kestävää. Toimintaympäristön muuttuessa metsäalan on kehitettävä uusia puuhun ja metsiin perustuvia tuotteita ja palveluja sekä uudistettava rakenteita ja toimintatapoja. Metsät uusiutuvana luonnonvarana tarjoavat lukemattomia mahdollisuuksia biotalouden nousuun.

Kansallinen metsäohjelma 2015:n toimeenpanorakenteet mahdollistavat hyvän yhteistyön. Kansallisessa metsäneuvostossa, sen sihteeristössä ja työryhmissä sekä alueellisissa metsäneuvostoissa on mukana sekä valtiohallan, tutkimuksen, yritys-elämän, etujärjestöjen että muiden sosiaalipartnereiden kuten ympäristönsuojelujärjestöjen edustajia. Myös metsäalaa koskevien eri ohjelmien yhteensovitus KMO 2015:n kanssa tapahtuu metsäneuvostossa ja sen toimitilissa. Ajankohtaisimpia tällaisia ohjelmia ovat työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimat metsäalan strateginen ohjelma ja ilmasto- ja energiastrategia sekä ympäristöministeriön koordinoima kansallinen biodiversiteettistrategia.

KMO 2015:n toimeenpanoa ja vaikuttavuutta seurataan muun muassa seurantaraporttien muodossa. Tässä vuosien 2007–2008 seurantaraportissa kerrotaan metsäsektorin kehityksestä ja KMO:n painopistealueilla tehdystä työstä. Seurantaraporttia ovat valmistelleet metsäneuvoston sihteeristö ja työryhmät. Raportti on hyväksytty metsäneuvostossa. Sivulla 42–44 on katsaus metsäalan lähiajan kehitysnäkymistä sekä metsäneuvoston linjaukset tärkeimmistä metsäpoliittisista toimenpiteistä vuosina 2009–2010.

Kiitän lämpimästi kaikkia Kansallinen metsäohjelma 2015:n toimeenpanossa ja tämän seurantaraportin valmistelussa mukana olleita tahoja ja henkilöitä arvokkaasta ja hyvin tehdystä työstä.

Sirkka-Liisa Anttila

Maa- ja metsätalousministeri

Tiivistelmä

Metsäsektoriin vaikuttavat parhaillaan monet muutostekijät, joihin on pystyttävä sopeutumaan. Muutosta aiheuttavista tekijöistä keskeisimpiä ovat globalisaatio, väestön ikääntyminen, teknologinen kehitys sekä lisääntyvä huoli kestävästä kehityksestä. Vuoden 2008 loppupuolella maailmanlaajuisesti levinnyt rahoituskriisi on osoittanut miten voimakkaasti globaalit markkinat voivat heijastua kansalliselle tasolle.

Metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo vuonna 2007 lisääntyi 22,3 miljardiin euroon, mutta tuotannon supistumisen takia laski vuonna 2008 vajaaseen 19,5 miljardiin euroon. Reaaliarvoltaan metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo on hienokseltaan laskenut koko 2000-luvun.

Yhdysvalloista alkanut lama ja finanssimarkkinoiden epävarmuus heijastuivat Eurooppaan, mikä johti rakentamisen vähentymiseen ja sahataran kysynnän ja hintatason heikentymiseen. Suomessa sahataran kulutusta laski pientalorakentamisen hiipuminen. Paperiteollisuuden vuosia jatkunut ylitarjonta ja heikko hintakehitys johtivat kapasiteetin leikkauksiin Suomessa ja muualla. Tuotantokapasiteetin voimakas supistuminen Suomessa vähensi tuotannon arvoa.

Talouden taantuma on osoittanut entistä välttämättömmiksi toimenpiteet metsäalan uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi. Tekes rahoitti metsäklusterin tutkimus- ja kehityshankkeita vuonna 2008 yhteensä 58,4 miljoonalla eurolla. Vuonna 2007 metsäklusteri kokonaisuudessaan panosti 467 miljoonaa euroa tutkimukseen ja kehitykseen. SITRA:n yliasiamiehen Esko Ahon johtaman metsätalouden ja -teollisuuden kilpailukykytyöryhmän esitysten pohjalta valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriössä Metsäalan strateginen ohjelma, jonka pääpaino on yritystoiminnan kilpailukykyä parantamisessa.

Kokonaishakkuumäärä vuonna 2007 kohosi puutavaran vilkkaan kysynnän ansioista ennätyslukemiin ja kysyntä jatkui voimakkaana alkuvuoden 2008. Tällöin myös kotimaisen puun käytön lisääminen korvaamaan venäläisen puun tuontia nousi keskeiseksi metsäpoliittiseksi haasteeksi.

Hallitus teki vuonna 2008 päätöksiä puun myyntitulojen verotuksen määräaikaisesta keventämisestä 1.4.2008–31.12.2010 tehdyistä kaupoista. Myös metsävähennyksen korottamisesta sovittiin. Tehdyt veropäätökset ja tiedotuskampanjat vilkastuttivat puukauppaa ja erityisesti harvennushakkuuta kesän ja syksyn aikana. Finanssikriisin mukanaan tuoma taantuma ja toisaalta epävarmuus verolainsäädännön lopullisesta sisällöstä hiljensivät puukaupan loppuvuodesta 2008, jolloin vuoden kokonaishakkuumäärä jäi 53,4 miljoonaan kuutiometriin.

Vuonna 2007 poikkeuksellisen korkeat kantohinnat nostivat yksityismetsien hakkuut suuriksi, mikä näkyi nettokantorahatuloissa (2,32 mrd. € vuoden 2008 rahassa) ja liikutuloksessa, joka oli peräti 141 euroa hehtaarilla. Vuonna 2008 nettokantorahatulo putosi 1,63 miljardiin euroon ja liikutulos 99 euroon hehtaarilta, joka on noin kymmenen euroa vähemmän kuin vuosien 2000–2007 keskiarvo.

Metsänhoidollisen tilan paraneminen edellyttää Kansallisessa metsäohjelmassa asetettujen metsänhoito- ja perusparannustöiden tavoitteiden saavuttamista. Tavoitteiden saavuttamista on edistetty korottamalla Kemera-töiden rahoitusta vuoden 2007 yhteensä 59,6 miljoonasta eurosta 63,8 miljoonaan vuonna 2008. Taimikon ja nuoren metsän hoidon työmäärä oli vuonna 2008 lähes tavoitteen mukainen ja juurikkävän torjunnassa tavoite saavutettiin. Kunnostusojituksen määrä on pysytellyt vuosia asetettuja tavoitteita alhaisemmalla tasolla. Metsänhoito- ja metsänparannustöissä ongelmaksi on muodostunut Kemera-rahoituksen riittämättömyys, vaikkakin rahoitusta on lisätty. Vuodelle 2009 siirtyi noin 11 miljoonan euron edestä tehtyjen töiden maksatuksia, mikä vähentää vuonna 2009 käytettävissä olevia varoja.

Neuvonnan ja ajantasaisen metsäsuunnittelujärjestelmän kehittämiseen suunnattiin lisärahoitusta, jotta metsänomistajat saisivat paremmin tietoa metsiensä hoito- ja hakkuumahdollisuuksista.

Kevään 2008 kehyspäätös ja jo aiemmat päätökset huomioon ottaen, hallitus päätti suunnata puukuljetusten turvaamiseen vuosille 2008–2012 yhteensä 289 miljoonaa euroa. Rahoitus suunnataan kuljetusketjun ongelmakohtiin eli pientiestöön ja puukuljetusten kannalta tärkeisiin vähäliikenteisiin rataosiin.

Metsäsektorin työllisten osuus vuonna 2008 on kaikkiaan noin 83 000 henkeä, jossa on laskua edellisvuodesta noin 3 000 työllistä. Metsätaloudessa työllisten määrä vuosina 2007 ja 2008 oli 24 000 henkilöä. Metsäteollisuuden työvoima oli 58 000 henkilöä vuonna 2008. Työvoiman lasku kohdistui pääasiassa paperi- ja massateollisuuteen, jossa työvoima jäi ensimmäistä kertaa alle 30 000 hengen.

Kevään 2008 kehyspäätöksessä lisättiin merkittävästi rahoitusta metsäkoneenkuljettajien ja puutavara-autonkuljettajien työvoimapolitiittiseen koulutukseen, mikä lisäsi opiskelijamääriä.

Hallituksen ilmasto- ja energiapolitiittinen ministerityöryhmä antoi 6.11.2008 eduskunnalle selonteon pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiasta. Ilmasto- ja energiastrategian tavoitteena on kasvattaa puupolttoaineiden (metsähake, puupelletit,

puun pienkäyttö) käyttöä primäärienergian tuotannossa 37 terawattituntiin (TWh) vuonna 2020. Vuonna 2006 puupolttoaineita käytettiin primäärienergian tuotannossa 19,3 TWh:a.

Puupolttoaineiden osuus energian kokonaiskulutuksesta on pysynyt 2000-luvulla 20 prosentin vaiheilla. Vuonna 2007 puupolttoaineiden kokonaiskulutuksesta 52 prosenttia tuli metsäteollisuuden jäteliemien energiakäytöstä. Lämpö- ja voimalaitosten käyttämistä kiinteistä puupolttoaineista puolestaan kolme neljänestä on teollisuuden puutähdehakea, purua ja kuorta, joten metsäteollisuuden tuotannon supistuminen muodostaa suurimman uhan puupolttoaineiden käytölle.

Kansallisessa metsäohjelmassa sekä ilmasto- ja energiastrategiassa asetetut tavoitteet metsähakkeen lisäämiseksi ovat pitkälti yhteneväiset. Ilmasto- ja energiastrategian tavoitteena on metsähakkeen käytön lisääminen vuoden 2006 3,6 miljoonasta kuutiometristä (7 TWh) runsaaseen 12 miljoonaan (21 TWh) vuoteen 2020 mennessä. Kansallisessa metsäohjelmassa tavoitteeksi asetettiin metsähakkeen käytön nostaminen 8–12 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2015 mennessä. Vaikka käyttö on lisääntynyt 2000-luvulla kohoten vuonna 2008 4,6 miljoonaan kuutiometriin, näyttää runsaan 12 miljoonan tavoite haasteelliselta.

Valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa 2008 uuden METSO-ohjelman samanaikaisesti kansallisen metsäohjelman kanssa. METSO-ohjelman tavoite on metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantumisen pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden suotuisan kehityksen vakiinnuttaminen vuoteen 2016 mennessä. Vuonna 2008 valtion omistukseen hankittiin 56 METSO-kohdetta, joiden yhteispinta-ala oli 869 hehtaaria. Maanomistajien METSO-ohjelmaan tarjoamista kohteista perustettiin 82 yksityistä suojelualuetta, kokonaispinta-alaltaan 537 hehtaaria. Metsätalouden ympäristötuella tehtiin määräaikaisia monimuotoisuuden turvaamissopimuksia 5 807 hehtaarin alalle ja metsäluonnonhoitohankkeita 2,34 miljoonalla eurolla. Syksyllä 2008 Metsähallituksessa käynnistettiin 10 000 hehtaarin lisäsuojeluun tähtäävä METSO-kymppitonni-projekti.

Metsäkeskusten luontolaadun arvioinnin yhteydessä tehtävän hakkuiden ja maanmuokkauksen vesiensuojelun onnistumisen arvioinnin mukaan vesiensuojelun laatu oli erinomainen tai hyvä ainespuunkorjuussa 97 prosentilla pinta-alasta ja maanmuokkauksen osalta 86 prosentilla pinta-alasta.

Luontomatkailun kasvu tasaantui maailmanlaajuisen talouden taantuman myötä. Luonnontuotealalla viennin painopiste on siirtynyt lääke- ja rohdosteollisuuteen. Luonnontuotealan kehitystä on jarruttanut tutkimustiedon puute ja raaka-aineen saatavuus. Metsien virkistyskäytössä perinteiset marjastus ja metsästys ovat menettäneet suosiotaan, mutta toisaalta metsissä harrastetaan uusia lajeja kuten geokätkentää.

Osaamisen kehittämiseen kiinnitettiin metsäalalla erityistä huomiota. Suomen metsäklusterin tutkimusstrategiaa ryhtyi toteuttamaan strategisen huippuosaamisen keskittymä Metsäklusteri Oy. Osaamiskeskusohjelmassa (OSKE) yksi osaamisklustereista on ”Uusiutuva Metsäteollisuus”, jonka tavoitteena on tuoda uusia ratkaisuja metsäteollisuuteen ja vauhdittaa alan uusiutumista. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta perustettiin parantamaan julkisin varoin rahoitetun tutkimuksen vaikuttavuutta. Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalojen sektoritutkimuksen tehostamiseksi sovittiin sektoritutkimuslaitosten toimintojen yhteistyön tiivistämisestä Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymässä.

Opetusministeriön tukea suunnattiin metsäalan koulutuksen sisällön kehittämiseen vastaamaan työelämän tarpeita. Ammatikorkeakouluista ja yliopistoista metsäalalle valmistuvien määrää on tarkoitus supistaa sisäänottokiintiötä pienentämällä. Metsäalan perustutkinnon perusteet uudistettiin ja otettiin käyttöön syksyllä 2008.

Metsäalalla käynnissä olevat muutokset näkyivät voimakkaana uutisointina mediassa. Tehtaiden lopettamispäätökset, irtisanomiset sekä julkinen keskustelu suomalaisen metsäteollisuuden kriisistä loivat omalta osaltaan negatiivista kuvaa metsäalasta. Pohjois-Suomen metsäkiistat nostivat keskusteluun vanhojen metsien suojelukysymykset, ja metsien hyödyntämisen ja suojelun välisen problematiikan. Metsien monimuotoisuuden suojelusta uutisoitiin pääosin positiivisesti Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman myötä. Myös metsien ja pitkän elinkaaren puutuotteiden merkityksestä ilmastonmuutoksen hidastamisessa keskusteltiin julkisuudessa. Metsänkäsittelymenetelmistä, kuten avohakkuista ja vaihtoehtoisista menetelmistä käyty keskustelu puolestaan osoitti niin kansalaisten kuin metsänomistajien arvojen monipuolistuneen, mikä osaltaan vaikuttaa metsäalaa koskeviin mielipiteisiin.

YK:n metsäfoorumissa neuvoteltiin vuonna 2007 metsiä koskeva oikeudellisesti sitomaton asiakirja. Ilmastopimuksen puitteissa aloitettiin neuvottelut uudesta, vuoden 2012 jälkeisestä ilmastopimusjärjestelmästä, jossa metsien rooli on keskeinen. Metsien biologista monimuotoisuutta tarkasteltiin syvästi biodiversiteetisopimuksen 9. osapuolikokouksessa.

Kansainvälinen ja EU-sääntely lisääntyi metsäasioissa kertomuskaudella. EU-komissio antoi vuosien 2007 ja 2008 aikana useita aloitteita, jotka vaikuttavat merkittävästi metsäsektoriin, ja joihin liittyvien hankkeiden koordinointi vaatii yhä enemmän kansallista ja EU-tason huomiota.

Kahdensivälisessä yhteistyössä toteutettiin Luoteis-Venäjän kestävän metsätalouden ja biologisen monimuotoisuuden kehittämisohjelmaa, johon sisältyi laajamittaista Venäjän metsähallinnon johtajien ja asiantuntijoiden koulutusta. Ohjelman keskeisenä elementtinä oli erityisesti täydennyskoulutuksen kehittä-

minen yhdessä Venäjän metsäviraston ja metsäalan oppilaitosten kanssa.

Alueelliset metsäohjelmat 2006–2010 tarkistettiin KMO 2015:n linjausten mukaisesti syksyllä 2008.

Metsäalan tavoitetila vuonna 2015

Kansallinen metsäohjelma 2015:n vision mukaisesti Suomi on vuonna 2015 kestävä metsätalouden ja -osaamisen edelläkävijä. Osaaminen on jalostunut uusiksi kilpailukykyisiksi tuotteiksi ja palveluiksi, kotimaisen puun käyttö lisääntynyt merkittävästi ja metsäluonnon monimuotoisuus vahvistunut.

Ohjelmassa on kuusi painopistettä, joille on asetettu mitattavat tavoitteet ja joita toteutetaan konkreettisilla toimenpiteillä. Painopisteet ovat:

- metsäteollisuuden ja -talouden kilpailukykyisistä toimintaedellytyksistä huolehditaan;
- metsien energia- ja ilmastohyötyjä lisätään;
- metsien monimuotoisuus ja ympäristöhyödyt turvataan;
- metsien käyttöä kulttuurin ja virkistystyksen lähteenä edistetään;
- metsäalan osaamista ja hyväksyttävyyttä vahvistetaan;
- kansainvälisessä metsäpolitiikassa edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä

KANSALLINEN METSÄOHJELMA 2015:N TOTEUTUMINEN 2007–2008

1 Metsäteollisuuden ja -talouden kilpailukykyisistä toimintaedellytyksistä huolehditaan

1.1 Jalostusarvon nostaminen sekä uudet tuotteet ja palvelut

Tavoite

Puuta käytetään nykyistä monipuolisemmin asiakaslähtöisiin, kilpailukykyisiin tuotteisiin ja palveluihin.

Vaikuttavuusmittari

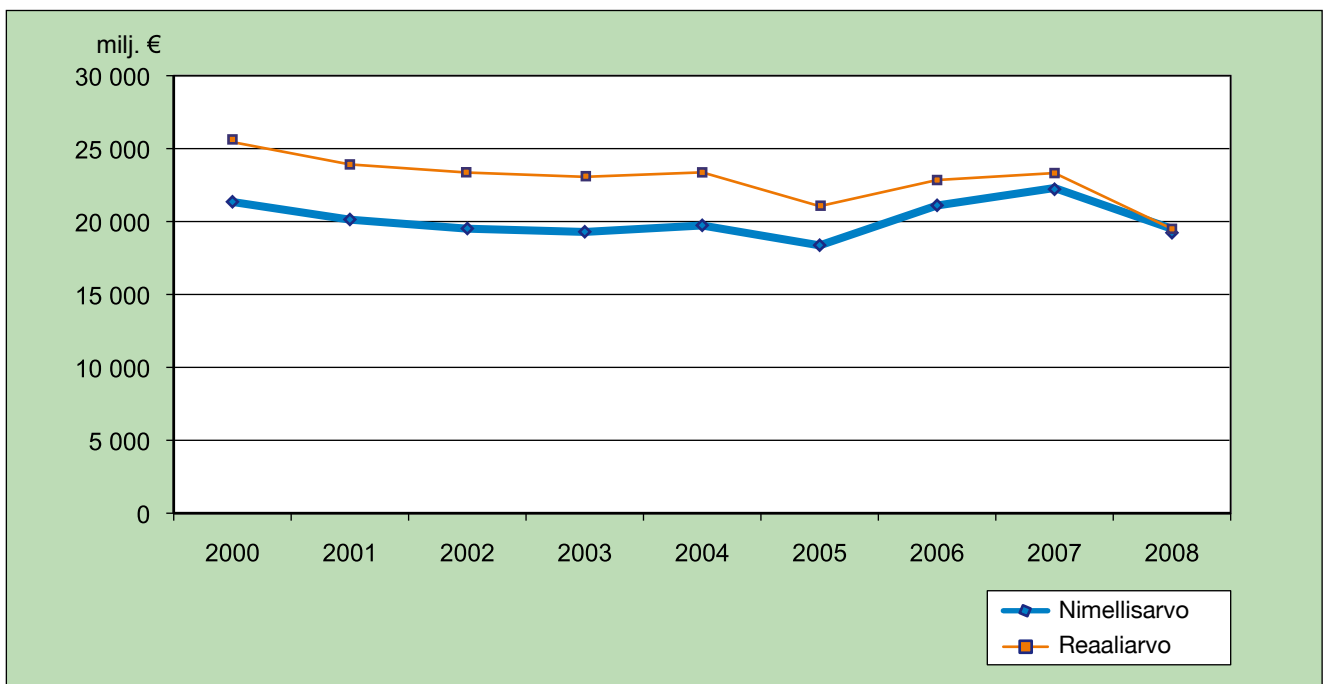
Metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo Suomessa on lisääntynyt 20 prosenttia (keskimäärin 22,7 mrd. €/v jaksolla 2002–2006; vuoden 2008 hinnoin).

Metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo vuonna 2007 lisääntyi 22,3 miljardiin euroon, mutta tuotannon supistumisen takia se laski vuonna 2008 vajaaseen 19,5 miljardiin euroon (kuva 1). Reaaliarvoltaan metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo on hienokseltaan laskenut koko 2000-luvun ajan.

Yhdysvalloista alkanut asuntomarkkinoiden lama ja finanssi-markkinoiden epävarmuus ovat heijastuneet voimalla myös Eurooppaan, mikä on johtanut rakentamisen vähentymiseen sekä sahatavaran kysynnän ja hintatason heikentymiseen. Suomessa sahatavaran kulutusta laskee omakotirakentamisen hiipuminen. Paperiteollisuuden vuosia jatkunut ylitarjonta ja heikko hintakehitys ovat johtaneet kapasiteetin leikkauksiin Suomessa ja muualla maailmassa. Tuotantokapasiteetin voimakas supistaminen Suomessa on vähentänyt metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvoa. Kehitys tulee jatkumaan samankaltaisena myös vuonna 2009.

Toimenpiteet

Talouden taantuma on osoittanut entistä välttämättömämmäksi toimenpiteet metsäalan uusien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseksi ja tuottavuuden parantamiseksi. Tekes rahoitti metsäklusterin tutkimus- ja kehityshankkeita vuonna 2008 yhteensä 58,4 miljoonalla eurolla kun ennakoarvio oli noin

Kuva 1. Metsä- ja puutuoteteollisuuden nimellisen ja reaalian (vuoden 2008 hintatasossa) tuotannon arvon kehitys vuosina 2000–2008. Deflaattori: Tukkuhintaindeksi, kokonaisindeksi 1949=100. Metla.

47 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 rahoituksen ennakoidaan olevan noin 50 miljoonaa euroa. Hakemusten laadinnassa erityisesti pk-yritykset tarvitsisivat tukea, jota varten olisi tarpeen saada asiantuntija esimerkiksi Puuinfoon.

Metsäteollisuus ry:n johdolla laadittiin vuonna 2008 puutuote-toimialan tutkimusstrategia, jota toteuttamaan puutuotealan toimijat perustivat maaliskuussa 2009 laajapohjaisen tutkimus-yhteisön Finnish Wood Research Oy:n. Yhteisyrityksen tehtävänä on puutuotealan tutkimus- ja innovaatio-ohjelmien käynnistäminen, tutkimusrahoituksen kanavointi valituille painopiste-alueille sekä kansainvälinen tutkimusyhteistyö. Jokaiseen TE-keskukseen on nimetty vastuuhenkilö, joka seuraa puutuote-hankkeita osana PuuSuomi-verkoston. Puu-Suomi-verkoston hanke käynnistetään uudelleen maa- ja metsätalousministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyönä.

Joulukuussa 2008 valmistui työ- ja elinkeinoministeriössä Puu-tuoteteollisuuden kilpailukykyohjelma (2009–2011), joka jatkaa valtioneuvoston vuonna 2005 tekemän Puun käytön ja puurakentamisen edistämisen periaatepäätöksen toteuttamista. Ohjelman puitteissa Pietarissa järjestettiin syksyllä 2008 puurakentamisen asuntomessut. Metsäsektorin palveluliiketoiminnan kehittämisohjelmassa ei ole edetty. Sen sijaan työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee ohjelman metsäpalveluyrittäjyiden kehittämiseksi osana Metsäalan strategista ohjelmaa.

Työ- ja elinkeinoministeriö käynnisti Metsäalan strategisen ohjelman (MSO) valmistelun vuonna 2008. Metsäalan strateginen ohjelma alkoi maaliskuussa 2009 ja päättyi helmikuussa 2011. Ohjelma sisältää lukuisia toimenpiteitä metsä- ja puutuoteteollisuuden kilpailuvyöhykkeen parantamiseksi.

1.2 Hakkuumahdollisuuksien hyödyntäminen

Tavoite

Kotimaisen puun vuotuiset hakkuut lisääntyvät 10–15 miljoonaa kuutiometriä.

Vaikuttavuusmittarit

Ainespuun vuotuiset hakkuut nousevat 65–70 miljoonaan kuutiometriin (markkinahakkuut keskimäärin 55 miljoonaa m³/v vuosina 2002–2006).

Tilakohtaisten, ajantasaisten metsäsuunnitelmien osuus on 75 prosenttia yksityisten metsänomistajien omistamasta metsätaloukseen alasta (nykyisten metsäsuunnitelmien osuus 43 prosenttia vuonna 2006).

Kokonaishakkuumäärä vuonna 2007 oli ennätyskorkea. Loppu-tuotteiden hyvä kysyntä siivitti hakkuumäärän 57,7 miljoonaan

kuutiometriin. Vuonna 2008 kokonaishakkuumäärä oli 53,4 miljoonaa kuutiometriä. Yksityismetsien hakkuut jäivät 2000-luvulla tätä pienemmiksi vain 2006, jolloin ne olivat ennätyskellisen vähäiset (kuva 2). Puun tuonti pysyi lähes ennätysvuosien tasolla. Talouden taantuma heijastuu kuitenkin voimalla met-säteollisuuden tuotantoon ja puutavaran kysyntään vasta vuon-na 2009.

Vuoden 2008 myönteinen uutinen on uusien toimijoiden, kuten Harvestia Oy:n ja L&T Biowatti Oy:n, aloittaminen raakapuun hankkijoina.

Tilakohtaisten metsäsuunnitelmien kattama pinta-ala oli vuon-na 2008 yhteensä 684 000 hehtaaria, mikä oli 46 prosenttia yksityismetsien metsätaloukseen alasta (kuva 3). Suunnitelmi-en määrä ja pinta-alaosuus ovat lisääntyneet vuodesta 2005 alkaen.

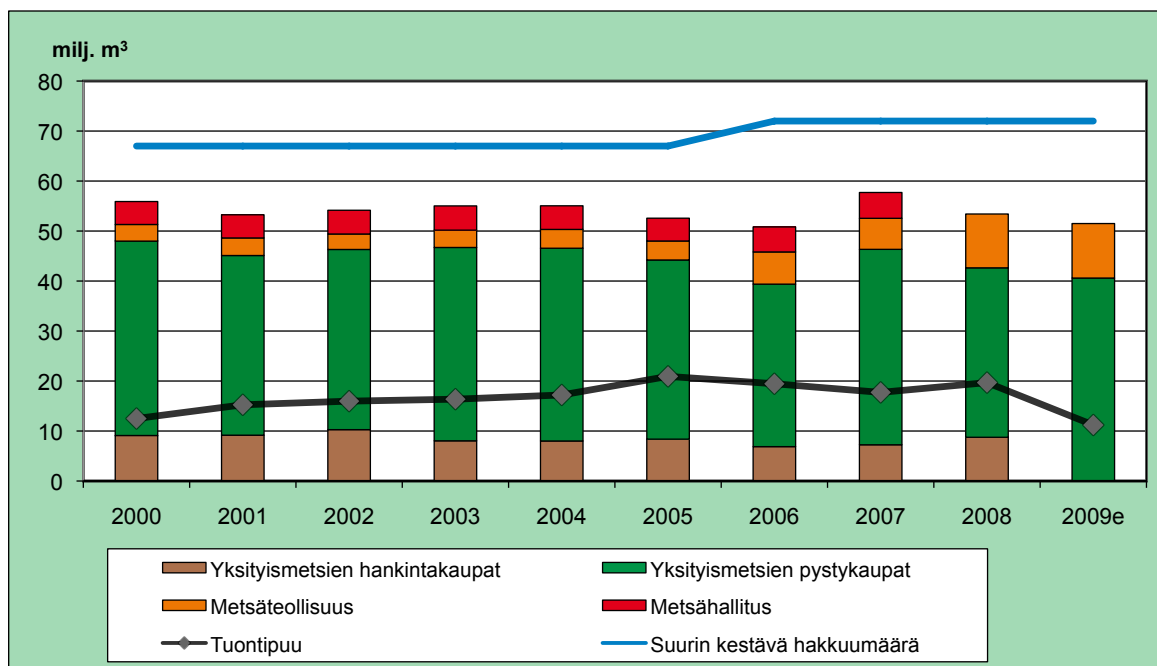
Toimenpiteet

Kotimaisen puun hankinnan lisääminen korvaamaan venäläi-sen puun tuontia nousi vuonna 2008 keskeiseksi metsäpoliitti-seksi haasteeksi. Hallitus päätti alentaa 1.4.2008 alkaen puun myyntitulojen verotusta määräaikaaisesti siten, että 50 prosent-tia vuosina 2008–2009 ja 25 prosenttia vuonna 2010 tehtyjen kauppojen myyntitulosta on verovapaata. Ensiharvennuksen puunmyyntituloille päätettiin täydellinen verovapaus 1.4.–30.8.2008 tehdyistä kaupoista. Myös metsävähennystä koro-tettiin.

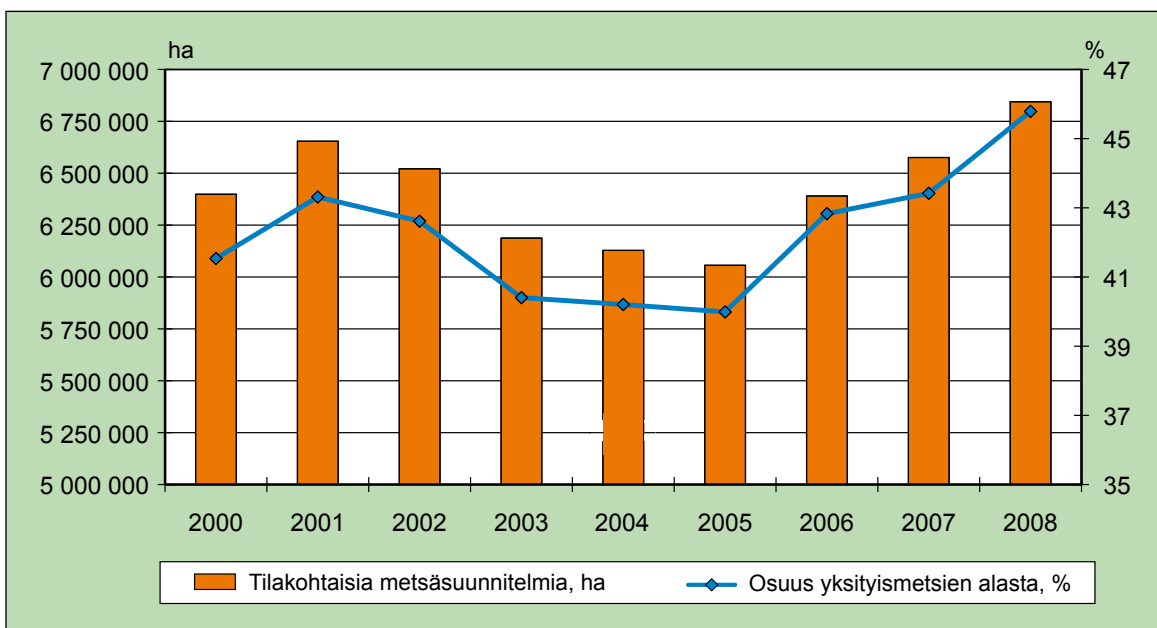
Metsäkeskukset pyrkivät lisäämään metsänomistajien tietoi-suutta metsien hakkuumahdollisuuksista ja hoitotarpeista vuonna 2008 lähettämällä heille noin 40 000 metsänhoito- ja hakkuutiedotetta. Tiedotteessa esitettiin kuviokartan avulla kii-reelliset metsänhoito- ja hakkuukohteet. Myös metsänhoito-yhdistyksillä oli ensiharvennusten lisäämiseksi kampanja, joka ta-voitti noin 27 000 metsänomistajaa. MTK ja Metsäteollisuus ry järjestivät kesällä 2008 mittavan lehdistöilmoituskampanjan puun myynnin vauhdittamiseksi.

Tehdyt veropäätökset ja tiedotuskampanjat vilkastuttivat puu-kauppaa ja erityisesti harvennushakkuuta kesän ja alkusyksyn 2008 aikana. Finanssikriisin mukanaan tuoma taantuma ja toi-saalta epävarmuus verolainsäädännön lopullisesta sisällöstä hiljensivät puukaupan loppuvuodesta 2008.

Vuonna 2008 tehtiin yksityismetsien metsäsuunnittelua noin miljoonaa hehtaaria. Metsäkeskusten sähköisen asiainnin ke-hittämiseen saatiin valtiovarainministeriöstä tuottavuuksia. Sitä käytetään mm. uuden metsävaratietojärjestelmän kehittä-miseen. Vuonna 2010 käyttöön otettava metsävaratietojärjes-telmä tehostaa metsävaratiedon keruuta, ajantasaistusta ja neuvontaa merkittävästi. Sen odotetaan myös yleisesti lisäävän aktiivisuutta metsätaloudessa. Uudessa järjestelmässä tuote-

Kuva 2. Ainespuun hakkuut ja puun tuonti 2000–2009 sekä hakkuumahdollisuudet. Vuosi 2009 ennuste. Vuodesta 2008 alkaen metsäteollisuusyhtiöiden ja metsähallituksen metsien hakkuista ei ole tilastoissa eritelty. Lähteet: Metla Metinfo ja Metsäsektorin suhdannekatsaus 2008–2009.

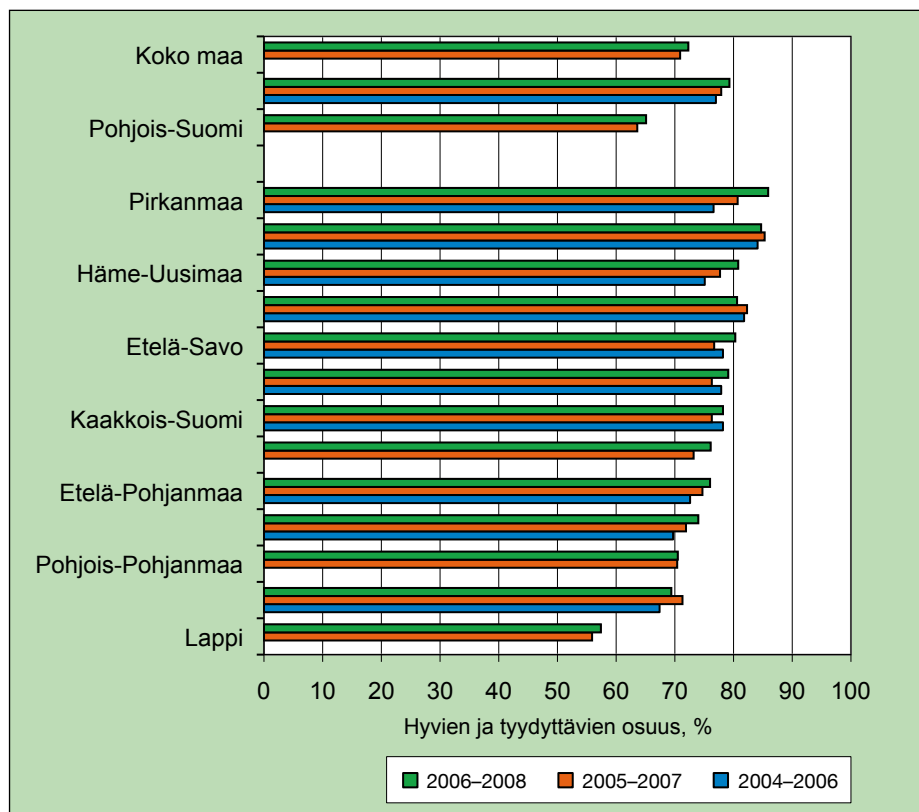
Kuva 3. Tilakohtaisten metsäsuunnitelmien pinta-ala ja osuus yksityismetsien metsätalousmaan alasta 2000–2008. Lähde: Tapion vuositilastot.

taan metsänomistajille ns. metsävaratiedote, joka varsinkin pienimmillä tiloilla riittää korvaamaan varsinaisen metsäsuunnitelman. KMO 2015:n metsäsuunnitelmataavoite 75 prosenttia käsittää myös uuden metsävaratiedotteen kattamat alueet. Metsäkeskusten metsätietotyöryhmä laatii metsävaratietojen käsittelystä selvitystä, joka valmistuu 30.5.2009 mennessä.

Alueelliset metsäohjelmat 2006–2010 tarkistettiin KMO 2015:n linjausten mukaisesti syksyllä 2008. Niissä KMO 2015:n eri painopisteiden tavoitteet sovitettiin yhteen ottaen huomioon kun-

kin alueen ominaispiirteet. Myös Metsähallituksen uutta strategiaa valmisteltiin vuonna 2008 ja Metsähallituksen hallitus hyväksyi sen alkuvuodesta 2009.

Maa- ja metsätalousministeriö aloitti vuonna 2008 valtakunnallisen turvemaiden kokonaisohjelman suunnittelun. Metla käynnisti Metsäklusteri Oy:n rahoittaman kehityshankkeen ”Less is More”, jossa kehitetään turvemaiden korjuuteknologiaa ja kulukelpoisuuden ennustemalleja. Metlan, Metsähallituksen ja Ponsse Oyj:n yhteisprojektissa selvitettiin käytännön ratkaisuja,

Kuva 4. Metsänhoidolliselta laadulta hyvien tai tyydyttävien taimikoiden ja nuorten metsien osuus niiden pinta-alasta 2006–2008. Lähde: Metla VMI.

joiden avulla turvemaiden sulan maan ajan puunkorjuuta voidaan lisätä käytössä olevaa konekalustoa käyttäen.

Yrittäjät ovat investoineet vuonna 2008 puunkorjuukalustoon, sekä pehmeiden maiden puunkorjuuseen tarkoitettuun kalustoon ennätystahtiin.

Metlan Suometsätalouden tutkimusohjelmassa tutkittiin turve- maan kantavuuteen ja kulkukelpoisuuteen liittyviä turvemaiden ominaisuuksia sekä mahdollisuuksia ennustaa näitä tekijöitä. Tulokset valmistuvat vuoden 2009 aikana. Lisäksi selvitetään urapainaumien puustolle aiheuttamia mahdollisia kasvutappiota loppusyksyllä 2008 kerätyn aineiston avulla. Simulointien pohjalta luotiin uusia ojitetujen turvemaiden puuston käsittely- ja korjuumenetelmiä, joita tullaan testaamaan käytännön kenttäkokeissa vuosina 2009–2010. Vuonna 2007 aloitetussa Metsänhoidon kustannustehokkuus ja laatu-tutkimusohjelmassa tarkasteltiin vaihtoehtoisia toimintamalleja suometsien hoidon organisoimiseksi ja käynnistettiin muutamien toimintamallien kokeilu.

Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö ovat yhteistyössä valmistelleet esitettä, jonka tarkoituksena on selvittää maakuntakaavojen oikeusvaikutuksia maa- ja metsätaloutta koskevien erityislakien mukaisessa päätöksenteossa. Metsätaloustoimenpiteiden maisema- ja virkistyskäyttövaikutuksista aloitettiin 2008 Metlassa maa- ja metsätalousministeriön rahoittama esiselvitys. Sen osana selvitetään, millä nykyisistä kaavamerkintäalueista on tarvetta maisemanhoidon kaavamääräyksiin ja miten hakkuutoimintaa näillä alueilla tyypillises-

ti ohjataan. Pilottialueena toimivan Pohjois-Karjalan kuntatason lainvoimainen kaava-aineisto on liitetty VMI-koeala-aineistoon. Kaavarajoitusten puuntuotannollisista vaikutuksista on tehty alustavia laskelmia. Jatkotyö edellyttää maakunta- ja yleiskaava-aineiston siirtämistä sähköiseen muotoon. Valmis- teilla oleva, EU:n Inspire-direktiiviin pohjautuva paikkatieto- lainsäädäntö helpottaa viranomaisten välistä tietojen vaihtoa.

1.3 Puuntuotannon kestävyys

Tavoite

Metsien puuntuotannollinen tilanne paranee ja puuston kasvu lisääntyy.

Vaikuttavuusmittarit

Taimikoiden ja nuorten kasvatusmetsien alasta 80–85 prosenttia on metsänhoidolliselta laadulta hyviä tai tyydyttäviä (v. 2006 laadultaan hyviä ja tyydyttäviä 69 prosenttia).

Puuston vuotuinen kasvu on vähintään 100 miljoonaa kuutiometriä (v. 2006 kasvu 98,5 milj. m³).

Valtakunnan metsien inventoinnin (vuosi 2008) mukaan koko maassa metsänhoidolliselta laadultaan hyviä tai tyydyttäviä taimikoita ja nuoria kasvatusmetsiä oli 72,3 prosenttia (kuva 4). Etelä-Suomessa laadultaan hyvien ja tyydyttävien metsiköiden osuus oli 79,3 prosenttia, mutta Pohjois-Suomessa vain 65,1 prosenttia. Pirkanmaan, Pohjois-Karjalan, Häme-Uusimaan, Keski-

Suomen ja Etelä-Savon metsäkeskusten toiminta-alueilla laatu-tavoite saavutettiin. Puuston kasvu on 99,5 milj. kuutiometriä.

Taimikon ja nuoren metsän hoidon työmäärä oli vuonna 2008 lähes tavoitteen mukainen ja juurikäävän torjunnassa tavoite saavutettiin. Työmäärät nousivat vuodesta 2007. Muissa metsänhoidon työlajeissa Kansallisen metsäohjelman tavoitteita ei saavutettu (taulukko 1). Kunnostusojitustavoitteesta on jääty jälkeen mm. heikkojen talvikorjuulosuhteiden ja yhteishankkeiden muodostamisvaikeuksien vuoksi. Osa lannoitus-suunnitelmista jäi toteutumatta kalustopulan takia.

Toimenpiteet

Metsänhoidollisen tilan paraneminen edellyttää Kansallisessa metsäohjelmassa asetettujen metsänhoito- ja perusparannustöiden tavoitteiden saavuttamista. Kemera-töiden rahoitusta on korotettu vuoden 2007 kaikkiaan 59,6 miljoonasta eurosta 65,7 miljoonaan euroon vuonna 2008. Metsänhoito- ja metsänparannustöissä ongelmaksi on muodostunut Kemera-rahoituksen riittämättömyys, sillä edelleen ollaan KMO 2015-tavoiteta pienemmässä tukimäärässä. Vuodelle 2009 siirtyi noin 11 miljoonan euron edestä edellisenä vuonna tehtyjen töiden maksatuksia, mikä vähentää käytettävissä olevia varoja. Lisäksi tämä aiheuttaa esimerkiksi juurikäävän torjunnassa sen, että työn tekevät pienyritykset joutuvat hankkimaan torjunta-aineet ja tekemään työn omalla kustannuksellaan, ja saavat työhön suunnatut avustukset vasta seuraavan vuoden puolella.

Uusi Kestävän metsätalouden rahoituslaki on valmisteltu siten, että se tulee voimaan vuonna 2009. Hoitotöiden aktivoimiseksi metsäkeskukset lähettivät kesän 2008 aikana 40 000 metsänhoito- ja hakkuutiedotetta metsänomistajille tuoreiden metsävaratietojen pohjalta. Tarkennetut työtavoitteet vuodelle 2009 neuvoteltiin metsäkeskusten ja Tapion tulossopimusneuvottelujen yhteydessä. Tuottavuusohjelman aiheuttamat toi-

mintamäärärahan leikkaukset lisäävät haasteita tavoitteen toteuttamiselle.

Metsänuudistamisen laadun seurantamenetelmä yksityis-met-sissä on valmis tuotantokäyttöön. Toistaiseksi se on otettu käyttöön parissakymmenessä metsänhoitoyhdistyksessä. Metsänhoitoyhdistysten Palvelu MHYP Oy:n hallitus hyväksyi metsän- ja luonnonhoitopalveluiden ohjeistuksen vuonna 2008, jossa suositellaan metsänhoitotöiden (maanmuokaus, istutus ja taimikonhoito) laadun seuraamiseen omaavallontaa metsänhoitoyhdistyksissä. Metsäpuiden siemenviljelysten perustamisohjelman (2004) rahoitus on suurimmillaan vuosina 2008–2009, mutta laskee sen jälkeen suunnitelman mukaisesti.

Tapiossa valmistui vuonna 2008 Metsänlannoitusopas, jossa käydään läpi kasvatus- ja terveyslannoituksen toteuttaminen. Opas auttaa valitsemaan kannattavat lannoituskohteet, toteuttamaan lannoituksen ja hallitsemaan lannoituksen ympäristövaikutuksia. Vuonna 2008 valmistui myös Tuhkalannoitusopas.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos RKTL on koonnut hirvimmä- ja vahinkotietojen paikkatietokantaan riistatietokannat 30 vuodelta. Tulostavoitteeksi on asetettu, että vuonna 2009 tuotantokäytössä on hirvitietokanta, ja että vuosien 2008–2009 aikana määritellään hirvitalousalueet, jotka perustuvat hirvikannan tuottoon ja hirvien ravintoresursseihin. Näillä pohjustetaan hirvitalousstrategian laadinnan tiedollista pohjaa.

Eduskunta hyväksyi esityksen riistavahinkolaiksi (105/2009), jossa säädetään riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen korvausten maksuperusteista ja korvausten myöntämisen menettelystä. Esityksen mukaan riistaeläinten aiheuttamat metsävahingot korvataan ilman euromääräistä rajoitusta, kun vahinkojen yhteenlaskettu määrä kalenterivuotta kohti on enemmän kuin 170 euroa. Laki tulee voimaan 1.12.2009.

Taulukko 1. Metsänhoitotöiden työmäärät 2000–2008 ja tavoite 2015, 1 000 ha. Lähde: Metla.

Työlaji	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Tavoite
Metsänviljely	117,0	125,9	121,2	118,8	122,6	118,7	119,0	124,0	128,2	160,0
Taimikon ja nuoren metsänhoito	222,8	238,8	228,5	232,1	236,3	218,7	217,8	248,4	256,4	265,0
Kunnostusojitus	74,3	82,7	80,1	67,5	77,8	68,8	71,7	67,1	60,6	100,0
Lannoitus	21,0	19,1	27,2	23,0	22,0	20,2	26,0	35,0	51,2	80,0
– terveyslannoitus	9,0	..	16,3	14,5	11,2	15,7	8,5	30,0
– kasvatuslannoitus	12,2	..	10,9	8,5	14,8	19,6	42,7	50,0
Juurikäävän torjunta	50,9	50,8	40,1	39,3	36,7	65,7	65,0

1.4 Yksityismetsätalouden kannattavuus ja tilakoko

Tavoite

Yksityismetsätalouden kannattavuus paranee ja metsälöiden keskikoko kasvaa.

Vaikuttavuusmittarit

Yksityismetsätalouden nettotulos on koko maassa keskimäärin vähintään 120 euroa hehtaarilla (v. 2002–2006 keskiarvo 102 €/ha, vuoden 2008 hinnoin).

Yksityismetsälöiden keskikoko nousee vuoteen 2050 mennessä 50 hehtaariin (24 ha v. 2006).

Vuonna 2007 metsäteollisuuden tuotannosta johtuneet hakatun puun määrät ja kohonneet puun hinnat nostivat yksityismetsätalouden liike tuloksen 141 euroon hehtaarilla. Nettokantorahatulot nousivat ennätykselliseen 2,32 miljardiin euroon (vuoden 2008 rahassa) (kuva 5). Vuonna 2008 nettokantorahatulot putosivat 1,63 miljardiin euroon ja liike tulos 97 euroon hehtaarilta, joka on noin kymmenen euroa vähemmän kuin vuosien 2000–2007 keskiarvo (108 €/ha).

Yksittäisen perheen metsälökokonaisuuden todellisesta ja toiminnallisesta keskikokoosta ei ole saatavilla tietoa. Vuonna 2006 metsälöiden keskikoko oli 23,6 ha. Perhemetsälöiden keskikoko lienee todellisuudessa selvästi suurempi, sillä metsälötilastossa omistajan eri kunnissa omistamat tilat on luettu eri metsälöiksi, mikä johtaa todellista suurempaan metsälömäärään.

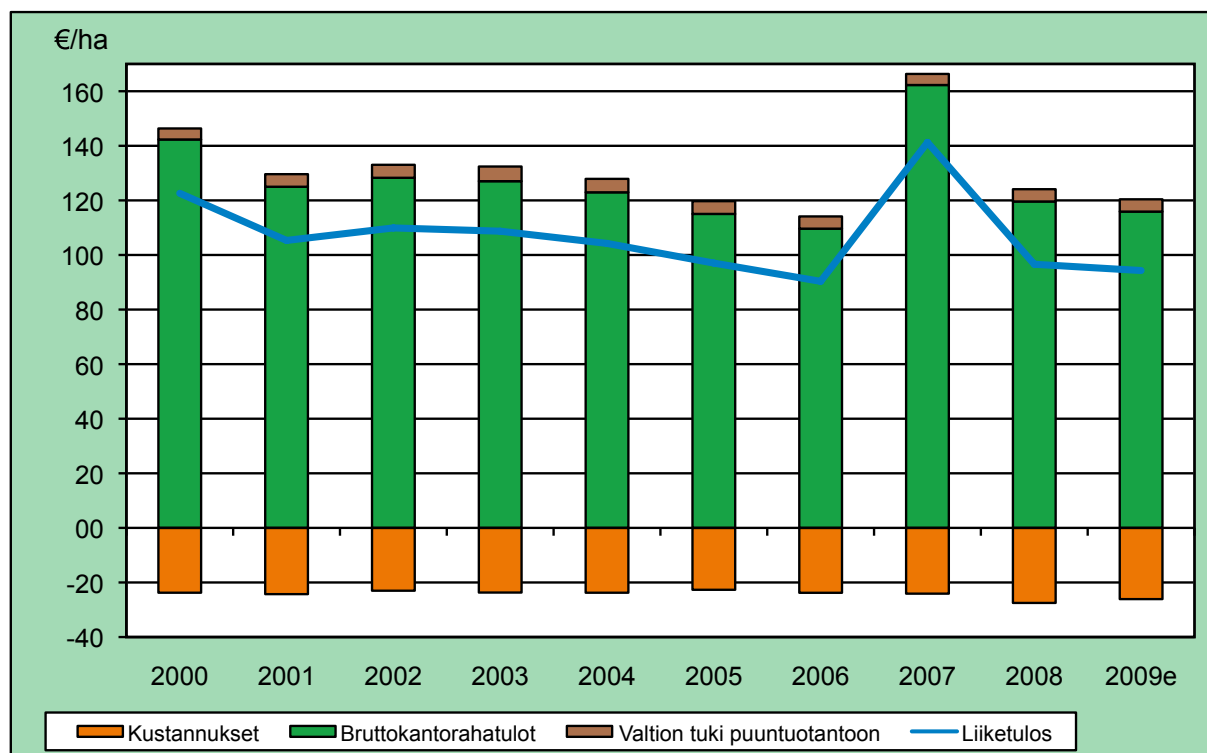
Toimenpiteet

Maa- ja metsätalousministeriön rahoittama Pellervon Taloudellisen tutkimuslaitoksen (PTT) selvitys metsätilojen koon, rakenteen ja omistusmuotojen kehittämiseksi sekä ehdotukset tarvittavista toimenpiteistä valmistuivat vuoden 2008 lopulla. Metlassa käynnistyy kesällä 2009 tälle jatkona maa- ja metsätalousministeriön rahoittamana 2,5-vuotinen metsätilojen koon ja rakenteen kehittämishankekokonaisuus. Tapio on yhdessä Maamittauslaitoksen ja metsäkeskusten kanssa käynnistänyt sarjan seminaareja, joissa kerrotaan yhteismetsistä metsänomistusmuotona metsä- ja maanmittausalan ammattilaisille sekä metsätilojen kiinteistöväilystehtävissä toimiville.

Metsäalain muutostarpeita selvitettiin maa- ja metsätalousministeriön sisäisessä työryhmässä. Oikeusasiamiehelle on annettu selvitys metsälain uudistamistarpeista perustuslain kannalta.

Metsäpolitiikan vaikuttavuuden parantamiseksi Metla tekee laajan tutkimuksen metsänomistajakunnasta. Metsänomistus-

Kuva 5. Yksityismetsätalouden puuntuotannon tulot ja menot sekä liike tulos 2000–2009 vuoden 2008 hinnoin (elinkustannusindeksi). Vuoden 2009 arvot ovat ennusteita. Lähde: Metla Metinfo ja Metsäsektorin suhdannekatsaus 2008–2009.

rakennetta ja käyttäytymistä koskevat tulokset ja niiden pohjalta tehtävät ennusteet julkaistaan vuosina 2010–2011.

Metsäntutkimuslaitoksessa käynnissä olevassa Metsänhoitotöiden kustannustehokkuuden ja laadun parantamisen tutkimusohjelmassa metsänistutuskoneita kehitettiin tiiviissä yhteistyössä käytännön toimijoiden kanssa. Kehitystyön tuloksena syntyneellä M-Planter istutuskoneella on mahdollisuudet jopa 1,5-kertaistaa koneellisen metsänistutuksen tuottavuus ja alentaa kustannuksia 20–30 prosenttia. Metsänhoidon palveluiden laadussa ja kustannuksissa havaittiin suuria toimijakohtaisia eroja: samalla rahallisella panostuksella metsänomistajan saama uudistamistulos vaihteli 40–80 prosentin välillä alueesta riippuen. Informaatioteknologian (ICT) käytöllä todettiin saavutettavan todellisia kustannushyötyjä metsänhoitotöiden organisoinnissa vain, mikäli järjestelmään kerran syötetty tieto on kaikkien sitä tarvitsevien toimijoiden saatavilla. Lisäksi todettiin tilaaja-tuottaja-mallin soveltamisen metsätalouden julkisrahoitteisen palvelutuotannon organisointiin edellyttävän lainsäädännöllisiä, rakenteellisia ja asenteellisia muutoksia toimintaympäristössä.

1.5 Liikenneverkkojen kunto

Tavoite

Liikenneverkkoa ylläpidetään ja kehitetään niin, että metsätalouden ja -teollisuuden kuljetukset voidaan hoitaa ympärivuotisesti ja kilpailukykyisesti.

Vaikuttavuusmittarit

Kelirikkorajoitusten alaisten teiden määrä on enintään 500 kilometriä (911 km vuonna 2006).

Rataverkon peruskunnostusten myötä alimpaan palvelutasoluokkaan (luokka T4, kantavuus alle 20 tonnia) kuuluu enintään 550 km (luokassa T4 759 km vuonna 2006).

Metsäteiden perusparannusten vuotuinen kokonaismäärä on 4 000 kilometriä (2 467 km vuonna 2006).

Tiehallinto raportoi kelirikkorajoitusten alaisen tiemäärän aiemmin vuosikertomuksissa, mutta niiden laadinta on lopetettu vuoteen 2006, joten tietoa ei ollut saatavilla. Tiehallinnon mukaan kunnoltaan huonojen ja erittäin huonojen sorateiden pituus oli vuosina 2006–2007 kaikkiaan 2 859 km ja 3 260 km ja 3 560 km vuonna 2008. Tavoite vuodelle 2009 on enintään 2 770 km, mutta tavoitteesta huolimatta huonokuntoisia teitä arvioidaan olevan noin 3 200 km vuonna 2009.

Puuhuollon kannalta tärkeään rataverkon alimpaan palvelutasoluokkaan T4 (kantavuus alle 20 tonnia) kuului vuonna 2007 kaikkiaan 759 km ja vuonna 2008 kaikkiaan 753 km. Ratahallintokeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelmassa 2010–2013 ennakoituaan luokkaan kuuluvan 629 km vuonna 2009.

Metsäteiden perusparannusta tehtiin vuonna 2008 kaikkiaan 3 573 kilometriä (taulukko 2). Vuodesta 2007 perusparannusten kokonaismäärä lisääntyi noin 350 kilometrillä. Metsäteiden perusparannuksille asetettua tavoitetta lähestytään. Painopistettä tulisi entisestään siirtää uusien metsäteiden rakentamisesta perusparannukseen ottaen kuitenkin huomioon alueelliset erityistarpeet.

Toimenpiteet

Metsäteiden perusparannuksia tehtiin Kemera-rahoituksella vuonna 2007 kaikkiaan 1 505 km ja vuonna 2008 vain hieman enemmän 1 532 km. Metsäteiden perusparannukseen maksettiin vuonna 2008 Kemera-tukea kymmenen prosenttia enemmän kuin edellisvuonna.

Kevään 2008 valtiontalouden kehyspäättös ja jo aiemmat päätökset huomioon ottaen hallitus on päättänyt suunnata puukuljetusten turvaamiseen vuosille 2008–2012 yhteensä 289 miljoonaa euroa, josta edellisen kehyspäättöksen ylittävää rahaa on 227 miljoonaa euroa. Rahoitus suunnataan kuljetusketjun ongelmakohtiin, jotka ovat erityisesti puukuljetusten alkupää eli alemmanasteinen tieverkosto ja ns. vähäliikenteiset rataosat.

Määrärahoista suunnataan rataverkolle 114 milj. euroa ja sen avulla kunnostetaan useita rataosia. Savonlinna–Huutokoski-

Taulukko 2. Metsäteiden rakentaminen ja perusparannus 2000–2008 ja tavoite 2015, km.
Lähde: Metla.

Metsäteiden	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Tavoite
– rakentaminen	1 385	1 604	1 306	977	831	790	793	852	826	640
– perusparannus	1 410	1 341	1 511	1 820	2 046	2 155	2 467	3 218	3 573	4 000
Yhteensä	2 795	2 945	2 817	2 797	2 877	2 945	3 260	4 070	4 399	

rata valmistui lokakuussa 2008, Porokylä–Vuokatti-rata kunnostetaan vuosina 2008–2009, Joensuu–Ilomantsi 2010 ja Äänekoski–Haapajärvi vuonna 2011. Näiden lisäksi rataverkolla käytetään yhteensä 15 miljoonaa euroa mm. kuormaustermiinalien kunnostamiseen.

Yleisten teiden kunnan parantamiseksi on kokonaisuutena alustavasti suunniteltu vuosina 2008–2011 toteutettavaksi kaikkiaan yli 700 kohdetta, joista 640 sorateilla ja 80 päällystetyillä teillä. Lisäksi korjataan 77 siltaa sekä terminaalien tieyhteyksiä. Toimilla poistetaan painorajituksen uhka 6 500 kilometrin pituiselta soratieverkon osalta ja 1 200 kilometriltä päällystettyä tieverkkoa. Puuhuolto- ja korjattavat tiehankkeet löytyvät osoitteesta www.tiehallinto.fi/puuraakohteet.

Maanteille on osoitettu yhteensä 137 miljoonaa euroa. Tästä kohdennetaan sorateiden kelin poistoon 80 miljoonaa euroa, päällystettyjen teiden kelin poistoon 38 ja siltojen kunnostukseen 16 miljoonaa euroa sekä muhin kohteisiin, kuten terminaleihin 3 miljoonaa euroa. Määrärahojen jakoperusteet tiepiireille määriteltiin vuonna 2008. Tiepiirit ovat neuvottelleet niille osoitettujen määrärahojen käytöstä metsäsektorin ja muiden aluetoimijoiden kanssa, jolloin on sovittu yksityiskohtaisesti korjattavat tieosuudet.

Vesikuljetuksiin suunnattiin 8 miljoonaa euroa Pietarsaaren meriväylään. Suomi ja Venäjä allekirjoittivat syyskuussa 2008 asiasta sopimusluonnoksen Saimaan kanavan vuokra-ajan pidennyksestä 50 vuodelle.

Yksityistielakia muutettiin väliaikaisesti siten, että tukea voidaan myöntää myös puukuljetusten kannalta tärkeille teille, vaikka alkuperäisen lain mukaiset ehdot (esim. kolmen talouden pysyvä asutus) eivät täytyisikään (HE 162/2008). Samalla tehostetaan tiedotusta yhteistyössä Tiehallinnon, Suomen Tieyhdistyksen, maa- ja metsätalousministeriön sekä metsäkeskusten kesken. Tavoitteena on saada kuljetusketju kuntoon koko tieverkolla huolimatta omistussuhteista tai avustustahosta. Vuosina 2009–2011 yksityisteiden valtionapua lisätään vuosittain 10 miljoonalla eurolla tähän tarkoitukseen.

Maa- ja metsätalousministeriön, Metsätehon, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen, Navicon, Tietomekan ja Carementin yhteishankkeessa valmistui vuonna 2008 esiselvitys metsäauto- ja yksityistiestön kuntokartoitukseen ja kehittämissuunnitteluun soveltuvan menettelytavan ja tiestön kunto- ja parantamissuunnitelmien paikkatietokantasovelluksen kehittämisestä.

1.6 Työvoiman riittävyys ja yrittäjyys

Tavoite

Ammattitaitoisia työntekijöitä ja yrittäjiä on riittävästi metsäsektorin tarpeisiin.

Vaikuttavuusmittarit

Metsätalous työllistää vähintään 23 000 ja metsäteollisuus vähintään 50 000 (vuonna 2006 työllisiä metsätaloudessa 22 700 ja metsäteollisuudessa 66 700)

Naisten osuus koko työvoimasta on yli 25 prosenttia (vuonna 2006 naisia yhteensä 18 prosenttia).

Metsäsektorin työllisten osuus vuonna 2008 oli kaikkiaan noin 83 000 henkeä, jossa on laskua edellisvuodesta noin 3 000 työllistä (taulukko 3). Metsätaloudessa työllisten määrä oli sama 24 000 henkilöä kuin edellisvuonna. Työttömyysaste metsätaloudessa vuonna 2007 ja 2008 oli 6 prosenttia.

Metsäteollisuuden työvoima oli 58 000 henkilöä vuonna 2008, jossa oli laskua edellisvuodesta noin 5 000 henkilöä. Työvoiman lasku kohdistui pääasiassa paperi- ja massateollisuuteen, jossa työvoiman jäi ensimmäistä kertaa alle 30 000 henkilöä.

Taulukko 3. Metsäsektorin työlliset 2005–2008, 1 000 henkilöä.
Lähde: Metla.

Vuosi	2005	2006	2007	2008
Metsätalous	23	23	24	24
Metsäteollisuus	69	67	63	58
– puutuoteteollisuus	33	32	32	31
– massa- ja paperiteollisuus	36	35	31	27
Metsäsektori yhteensä	92	89	86	83

Reaalitalouden globaalit ongelmat heijastuivat vuonna 2008 Suomessa rakentamisen ja vientiteollisuuden kysynnän heikentymisenä. Venäjä lykkäsi raakapuun vientitullien korotusten voimaantuloa vuoden 2009 loppuun. Metsätalouden työvoimavaje on nopeassa tahdissa tasapainottunut tai muuttunut jopa työvoiman ylitarjontaan lyhyellä tähtäimellä.

Naisten osuus metsäsektorin työvoimasta on pysytellyt 18 prosentin tuntumassa, mutta se on lievästi laskemassa (taulukko 4). Naisia on poistunut työvoimasta erityisesti puutuoteteollisuudessa, jossa naisten suhteellisen osuus putosi 13 prosenttiin. Massa- ja paperiteollisuudessa naisten työvoiman suhteellinen osuus kasvoi vuonna 2007, mutta laski vuonna 2008. Metsätaloudessa naisten osuus työvoimasta nousi 12 prosenttiin vuonna 2008.

Taulukko 4. Naisten osuus metsäsektorin työllisistä 2005–2008.
Lähde Metla.

Vuosi	2005	2006	2007	2008
Metsätalous	9	9	9	12
Puutuoteteollisuus	21	18	16	13
Massa- ja paperiteollisuus	22	23	26	22
Metsäsektori keskimäärin	18	18	17	16

Toimenpiteet

Vaikka lyhyellä tähtäimellä työvoimapulaa ei talouslaman seurauksena ole, pidemmällä tähtäimellä näin tulee olemaan. Metla on käynnistänyt Metsäklusteri Oy:n rahoittaman kehityshankkeen ”Less is More” (2008–2010) puuhuollon tehokkuuden lisäämiseksi. Metla ja Ponsse Oyj ovat mukana useammasa yhteisprojektissa, joiden tavoitteina ovat ympärivuotisen puunkorjuun mahdollistaminen ja korjuun tuottavuuden parantaminen. Monet projekteista liittyvät erityisesti turvemaiden puunkorjuuseen (ks. kohta 1.2). Myös metsänhoidon työmenetelmien kehittämiseksi on meneillään useita hankkeita (ks. kohta 1.4). Metsätehon yhteishankkeessa tarkastellaan puutavara-autojen renkaiden ilmanpaineiden säätöjärjestelmän toimivuutta ja vaikutuksia tiestön kuntoon ympärivuotisen korjuun mahdollistamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on järjestänyt vuosittain Työturvallisuuskeskuksen ja Metsäalan työalatoimikunnan kanssa metsäalan työsuojelun ajankohtaispäivät. STM:n hallinnonalan työhyvinvoinnin edistäminen, kuten 2008 käynnistyneen Työhyvinvointifoorumin toiminta, kohdistuu kaikille sektoreille, mukaan lukien metsäala. Työterveyslaitos tutkii metsäalan työoloja ja levittää tähän liittyvää tietämystä. Työterveyslaitoksen johdolla toteutettiin Tuunataan yhdessä työterveyttä-hanke. Se on

koneyritysten ja työterveyshuollon yhteistyöhanke, jonka tavoitteena on kehittää yhteistyötä pienten konealan yritysten, työntekijöiden ja heidän työterveyshuoltojensa välillä, lisätä tietoa työhyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja hyvinvoinnin edistämisestä sekä löytää keinoja työyhteisön hyvinvoinnin, työssä viihtymisen ja oman työkyvyn ylläpitoon ja edistämiseen. Työsuojelurahaston ja TEKESiin liitetyn Tykesin rahoitusta on kohdennettu työn laadun ja tuottavuuden kehittämiseen.

Yhteiseurooppalaisessa koneyrittäjien, tutkimuslaitosten ja alan järjestöjen COMFOR-projektissa kehitettiin vuoden 2008 aikana koneyrittäjille mm. työhyvinvointiongelmien selvittämiseen, sairauspäivien hinnoitteluun sekä ergonomisiin työtapoihin liittyviä työkaluja.

Keväällä 2008 hallitus myönsi 17 miljoonan euron erityismäärärahan vuosiksi 2008–2011 metsäkonealan koulutuksen vahvistamiseen. Tästä määrärahasta saatiin jo vuodelle 2008 miljoona euroa. Tarkoituksena on metsäkoneen kuljettajakoulutuksen lisääminen noin 330 valmistuvasta oppilaasta 550 kuljettajan kouluttamiseen vuodessa. Metsäopetusta antavien koulujen ja työelämän yhdessä toteuttamien, useita vuosia jatkuneiden, onnistuneiden rekrytointikampanjoiden (Kurvaa metsään-kampanja) tuloksena vuonna 2008 kuljettajaopinnot aloitti 150 opiskelijaa enemmän kuin vuonna 2007. Myös uudet tutkintoperusteet saattoivat houkutella nuoria opintoihin.

Työvoima- ja elinkeinoministeriön vetämä Metsäalan osaavan työvoiman saatavuus-työryhmä koordinoi vuonna 2008 edellä kuvatun toiminnan käyntiinlähtöä ja teki esityksiä jatkotoimenpiteistä. Talouden taantuma on tuonut kuitenkin paljon epävarmuutta työllisyystilanteeseen. Opetusministeriön vuodelle 2009 suunnittelema opetustarpeiden ennakointi ajoittuu hyvään ajankohtaan.

2 Metsien ilmasto- ja energiahyötyjä lisätään

2.1 Puuperäisen energian käyttö

Tavoite

Puuperäisen energian kokonaiskäyttö lisääntyy ja metsähakkeen käyttö nousee 8–12 miljoonaan kuutiometriin vuodessa.

Vaikuttavuusmittari

Metsähakkeen vuotuinen käyttö on 8–12 miljoonaa kuutiometriä.

Hallituksen ilmasto- ja energiapoliittinen ministeriöryhmä antoi 6.11.2008 eduskunnalle selonteon pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategiasta. Strategian tavoitteena on kasvattaa puupolttoaineiden (metsähake, puupelletit, puun pienkäyttö) käyttöä primäärienergian tuotannossa 37 terawattituntiin (TWh) vuonna 2020. Vuonna 2006 puupolttoaineita käytettiin primäärienergian tuotannossa 19,3 TWh:a. Luvut eivät sisällä teollisuuden jäteliemiä eivätkä tähdepuuta.

Puupolttoaineiden osuus energian kokonaiskulutuksesta on pysynyt 2000-luvulla 20 prosentin tuntumassa (kuva 6). Vuosina 2007–2008 puupolttoaineiden kokonaiskulutuksesta noin puolet on tullut metsäteollisuuden jäteliemien energiakäytöstä. (kuva 7). Lämpö- ja voimalaitosten käyttämistä kiinteistä puupolttoaineista kolme neljänestä on teollisuuden puutähdehakea, purua ja kuorta. Metsäteollisuuden puunkäytön supistuminen johtaa puuperäisen energian osuuden pienenemiseen ja vaikeuttaa uusiutuvan energian osuudelle asetetun tavoitteen saavuttamista Suomessa.

Ilmasto- ja energiastrategian tavoitteena on metsähakkeen käytön lisääminen runsaaseen 12 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2020 mennessä. Kansallisessa metsäohjelmassa tavoitteeksi asetettiin metsähakkeen käytön nostaminen 8–12 miljoonaan kuutiometriin vuoteen 2015 mennessä. Metsähakkeen käyttö on yli nelinkertaistunut 2000-luvulla ja vuonna 2008 käytössä saavutettiin uusi ennätys. Vuonna 2008 metsähaketta poltettiin 4,6 miljoonaa kuutiometriä, josta valtaosa (4,0 miljoonaa kuutiometriä) kului lämpö- ja voimalaitoksissa. Vaikka käyttö on lisääntynyt 2000-luvulla, lukuun ottamatta vuotta 2007, näyttää runsaan 12 miljoonan kuutiometrin tavoite haasteelliselta (Kuva 8).

Metsäntutkimuslaitoksen laskelmien mukaan metsähakepotentiaali on noin 16 miljoonaa kuutiometriä, josta 6,5 miljoonaa tulisi havupuiden latvusmassasta, 2,5 miljoonaa kuusen kannoista ja 6,9 miljoonaa nuorten metsien energiapuusta. Metsäteho ja Pöyry ovat arvioineet potentiaalin tätäkin suuremmaksi, perustuen oletukseen että myös mäntyjen kantoja nostetaan

tulevaisuudessa. Potentiaalia on valtakunnallisesti kaikissa raaka-ainelähteissä, mutta paikallisesti erityisesti latvusmassasta voi olla kilpailua.

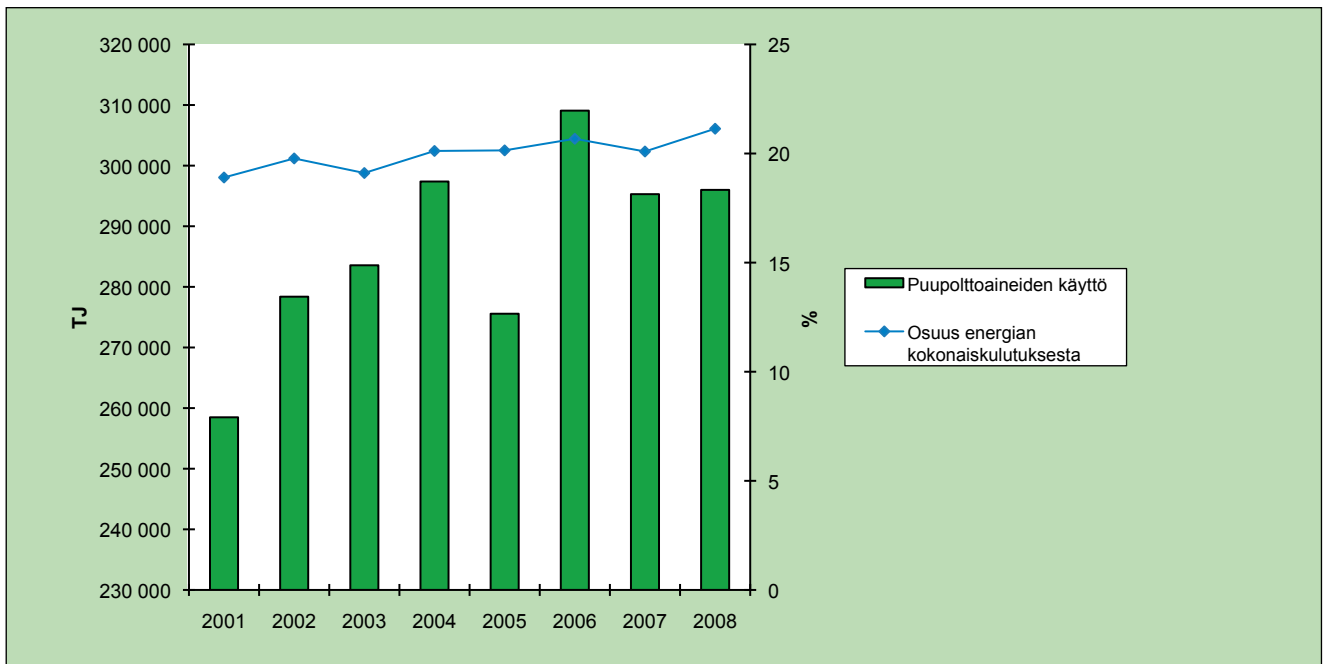
Nykytilanteessa avohakkuualoilta kerättävät hakkuutähteet ovat metsähakkeen merkittävin raaka-aine. Eniten kasvunvaraa on nuorten metsien energiapuun käytössä, mutta korkeampien kaato- ja kasauskustannusten vuoksi sen voimalaitoshinta on latvus- ja kantobiomassaa korkeampi. Vähentynyt kuitupuun tarve metsäteollisuudessa mahdollistaa myös ainespuumittaisen energiapuun hankinnan, mikäli energiantuottajan puustamaksukyky ylittää kuitupuun tehdashinnan. Laskukauden aikana hallittu harvennusrästien energiakäyttö parantaa puuhuoltoa tulevaisuudessa. Heikko polttoturpeen saatavuus sekä kuitupuun käytön vähentyminen ovat lisänneet puupolttoaineiden kysyntää markkinoilla. Hakkuiden vähentyessä haketta ei ole kuitenkaan tällä hetkellä tarjolla kysyntää vastaavaa määrää.

Tällä hetkellä nuorten metsien energiapuu tulee sellaisilta kohteilta, joissa taimikonhoito on jäänyt tekemättä tai se on tehty puutteellisesti. Tulevaisuudessa nämä kohteet eivät ehkä riitä tyydyttämään kasvavaa energiapuun kysyntää. Todennäköisesti vain osassa hoitamattomista kohteista tehdään energiapuuharvennus. Energiapuu tulisikin ottaa jatkossa osaksi systemaattista metsänhoitoketjua. Näin voitaisiin ainakin osalla kohteista luopua kalliista manuaalisesta taimikonhoidosta ja tehdä tarvittava käsittely koneella. Tämä parantaisi huomattavasti energiapuun saatavuutta ja sen saatavuuden ennustamista.

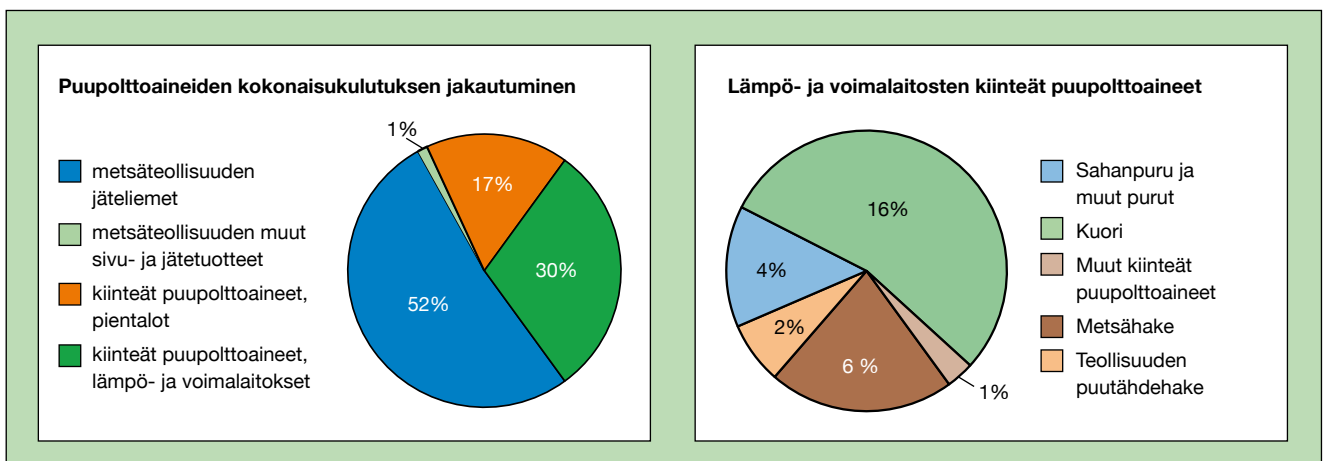
Metsähakkeen käytön lisäämisessä kriittisiä tekijöitä ovat mm. päästöoikeuksien hinta, Kemera-tukien saatavuus ja polttoturpeen määrä. Asetettu 12 miljoonan kuutiometrin tavoite metsähakkeen käytölle edellyttää myös hakkeen korjuu- ja kuljetusketjun työvoiman ja kaluston moninkertaistamista nykyisestä. Nykyhetken verrattuna vuoden 2015 työvoimatarpeen arvioidaan olevan kolminkertainen.

Metsähakkeen lisäksi puupellettien käyttöä voitaisiin edelleen lisätä Suomessa tuntuvasti. Puupellettien tuotanto ja kotimaisen kulutuksen osuus ovat kasvaneet lähes koko 2000-luvun (kuva 9). Vuonna 2008 Suomessa tuotettiin puupellettejä 373 000 tonnia, joka on 14 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Taantuman seurauksena sahanpurun ja kutterin saatavuus on heikentynyt ja vuonna 2008 puupellettien tuotantoa Suomessa vaivasi raaka-ainepula, mikä johti pellettitehtaiden sulkemisiin ja uusien tehdashankkeiden viivästymiseen. Pellettitehtaiden tuotannon ennakoita edelleen supistuvan vuonna 2009.

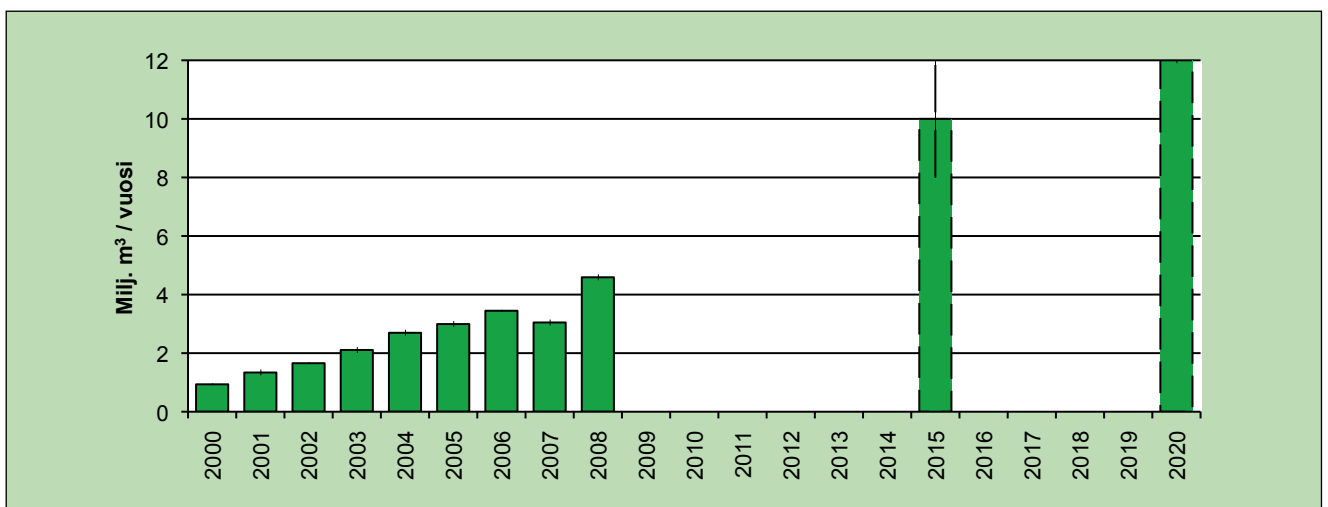
Myös perinteisellä polttopuulla on edelleen merkitystä pientalojen (omakotitalot, maatilat ja vapaa-ajanasunnot) lämmityksessä ja erityisesti kulutushuippujen tasajana. Pientalot ku-

Kuva 6. Puupolttoaineiden käyttö ja niiden osuus energian kokonaiskulutuksesta. Vuoden 2008 luku on ennakkotieto.
Lähde: Tilastokeskus.

Kuva 7. Puupolttoaineiden kokonaiskulutus energialähteittäin. Lähde: Ylitäö 2008.

Kuva 8. Metsähakkeen käytön kehitys 2000-luvulla sekä KMO2015:n ja ilmasto- ja energiästrategian mukaiset tavoitteet. Lähde: MetInfo-tilastopalvelu

luttivat puuperäisiä polttoaineita noin 15 TWh:a vuonna 2007. Pientalojen lämmitykseen vuosittain käytetystä 6,7 miljoonasta kuutiometristä puuta, raakapuuta oli 5,4 miljoonaa ja jätettä 1,3 miljoonaa kuutiometriä. Myös pientalojen käyttämän metsähakkeen määrä on kasvussa, ja uusimman pientalojen polttopuun käyttötutkimuksen ennakkotulosten mukaan pientalot polttavat metsähaketta 0,5 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Metsäntutkimuslaitos selvittää pientalojen käyttämän polttopuun määrän 5–10 vuoden välein. Viimeisin selvitys on lämmityskaudelta 2000/2001, ja uusimman, lämmityskauteen 2007/2008 kohdistuneen pientalojen polttopuun käyttötutkimuksen on määrä valmistua vuonna 2009.

Toimenpiteet

Käynnissä on runsaasti metsähakkeen tuotantoon ja hankintaan liittyvää tutkimusta sekä uuden teknologian kokeilu- ja kaupallistamishankkeita. Aiheita tutkitaan ja kehitetään mm. Metlassa, VTT:ssä, Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa (LTY) ja Metsätehossa. Vuonna 2008 käynnissä olleissa hankkeissa tutkittiin mm. energiapuun mittausta, integroitua aines- ja energiapuun korjuuta, hieskoivua, haapaa ja leppää energiapuuna sekä energiapuun hankinnan kestävyyttä ja sertifiointia.

Pellettien raaka-aineen hankinnan ja ominaisuuksien tutkimus vahvistui vuonna 2008, kun Joensuun yliopistoon perustettiin alan professuuri.

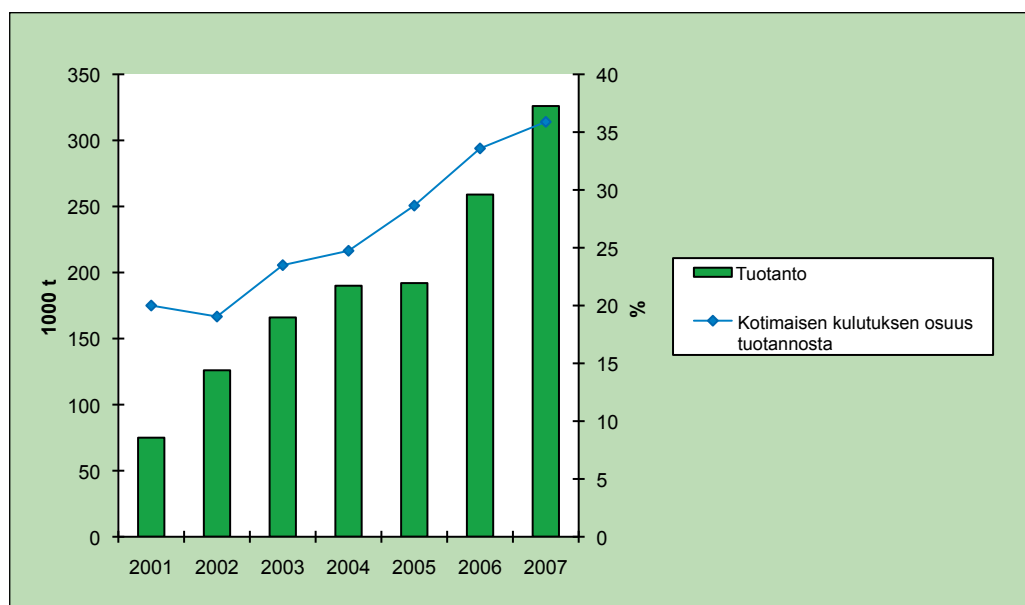
Energiapuun korjuun lisääntyessä on kehitetty myös energiapuun mittauksen menettelytapoja. Sopimus energiapuun mittauksen järjestämisestä astui voimaan tammikuussa 2008 ja siinä sovittiin energiapuun mittauksen yleisistä periaatteista ja menettelytavoista. Sopimus laadittiin Tapion vetämässä kehittämisprojektissa ja sen ovat hyväksyneet kaikki merkittävät ener-

giapuun mittauksen parissa työskentelevät toimijat. Vuonna 2008 julkaistiin myös opas, jossa kuvattiin sopimusosapuolten hyväksymät energiapuun mittausten menetelmät. Energiapuun korjuumäärien ja myös hintojen noustessa on mielenkiinto energiapuun mittausta ja siinä käytettäviä mittausten menetelmiä kohtaan noussut. Energiapuun mittausten menetelmiä tulisi edelleen kehittää Metlan, Tapion ja muiden toimijoiden yhteistyössä.

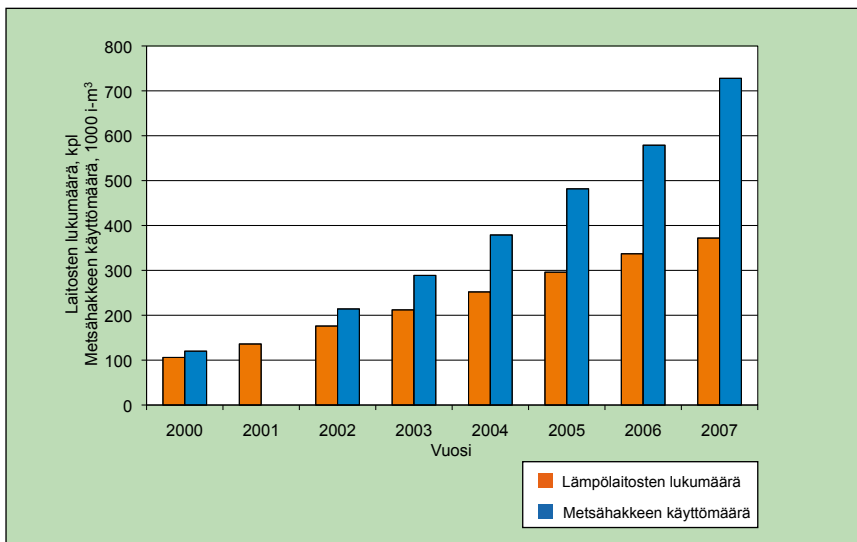
Lämpöyrittäjien hoitamien lämpölaitosten ja niiden käyttämän metsähakkeen määrä on lisääntynyt koko 2000-luvun (kuva 10). Vuonna 2007 lämpöyrittäjien hoitamista lämpölaitoksista oli Länsi-Suomessa 40 prosenttia, Etelä-Suomessa sijaitti 28 prosenttia, Itä-Suomessa viidesosa ja Pohjois-Suomessa kymmenesosa laitoksista.

Kokonaisuudessaan lämpöyrittäjätoiminnassa on nähtävissä kehitys kohti yhä yritysmäisempää toimintaa, jota kuvastaa kohteiden määrän yrittäjien määrää voimakkaampi kasvu. Kehitystä on edistetty työ- ja elinkeinoministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön yrityksille myöntämällä investointi- ja kehittämistuilla.

Energiapuun korjuutukeen käytetty rahamäärä on säilynyt vuodesta 2004 alkaen samalla, reilun 4 miljoonan euron, tasolla. Haketustuen määrissä tapahtui selvä nousu, joka alkoi vuonna 2005 ja jatkui vuoteen 2007. Vuonna 2008 haketustukea käytettiin vähemmän kuin kahtena edeltävänä vuonna. Tämä saattaa selittyä sillä, että vuonna 2007 toteutettuja kohteita on tullut maksatukseen vasta vuoden 2008 aikana. Vuonna 2007 päättyi päästökauppaus, jonka loppupuolella päästöoikeuksien hinnat olivat hyvin edullisia. Tämän seurauksena myös energiapuun korjuu ja käyttö oli vuonna 2007 alhaisella tasolla.

Kuva 9. Puupellettien tuotanto ja kotimaisen kulutuksen osuus Lähde: Ylitähti 2008.

Kuva 10. Lämpöyrittäjien hoitamien lämpö-laitosten lukumäärä ja laitosten metsähakkeen vuotuisen käyttömäärän kehittyminen vuosina 2000–2007. Lähde: Työtehoseura

Energiapuun korjuutuki on kytketty nuoren metsän hoitoon, jonka rahoituksen riittävyydessä on ollut metsäkeskusalueittain suurta vaihtelua. Joissain metsäkeskuksissa vuosittaiset korjuu- ja haketustuet ovat ylittäneet varatut määrärahat ja osa maksuksista on siirtynyt seuraavalle vuodelle, mikä aiheuttaa alan yrityksille ylimääräistä rahoitustarvetta ja rahoituskulua.

Korjuu- ja haketustuen euromääräinen taso (€/m³) on ollut sama vuodesta 2000 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriö voi myöntää yrityksille ja yhteisöille energiatukea uusiutuvan energian ja energian säästön edistämisinvestointeihin. Tuen määrä on viime vuosina ollut noin 30 miljoonaa euroa vuodessa, mutta se nostettiin 85 miljoonaan vuonna 2008. Siitä yli puolet on yleensä suunnattu puun energiakäytön edistämiseen. Vuodelle 2009 määrärahaa on käytettävissä 95 miljoonaa euroa, kun otetaan huomioon vuoden 2009 budjetti ja lisäbudjetit. Tästä merkittävä osa on tarkoitus käyttää puun energiakäytön edistämiseen.

Energiapuun korjuuseen ja laitekehittelyyn on investoitu merkittävästi. Energiatukimäärärahoista on tarkoitus käyttää 5 miljoonaa euroa vuosittain liikenteen toisen sukupolven biopolttoaineiden kehittämisohjelman kautta edistämään pilotti- ja demonstraatiolaitosten rakentamista. Tavoitteena on edistää erityisesti puubiomassoihin perustuvaa liikennepolttoaineiden tuotantoa.

Uusiutuvalla energialla tapahtuvaa sähköntuotantoa tuetaan investointiavustusten ohella myös sähköverojärjestelmään kuuluvilla verotuilla. Tuulivoima ja metsähakesähkö saavat verotukea 6,9 euroa megawattitunnilta (MWh).

Uusiutuvaan energiaan perustuvan sähköntuotannon edistämiseksi on valmisteilla ns. syöttötariffijärjestelmä. Asiaa selvittävä työryhmä tekee 2009 ehdotuksensa tariffijärjestelmän rakenteesta sekä siitä, mitä energialähteitä järjestelmä koskisi. Jos syöttötariffijärjestelmä otetaan käyttöön, tullaan syöttötariffin piiriin tulevilta energialähteiltä todennäköisesti vähentämään investointi- ja verotukia.

Rakennusten lämmitysmuoto vaikuttaa keskeisesti bioenergian käytön lisäämiseen. Rakennusten kokonaisenergiankulutus on noin 40 prosenttia maan koko energiankulutuksesta ja 30 prosenttia maan kasvihuonekaasupäästöistä. Vuonna 2008 päätettiin korottaa kotitalousvähennystä pientalojen osalta 3000 euroon vuonna 2009, mikä tukee siirtymistä ympäristöystävällisempiin lämmitysjärjestelmiin. Ympäristöministeriö päätti käynnistää vuonna 2009 valmistelutyön rakennusten energiatehokkuuden ja lämmitystavan niveltämisestä rakennusten kiinteistöverotukseen. Samalla käynnistetään rakennusten energiatehokkuutta koskevien rakentamismääräysten 2012 uusiminen. Valmistelussa otetaan huomioon rakennuksen lämmitys bioenergialla.

Ensimmäiset valtakunnalliset suositukset kestäväälle energiapuunkorjuulle laadittiin vuonna 2005. Suositukset uudistetaan vuoden 2009 aikana. Toimijat, järjestöt ja tutkimustahot hakevat yhdessä linjauksia, joilla kasvava energiapuumäärä voidaan korjata kestävästi. Uudistamisprosessissa merkittäviä asioita ovat mahdollisesti kokopuunkorjuu myöhemmiltä harvennuskiltilta, energiapuun kasvatus sekä kannonnoston kohdevalinta. Myös toukokuussa 2009 julkaistun uudistettuun metsäsertifiointikriteeristöön (PEFC) on lisätty energiapuun korjuuta koskeva kriteeri.

Metsäenergianeuvontaa on hoidettu EU-osarahoitteisten hankkeiden puitteissa metsäkeskuksissa. Ohjelmakauden 2000–2006 päätyttyä metsäkeskusten voimavarat metsäenergianeuvontaan ovat kuitenkin huomattavasti pienentyneet. Energiapuuneuvonnan vakinaistamiseksi on esitetty valtion talousarvioon lisämäärärahoja metsäkeskuksille useissa yhteyksissä, mutta rahoitusta ei ole toistaiseksi saatu vahvistettua.

Motiva Oy panosti työ- ja elinkeinoministeriön toimeksiannosta energian säästön edistämisen lisäksi myös uusiutuvan energian käytön edistämiseen, erityisesti tiedotusta, neuvontaa ja koulutusta kehittämällä. Bioenergia-alalla painopisteinä olivat puupellettien käytön edistäminen ja lämpöyrittäjätoiminnan kehittäminen.

täminen. Motiva toimi tiiviissä yhteistyössä bioenergia-alan keskeisten järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Tietämystä puuenergian lisäämiseen liittyvistä kehittämis- ja tutkimushankkeista on tarkoitus lisätä lähivuosina myös maa- ja metsätalousministeriön käynnistämässä valtakunnallisessa bioenergian koordinaatiohankkeessa. Hankkeen tavoitteena on koota energia-alan hanketietoutta, vähentää bioenergiահankkeiden päällekkäisyyttä ja lisätä synergiaa mm. kokoamalla sähköiseen palvelupaikkaan ja hankerekisteriin tiedot ja linkit meneillään olevista, ensisijaisesti maa- ja metsätalousministeriön vastuualueisiin kuuluvista hankkeista, tutkimuksesta, kansainvälisestä kehityksestä, lainsäädännön valmistelusta, viranomaistoimista ja muista tärkeistä alan kehittämiseen liittyvistä asioista.

2.2 Puutuotteiden käyttö

Tavoite

Hiilen sidontaa puutuotteisiin lisätään.

Vaikuttavuusmittari

Sahatavaran vuotuinen kulutus Suomessa on vähintään 1,2 kuutiometriä henkilöä kohden (0,94 m³/hlö v. 2006).

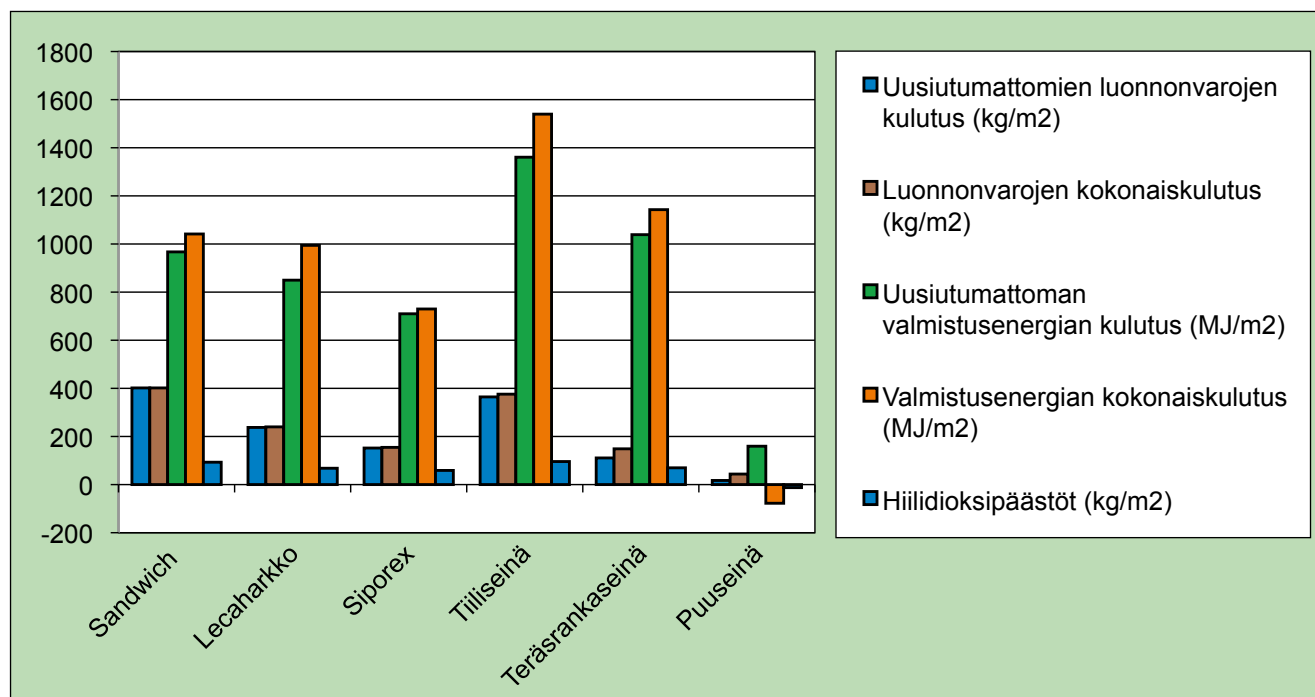
Suomessa käytettiin vuonna 2007 raakapuuta 82,4 miljoonaa kuutiometriä ja 73,6 miljoonaa vuonna 2008. Raakapuun käyttö metsäteollisuudessa on kaksinkertaistunut noin kolmessakymmenessä vuodessa (1975–2007) ja Suomessa käytetään puuta henkeä kohden enemmän kuin missään muussa maassa.

Metsäteollisuuden toimialoista eniten puuta käyttävät selluteollisuus ja sahateollisuus. Suomalaisessa sahateollisuudessa vuosi 2007 oli kannattavuudeltaan huomattavasti aiempia vuosia parempi. Vuosi 2008 oli selkeästi aiempaa heikompi talouden taantumasta johtuen. Sahatavaran ja jalosteiden hinnat laskivat ja kapasiteettia leikattiin 20–30 prosenttia. Kun vuonna 2006 sahatavaraa tuotettiin 12,1 miljoonaa kuutiometriä, jäi sahausmäärä vuonna 2008 alle 10 miljoonaan kuutiometriin (9,8 miljoonaa kuutiometriä).

Sahatavaran kulutus vuonna 2008 oli yhteensä 4,7 miljoonaa kuutiometriä, mutta sen ennakoitaan rakennustuotannon supistumisen takia laskevan vuonna 2009 noin 4 miljoonaan. Reaaliarvoltaan metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo on hienokseltaan laskenut koko 2000-luvun.

Suomen puutuoteteollisuuden suurimmat tuotannonalat ovat saha- ja puulevyteollisuus. Puutuotealan yksi keskeisistä ongelmista on ollut jo pitkään heikko kannattavuus. Vaikka puutuotealan jalostusaste on Suomessa noussut, se kohdentuu erityistuotteisiin. Viennin volyymi painottuu edelleen perustuotteisiin, joissa kilpailu on kovaa.

Puutuoteteollisuuden tuotteista kaksi kolmasosaa päätyy muodossa tai toisessa rakentamiseen. Suomalaisen puutuoteteollisuuden suurin yksittäinen markkina-alue on kotimaa. Tästä syystä kotimaisen rakentamisen taso selittää myös merkittävästi puutuoteteollisuuden kysyntää. Vuonna 2006 Suomessa aloitettiin 21 000 pientalon rakentaminen. Vuonna 2009 uudisrakentamisen arvioidaan vähenevän 25–50 prosenttia, mikä vaikuttaa suoraan puutavaran ja puutuotteiden kysyntään. Toisaalta korjausrakentamisen odotetaan voimistuvan.

Kuva 11. Rakennusten ulkoseinämaterialien ympäristövaikutusten vertailu. Lähde: Viljakainen 2008.

Vuonna 2008 rakentamisen nopea väheneminen laski sahatar-
varan tuotantoa 21 prosenttia ja laskun ennakoimaan jatkuvan
vuonna 2009.

Puutuotteilla on merkitystä hiilivarastoina. Puutuotteiden toi-
nen, ehkä tärkeämpi merkitys hiilidioksiditaseen hallinnassa on
niiden käyttö energiantensiivisempien materiaalien tai fossii-
listen polttoaineiden korvaajina. Mikäli verrataan esimerkiksi
rakennusten ulkoseinäateriaaleja, kuluu puuseiniä valmis-
tuksessa huomattavasti vähemmän uusiutumattomia luonnon-
varoja ja energiaa vaihtoehtoihin ulkoseinäateriaaleihin ver-
rattuna (kuva 11). Suurin hyöty puutuotteista saadaan yhdistä-
mällä ensin puun käyttö materiaalina ja sitten puun poltto
energiaksi. Puutuotteiden hiilivaraston on arvioitu olevan kas-
vussa Suomessa ja valtaosa tästä hiilivarastosta on rakennuk-
sissa. Menetelmiä puutuotteiden hiilensidonnasta ja elinkaari-
vaikutusten arvioimiseksi on kehitetty mm. Metlan ja yliopistojen
hankkeissa.

Valtion ja kuntien laitosten julkisia hankintoja koskevilla ohjeil-
la pyritään ohjaamaan ostoja ympäristöystävällisempään suun-
taan. Suomessa julkisten hankintojen ohjeistuksen kehittämi-
nen aloitetaan työ- ja elinkeinoministeriön johdolla vuonna
2009.

Toimenpiteet

Viime vuosien teknologiaohjelmat ovat painottuneet puuraken-
tamisen, puun jalostuksen ja puutuotteiden kehittämiseen. Eri-
tyisenä ongelmana on, ettei sahateollisuudessa ole ollut näh-
tävässä merkittäviä mahdollisuuksia jalostusasteen nostami-
seen. Työ- ja elinkeinoministeriön marraskuussa 2008 julkaise-
massa puutuotealan toimialaraportissa todetaan, että alan tuo-
tekehitystä tulee edelleen lisätä. Toimialaraportissa kehoitetaan
kin puutuoteteollisuutta käynnistämään yhteisiä tuotekehitys-
hankkeita yhdessä rakentajien kanssa.

Puutuoteteollisuuden edustajat laativat 2008 puutuoteteolli-
suuden kilpailukykyohjelman. Ohjelman valmistelusta ja sisäl-
löstä päävastuun kantoi ns. puutuotetoimialaryhmä (alan eri
järjestöjen yhteistyöryhmä). Ohjelma pohjautuu valtioneuvos-
ton vuonna 2005 tekemään periaatepäätökseen puun käytön
ja puurakentamisen edistämisestä. Kilpailukykyohjelmalla on 7
painopistettä, jotka ovat: 1) Kansainvälistyminen, 2) Venäjä, 3)
Tutkimus ja kehitys, 4) Ympäristöetujen hyödyntäminen, 5) Puu-
rakentaminen, 6) Osaaminen ja koulutus sekä 7) Pienen saha-
ja puutuoteteollisuuden pk-yritysten osaaminen lähi- ja koti-
maan alueen markkinoinnissa.

Valtiovarainministeriön tavoitteena on Kansallinen metsäohjelma 2015:n
ja Metsäalan strategisen ohjelman mukaisesti edistää puura-
kentamista. Vuosina 2007 ja 2008 on käynnistetty puutuote-
teollisuuden kilpailukykyyn liittyviä hankkeita kuten Asumisen

osaamisklusteri (2007–2013) ja Puutuoteklusterin tutkimus-
strategia 2008. Hankkeissa kehitetään mm. kaupunkimaista
puu- ja pientalo- sekä puujärjestelmärakentamista, sekä edis-
tetään puun käyttöä piha- ja ympäristörakentamisessa ja sisus-
tamisessa. Esimerkiksi modernit puukaupungit -hankkeessa py-
ritään luomaan puurakentamisen avulla asukkaiden mielestä
viihtyisiä ja esimerkiksi kelpaavia ihmisen mittaisia uusia asuin-
miljöitä eri puolille Suomea.

Puurakenteiden uusi suunnitteluohje, Eurokoodi 5, otettiin
käyttöön vuonna 2007. Eurokoodi 5 korvaa nykyiset ohjeet
viimeistään vuodesta 2010 lähtien. Tietoa uudesta ohjeesta
on välitetty vuosina 2008 ja 2009 aktiivisesti sekä tiedotta-
malla että opettajien koulutuksessa. Alan toimijat ovat tuot-
taneet viime vuosina myös uutta puurakentamisen suunnitte-
lija-aineistoa, kuten ohjeita, esimerkkilaskelmia ja mitoitus-
ohjelmia.

Puurakentamisen yleinen osaamistaso on kehittynyt viime vuo-
sina mm. aktiivisen tutkimus- ja kehitystoiminnan ja oppilaito-
syhteistyön ansiosta. Oppilaitosyhteistyö kattaa kaikki oppias-
teet rakennusalan koulutuksessa.

2.3 Ilmastonmuutos ja metsätalous

Tavoite

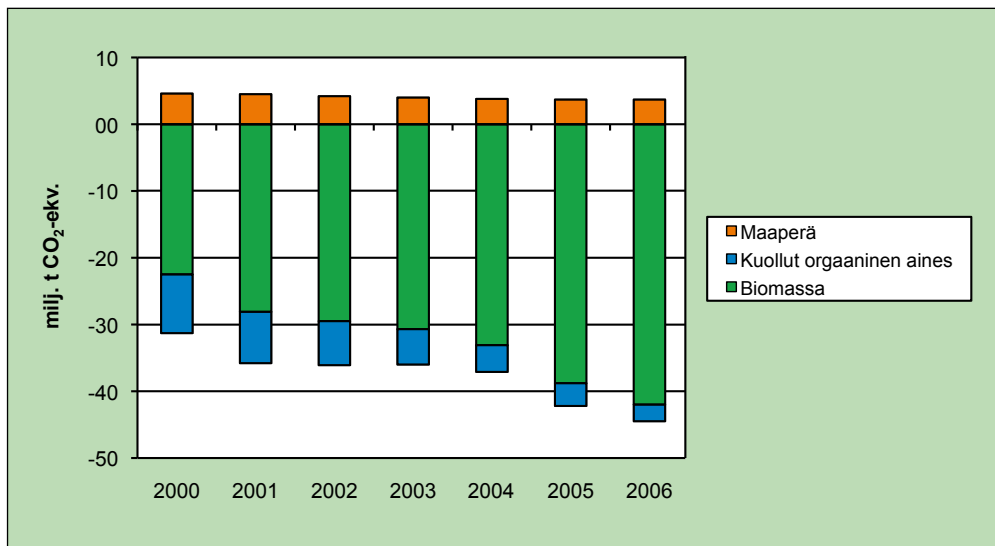
Metsien hoidossa, käytössä ja suojelussa edistetään metsien
hiilinieluvaihtelua ja varaudutaan ilmastonmuutoksen vaiku-
tuksiin.

Vaikuttavuusmittari

Metsien hiilinielu on 10–20 miljoonaa tonnia CO₂-ekv (hiili-
dioksidiekvivalenttonnia) vuonna 2015.

Metsien hiilinielu vuonna 2000 oli 26 miljoonaa tonnia CO₂-ekv.
Vuonna 2006 se oli kasvanut 41 miljoonaan tonniin CO₂-ekv.
Kansallisessa metsäohjelmassa tavoitetaso vuodelle 2015 on
10–20 miljoonaa tonnia CO₂-ekv. Asetetussa tavoitteessa lasku
vuoteen 2006 verrattuna johtuu lisääntyvistä metsänhakkuuta-
voitteista. Vuoden 2016 jälkeisellä kaudella nielen arvioidaan
olevan noin 27 miljoonaa tonnia CO₂-ekv. vuodessa metsien li-
sääntävästä käyttöasteesta huolimatta. Tämä edellyttää, että
metsien hyvästä kasvukunnosta huolehditaan.

Hiilinielun suuruuteen vaikuttaa erityisesti metsien hakkuu-
määrä ja metsien hyvän kasvukunnon ylläpitäminen. Talous-
metsillä ja suojelumetsillä on hiilensidonnasta kannalta erilainen
merkitys. Suojellut metsät toimivat hiilivarastoina, mutta eivät
enää sido aktiivisesti hiiltä itseensä, toisin kuin talousmetsät,
joiden suunnitelmallisella hoidolla ja hakkuilla voidaan hiilen-
sidontaa lisätä.

Kuva 12. Metsien kasvihuonekaasutase. Lähde: Metsätilastollinen vuosikirja 2008.

Toimenpiteet

Metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston yhteistutkimuksessa arvioitiin, että metsien kasvattaminen nykyistä tiheämpinä saattaisi olla sekä taloudellisesti että ilmastovaikutuksen kannalta nykykäytäntöä mielekkäämpi vaihtoehto. Sen sijaan kiertoajan pidentäminen olisi selvästi kalliimpi, joskin melko yksinkertaisesti toteutettava keino. Metsänhoitosuosistusten muutoksia ei ole vielä aloitettu.

Vaikka kestävä metsätalouden avulla huolehditaan metsien toimimisesta hiilivarastona ja -nieluna, nielu voi äkillisesti vähentyä, jos säiden ääri-ilmiöt ja kasvintuhoojaongelmat lisääntyvät. Puuston häviäminen voi koskea laajoja alueita esimerkiksi myrskyn tai kasvintuhoojien (esim. mäntyankero) vuoksi. Metsätuhojen ennakointi- ja seurantarjestelmiä on kehitetty viime vuosina aktiivisesti. Valtakunnallinen myrskytuhovalmiussuunnitelma valmistui 2007. Vuonna 2009 suunnitelma laajennetaan kattamaan muitakin äkillisiä metsätuhoja, kuten metsäpaloja ja lumituhoja.

Metsäkeskusten valmiuspäälliköt vastaavat myrskytuhovalmiuden sekä siihen liittyvän alueellisen toimijaverkoston ylläpidosta. Vuonna 2008 Metsäkeskusten Silmu-verkkoon koottiin mm. sähkö- ja työturvallisuusalan tiedotemateriaaleja sekä valmiita tiedotepohjia tuhoilanteiden viestintään. Ilmatieteenlaitoksen huonon sään tiedotteet kulkevat Tapion kautta automaattisesti valmiuspäälliköille. Lisäksi metsäkeskukset järjestävät pelastusviranomaisten kanssa myrskytuhovalmiusharjoituksia. Myös metsätuhojen seurantarjestelmää kehitetään Metsäntutkimuslaitoksessa ja siihen liittyä mm. tuhojen kartoittamiseen liittyvien ilmakuvausmenetelmien kehittäminen.

Metsäntutkimuslaitoksen Metsäekosysteemien toiminta ja metsien käyttö muuttuvassa ilmastossa-tutkimusohjelmassa

(MIL) sekä maa- ja metsätalousministeriön rahoittamissa Ilmastomuutoksen sopeutumistukiohjelman (ISTO) tutkimusprojekteissa tuotetaan pohjatietoa mm. metsänhoitomenetelmistä, joilla voidaan tulevaisuudessa sopeutua ilmastomuutokseen ja hillitä sitä. Lisäksi kolmessa MIL-ohjelman tutkimushankkeessa tavoitteena on ymmärtää ilmastomuutoksen vaikutuksia metsäpatogeenien, tuhohyönteisten ja nisäkkäiden (hirvi, kauris, myyrät) leviämiseen ja populaatiodynamiikkaan. Hankkeet tuottavat perustietoa, jota tarvitaan tuhoriskimallien ja tuhostrategian laadinnassa.

YK:n ilmastoneuvotteluissa Baliin vuonna 2007 käynnistettiin neuvotteluprosessi ilmastopimusjärjestelmän uusimiseksi ensimmäisen Kioto-velvoitekauden eli vuoden 2012 jälkeiselle ajalle. Useat Kioton pöytäkirjan neluihin (maankäyttöön, maankäytön muutokseen ja metsätalouteen) liittyvät ohjeet ja säännöt koskevat vain ensimmäistä velvoitekautta. Ilmastopimusneuvotteluissa osapuolet haluavat tarkastella laajasti mahdollisuuksia kehittää metsien ja maankäytön huomioon ottamiseen liittyviä sääntöjä, esimerkiksi laajentamalla velvoitteiden kattavuutta tai muuttamalla laskentasääntöjä tuleville velvoitekausille. Meneillään olevissa kansainvälisissä neuvotteluissa nielujen kohtelusta osana tulevaa ilmastopimusjärjestelmää on esillä useita vaihtoehtoja. Uusi ilmastopimus vuoden 2012 jälkeiselle ajalle on määrä saada aikaan Kööpenhaminassa pidettävässä YK:n ilmastokokouksessa joulukuussa 2009. Suomalaiselle puustoon ja maaperään liittyvien nielujen merkitys on huomattavan suuri, koska Suomen metsien (mukaan lukien maaperä) nielun koko on vaihdellut vuosina 1990–2006 välillä 23–41 miljoonaa tonnia hiilidioksidia vuodessa eli 20–40 prosenttia Suomen kokonaispäästöistä. Suomen metsät säilynevät tulevaisuudessakin nieluna ja metsien sisältämä hiilivarasto kasvaa.

3 Metsien monimuotoisuus ja ympäristöhyödyt turvataan

3.1 Metsien biologinen monimuotoisuus

Tavoite

Metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen pysähtyy ja luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys vakiintuu.

Vaikuttavuusmittari

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma 2008–2016 (METSO) toimintaohjelma on toteutettu valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti.

METSO-ohjelman toimenpiteet

METSO-ohjelma hyväksyttiin valtioneuvostossa maaliskuussa 2008 yhdessä Kansallinen metsäohjelma 2015:n kanssa. Ohjelman painopiste on Etelä-Suomessa ja sen tarkoitus on parantaa nykyistä suojelualueverkostoa sekä kehittää talousmetsien luonnonhoitoa. Suojelun tulee perustua metsänomistajien vapaaehtoiseen haluun turvata metsien monimuotoisuutta. METSO-ohjelman seurantaraportti valmistuu kesällä 2009.

METSO:n luonnontieteelliset valintaperusteet ja niiden alueelliset painotukset valmistuivat keväällä 2008. Syksyllä 2008 järjestettiin kolme METSO-koulutustilaisuutta metsäkeskusten ja ympäristökeskusten toimihenkilöille sekä metsähoitoyhdistysten ja metsäyhtiöiden henkilöstölle. Koulutusta jatketaan vuonna 2009 järjestämällä useita maakunnallisia koulutustilaisuuksia.

Ympäristöministeriö laati syksyllä 2008 alustavat elinympäristökohtaiset monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteet. Maa- ja metsätalousministeriössä alueellisten painopisteiden valmistelu on käynnissä ja valmistuu vuoden 2009 aikana. Ympäristöministeriön tavoitteenasettelussa korostuvat pysyvään suojeluun soveltuvat elinympäristöt, maa- ja metsätalousministeriön tavoitteenasettelussa taas luonnonhoitoa tarvitsevat elinympäristöt ja kohteet.

Metsähallituksen metsätalous ja luontopalvelut ovat yhteistyössä laatineet toimintasuunnitelman Metsähallituksen vastuulla olevien METSO-toimenpiteiden toteuttamisesta suojelualueilla ja talousmetsissä. Metsähallitus on jatkanut luonnon-suojelualueiden hoitoa ja ennallistamista (taulukko 5) sekä seurantaan nykyisillä ja uusilla suojelualueilla. Yksityisillä suojelualueilla ennallistaminen ja luonnonhoitotoiminta painottuivat vuonna 2008 suunnitelmien tekoon.

Taulukko 5. Luontotyyppi-inventoinnin, ennallistamisen, puustoisten perinnebiotooppien hoidon ja luonnonhoidon hehtaarimäärät vuonna 2008. Lähde: Metsähallitus

METSO-toimenpide, valtion suojelu-alueet	Luontotyyppi-inventointi	Ennallistaminen	Puustoiset perinnebiotoopit, jatkuvassa hoidossa	Luonnonhoito
Yhteensä ha	15 571	2 690	1 062	347

Vuonna 2008 alueelliset ympäristökeskukset välittivät ympäristöministeriöön 175 maanomistajien METSO-ohjelmaan tekemää tarjousta. Näistä valtio hankki omistukseensa 56 kohdetta (869 ha) (taulukko 6). Lisäksi alueelliset ympäristökeskukset perustivat kohteista 82 yksityistä suojelualueita (537 ha). Vuosina 2005–2008 pysyvään suojeluun on METSO-ohjelmassa saatu 376 kohdetta (5 735 ha). Näistä valtiolle on hankittu 218 kohdetta (4 486 ha). Yksityisiä suojelualueita on perustettu 158 kpl (1 249 ha).

Taulukko 6. METSO-kohteiden hehtaari- ja kappalemäärät vuonna 2008 sekä yhteensä vuosina 2005–2008. Lähde: YM

	Vuosi 2008				Yhteensä 2005–2008	
	Ha	Kpl	Pinta-alan ka, ha	Keskiahinta €/ha	Ha	Kpl
Yksityiset suojelu-alueet	537	82	6,5	7333	1249	158
Hankinta valtion omistukseen	869	56	15,5	5445	4486	218
Yhteensä	1406	138			5735	376

Metsähallituksessa käynnistettiin 2008 METSO-kymppitonni-projekti, jossa toteutetaan Metsähallituksen metsätaloudelle asetettua 10 000 hehtaarin lisäsuojelutavoitetta. Työ saatiin valmiiksi maaliskuussa 2009. Metsätaloustaloudesta pysyvästi suojeluun siirrettäviä kohteita on 104 ja ne sijaitsevat pääasiassa Etelä-Suomessa. Suojelurajauksien kokonaispinta-ala on 13 600 hehtaaria, josta 10 043 hehtaaria täyttää METSO-kriteerit.

Vuonna 2008 tehtiin metsätalouden ympäristötuella määrääkäsia turvaamissopimuksia 5 807 hehtaarin alalle ja rahoitusta tähän käytettiin 4,36 miljoonaa euroa. Vesiensuojelua parantavia, metsien monimuotoisuutta lisääviä ja metsien monikäyttöä edistäviä metsäluonnonhoitohankkeita toteutettiin 2,34 mil-

joonalla eurolla. Metsäkeskusten viranomaistoiminnon työryhmä laati vuonna 2008 suositukset metsien sieni- ja hyönteistuhojen torjunnasta säädetyn lain (263/1991) soveltamisesta energiapuun korjuussa.

Rahoitettavat hankkeet kilpailutettiin keväällä 2009.

Metlan Kuntametsien suunnittelun tiekartta-hankkeen loppuraportti julkaistiin 2008. Hankkeessa selvitettiin kuntien metsäsuunnittelun nykytilaa, tunnistettiin sen keskeisiä kehittämistarpeita sekä tuotettiin yhteistyössä kuntien ja muiden asianosaisten tahojen kanssa metsäsuunnittelun kehittämisohjelma. Suomen suurin kaupunkipuisto perustettiin Hankoon 2008.

Luonnonhoitotutkiminto uudistui syksyllä 2008 luonnonhoitokortiksi. Tutkinon suoritti 1997–2007 yhteensä 8 179 metsäammatilasta. Metsäkeskukset, metsänhoitoyhdistykset, metsäpalveluyritykset sekä alueelliset ympäristökeskukset antavat monimuotoisuuteen liittyvää neuvontaa osana muuta toimintaa. Annetun neuvonnan vaikuttavuudesta kertoo, että kestävä metsätalouden rahoituslain (ympäristötuki ja luonnonhoitohankkeet) varat käytettiin vuonna 2008 kokonaan.

METSO-ohjelman uusi internetsivusto ja logot julkaistiin (<http://www.metsopolku.fi>). Luonnontieteellisistä valintaperusteista ilmestyi esite. Kulutuksesta ja paahdeympäristöjen hoidosta on valmistunut kaksi METSO-videota

Metlassa käynnistyi vuonna 2009 tutkimushankeryhmä, joka tuottaa seuranta- ja tutkimustietoa METSO-toimenpiteiden ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista. Maa- ja metsätalousministeriön yhteistutkimusmäärärahoja on käytettävissä METSO-ohjelmaan liittyviin tutkimus- ja selvitystarpeisiin. Ympäristöministeriön rahoittama PUTTE-tutkimusohjelma 2009–2016 tuottaa erityisesti metsiensuojelua- ja uhanalaisuusarvioita tukevaa lajistotietoa.

Valtakunnan metsien inventoinnin (VMI10) mittaukset osoittavat kuolleen puuston määrän lisääntyneen viime vuosina. Etelä-Suomessa lahopuuta on metsä- ja kitumaalla keskimäärin 3,2 kuutiometriä hehtaarilla ja Pohjois-Suomessa keskimäärin 7,6 kuutiometriä hehtaarilla.

Metsäkeskusten metsävaratieto- ja metsäsuunnittelujärjestelmän, sekä siihen liittyvien palvelujen ja tuotteiden kehittämis-työ etenee maa- ja metsätalousministeriön metsävaratiedon- ja metsäsuunnittelustrategian mukaisesti. Metla kehittää metsien suojelualuetilastointia ja kerää tietoa vuosittain.

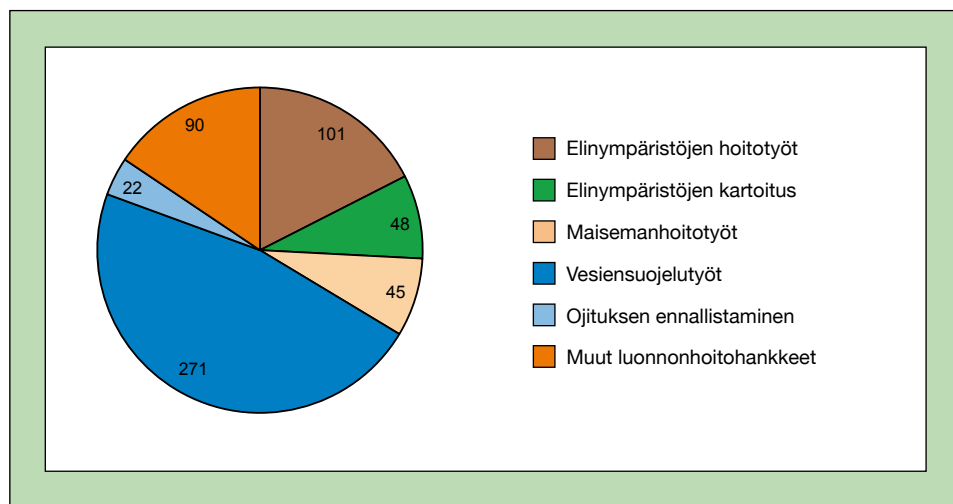
Metsähallitus inventoi vuonna 2008 valtion suojelualueilla 15 571 hehtaarin ja yksityisillä suojelualueilla noin 4 800 hehtaarin alalla. Metsähallitus jatkaa luontotyyppitiedon ja lajistotietojen keruuta luonnonsuojelualueilla sekä täydentää luontoinventointeja Etelä-Suomessa sijaitsevilla valtion retkeilyalueilla ja laatii alueille uudet hoito- ja käyttösuunnitelmat vuosina 2008–2010.

Ohjelman toimeenpanon seuranta ja arviointi

Ympäristöministeriö asetti 29.8.2008 METSO-ohjelman laaja-pohjaisen seurantatyöryhmän, joka toimii yhteistyöelimenä eri tahojen välillä ja seuraa METSO:n toteutumista. Väliarvioinnit toteutetaan vuosina 2010 ja 2013. Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen METSO-viestinnän ohjausryhmä asetettiin 2008.

Muut KMO-toimenpiteet

Maanhankintaa valtion omistukseen luonnonsuojelutarkoitukseen (kaupat, vaihdot, lunastukset, hallinnansiirrot) sekä yksityisiä luonnonsuojelualueita toteutettiin vuonna 2007 yhteensä 17 812 hehtaaria ja vuonna 2008 yhteensä 14 567 hehtaaria. Taulukossa 7 esitetään niiden suojelupäätösten toteuttamisti-

Kuva 13. Luonnonhoitohankkeiden määrä hanketyypeittäin 1997–2008. Vuonna 2008 aloitettiin 87 uutta hanketta. Lähde: Tapio.

Taulukko 7. Niiden suojelupäätösten toteuttamistilanne 1.1.2009, joista on perustettu tai on tarkoitus perustaa lakisääteisiä suojelualueita.
Lähde: YM

Suojelupäätökset	Suojelualueita perustettu				Suojelualueita perustamatta		Kokonaispinta-ala
	Valtionmaat		Yksityismaat		Valtionmaat	Yksityismaat	
	maa	vesi	maa	vesi	vesi+maa	vesi+maa	
Kansallispuistot¹	799 400	85 900	–	–	500	1 000	886 800
Luonnonpuistot¹	151 000	2 600	–	–	–	–	153 600
Soidensuojelun perusohjelma	448 600	11 800	16 200	200	123 800	5 100	605 700
Lintuvesien suojeluohjelma	–	–	15 800	38 700	10 600	6 900	72 000
Rantojen suojeluohjelma	–	–	25 800	30 600	68 200	9 300	133 900
Lehtojen suojeluohjelma	1 200	–	1 600	–	1 900	600	5 300
Vanhojen metsien suojeluohjelma	9 200	200	3 000	–	268 800	1 700	282 900
Natura 2000, uudet alueet ²	–	–	8 100	1 700	110 000	18 400	138 200
Muut valtionmaan luonnonsuojelualueet³	40 400	26 100	–	–	–	–	66 500
Muut yksityismaiden luonnonsuojelualueet	41 800	–	28 800	47 500	–	–	118 100
Erämaa-alueet	1 379 000	110 000	–	–	–	–	1 489 000
Yhteensä	2 870 600	236 600	99 300	118 700	583 800	43 000	3 952 000

¹⁾ Kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelma (1978) sekä sitä myöhemmät valtioneuvoston periaatepäätökset kansallispuistojen perustamisesta tai laajentamisesta.

²⁾ Natura 2000 -verkoston osalta taulukossa ovat vain ne luonnonsuojelualueilla toteutettavat maa-alueet, jotka eivät kuuluneet muihin suojeluohjelmiin ennen vuoden 1998 Naturapäätöstä.

³⁾ Sisältää muun muassa hylkeidensuojelualueet.

lanne 1.1.2009, joista on perustettu tai on tarkoitus perustaa lakisääteisiä suojelualueita. Luonnonsuojelualueita on perustettu kaikkiaan 1,83 miljoonan hehtaarin alueelle. Käytettävissä olevat määrärahat mahdollistavat suojeltavien alueiden hankinnan vuoden 2009 aikana.

Yksityismetsissä oli vuoden 2007 loppuun mennessä kartoitettu metsälain tarkoittamia arvokkaita elinympäristöjä 85 059 hehtaarin (vuoden 2006 lopussa 79 413 ha) ja muita arvokkaita elinympäristöjä 101 832 hehtaaria.

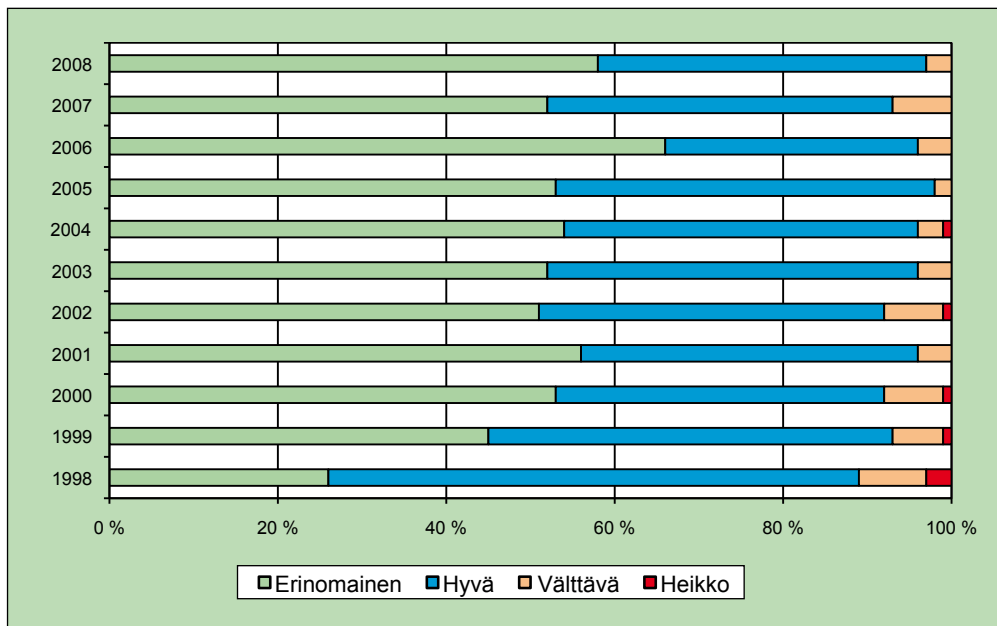
Tärkeänä luonnonhoidon keinona yksityismailla ovat kestävän metsätalouden rahoituslain mukaiset valtion rahoittamat metsäluonnon ja ympäristönhoidon hankkeet, joiden toimeenpano on nykyisin osa METSO-ohjelmaa. Metsäkeskukset toteuttivat vuosien 1997–2008 välisenä aikana 577 metsäluonnon hoitohanketta (kuva 13).

Energiapuun korjuun ympäristövaikutukset tutkimusraportti julkaistiin Tapion ja Metlan yhteistyönä vuonna 2008. Metsä-

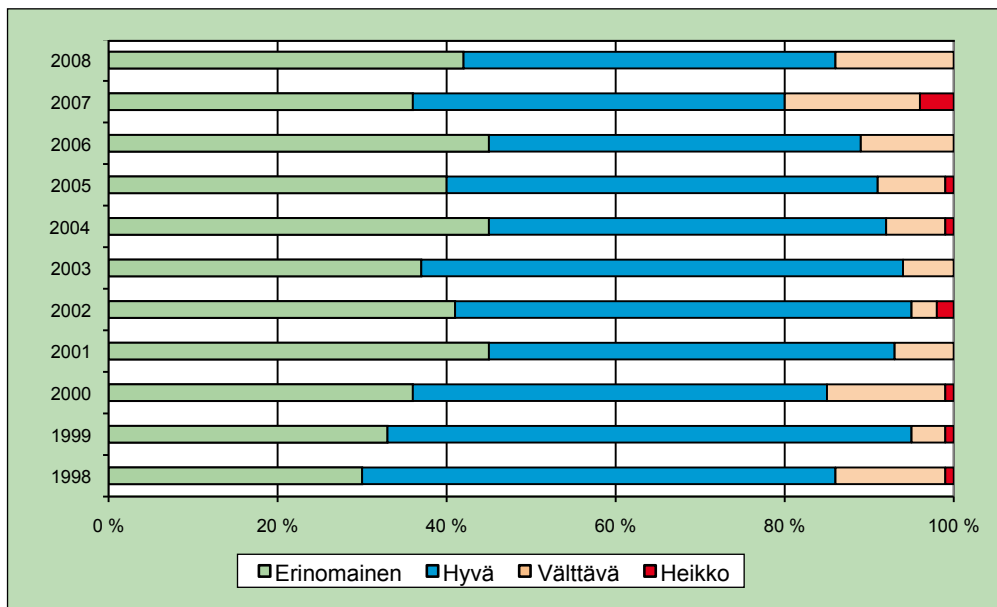
keskusten viranomaistoiminnon työryhmä laati suositukset metsien sieni- ja hyönteistuhojen torjunnasta säädetyn lain (263/1991) soveltamisesta energiapuun korjuussa. Energiapuunkorjuun suositukset uusitaan vuonna 2009.

Metlan Bioenergiaa metsistä tutkimus- ja kehittämisohjelman (2007–2011) hankkeissa tutkitaan mm. hakkuutähteiden ja kantojen poiston (yhdessä ja erikseen) vaikutusta pohjaveden laatuun ja selvitetään energiapuun korjuun vaikutuksia valumaveden kemialliseen laatuun.

Maa- ja metsätalouden kansallisen kasvigeenivaraohjelman tärkeimpinä tavoitteina metsäpuiden osalta ovat pääpuulajiemme geenireservimetsäverkoston luominen ja ylläpito, geenivarakokoelmien suunnittelu, perustaminen ja ylläpito sekä kotimaiseen ja eurooppalaiseen yhteistyöhön osallistuminen. Euroopan tasolla metsäpuiden geenivarojen suojelu tapahtuu EUFORGEN-ohjelmassa. Vuoden 2008 aikana sovittiin useimpia puulajeja koskevat yhteiset kriteerit verkostoon sopiville geenireservimetsille.

Kuva 14. Vesiensuojelun laatu ainespuunkorjuussa, prosenttia pinta-alasta. Lähde: Metsäkeskusten luonnonhoidon laadun-arvioinnit 1998–2008

Kuva 15. Vesiensuojelun laatu maanmuokkauksessa, prosenttia pinta-alasta. Lähde: Metsäkeskusten luonnonhoidon laadun-arvioinnit 1998–2008

3.2 Vesistöt ja maaperä

Tavoite

Metsätalous vaikuttaa osaltaan vesistöjen hyvän ekologisen tilan saavuttamiseen.

Vaikuttavuusmittari

Metsätalouden aiheuttama kuormitus vesistöihin pienenee (vesiensuojelun laatu puunkorjuussa ja uudistusalojen maanmuokkauksessa on erinomainen tai hyvä 95 prosentilla pinta-alasta 2015).

Metsäkeskukset arvioivat hakkuiden ja maanmuokkauksen vesiensuojelun onnistumista luontolaadun arvioinnin yhteydessä. Arvioinnin mukaan vuonna 2007 ainespuunkorjuussa (kuva 14)

vesiensuojelun laatu oli erinomainen tai hyvä 96 prosentilla pinta-alasta, vuonna 2008 vastaava luku oli 97 prosenttia.

Maanmuokkauksen osalta vesiensuojelun laatu oli erinomainen tai hyvä 82 prosentilla pinta-alasta (kuva 15), vuonna 2008 vastaava luku oli 86 prosenttia.

Toimenpiteet

Metsätalouden vesiensuojelussa noudatettavat periaatteet ovat sidoksissa kansallisiin ja kansainvälisiin ohjelmiin ja sopimuksiin. Useimpien aiempien sopimusten rinnalle tuli vuonna 2008 voimaan Meri-strategiadirektiivi.

Uusi vesilaki on ollut valmisteilla vuodesta 2000 lähtien. Tähän asti vapaaehtoinen ilmoitusmenettely toimijoiden ja ympäristöviranomaisten välillä koskien ojitusta ja ojitusalueiden kun-

nostamista on otettu uudessa vesilain luonnoksessa toiminnan edellytykseksi.

Tapion suometsien hoitoa koskevat suositukset valmistuivat 2007. Näihin suosituksiin liittyen viimeisin uudistettu painos metsätalouden vesiensuojeluoppaasta ilmestyi 2007. Metsähallituksen ympäristöoppaan ajantasaistus on vuodelta 2007. Metsäalan yritykset ovat ohjeistaneet vesiensuojelua omia maita koskevissa metsänhoitosuosituksissaan. Vuoden 2008 aikana Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio julkaisi lannoitusoppaan ja tuhkalannoitusoppaan käytännön toimijoille. EU:n vesipuitedirektiivin edellyttämät alueelliset vesienhoitosuunnitelmat valmistuivat vuoden 2008 lopulla.

Vuonna 2008 kunnostusojituksen vesiensuojelumenetelmiä kehitettiin Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion, Metsäntutkimuslaitoksen ja metsäkeskusten yhteistyönä maa- ja metsätalousministeriön rahoittamassa projekteissa: Metsätalouden kustannustehokkaat vesiensuojelumenetelmät sekä Metlan vetämässä yhteistyöhankkeessa Hajakuormituksen hallinta metsätaloudessa. Suomen ympäristökeskus jatkoi Pienet valuma-alueet tutkimus- ja kehittämishanketta.

Pienvesiä (purot ja lähteet) kunnostettiin sekä vesiensuojeluhankkeiden yhteydessä että monimuotoisuuden turvaamisen hankkeissa, mm. ennallistamis- ja elinympäristöjen hoito hankkeissa. Pienvesiin rajoittuvia suoelinympäristöjä sekä tulvamediä ja metsäluhtia palautettiin luonnontilaan. Kunnostettuja lähteitä on tällä hetkellä 200–300. Vesiensuojeluhankkeissa tehtiin mm. kosteikkoja, kiveämällä tehtyjä pohjapatoja ja vanhaan uomaan ohjaamista. Yksityismetsien luonnonhoitohankkeissa tuettiin metsänomistajia muun muassa puronvarsien luonnonarvojen säilyttämisessä.

Metlan, Suomen ympäristökeskuksen ja Tapion yhteistyönä aloitettiin Koneen säätiön rahoituksella ympäristöhallinnon aineistojen analysointi hankkeessa, jonka tavoitteena on selvittää ilmastonmuutoksen ja metsänkäsitteilyn yhdysvaikutuksia maaperään sekä vesistöjen kiintoaine- ja ravinnekuormitukseen.

Kasvavan sadannan aiheuttamat tulvahaitat kohdistuvat myös metsiin. Tulvariskejä sekä ilmastonmuutoksen aiheuttamia tuuli- ja lumituhoja tutkittiin Ilmastonmuutoksen sopeutumisen tutkimusohjelma ISTO:ssa. Metsäntutkimuslaitoksen Metsä-ekosysteemien toiminta ja metsien käyttö muuttuvassa ilmastossa-tutkimusohjelmassa tutkittiin mm. tulvan vaikutusta puiden juuriin, lämpötilan kohoamisen vaikutuksia typen ja hiilen transformaatioihin turpeessa ja kasvihuonekaasujen vaihtoon sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksia metsäkasvillisuuteen.

Suomen ympäristökeskuksessa (SYKE) analysoitiin ilmastonmuutoksen viimeaikaisia trendejä ja luotiin vaihtoehtoisia skenaarioita tulevasta kehityksestä sekä tutkittiin ilmastonmuutoksen ekosysteemivaikutuksia ja siihen sopeutumista. Metsäntutkimuslaitoksen ja Helsingin yliopiston EU-rahoitteinen tutkimushanke jatkaa ennusteiden laatimista metsänhoitotoimenpiteiden vaikutuksista metsämaaperän typpi- ja hiilitaseisiin muuttuvissa ilmasto-olosuhteissa.

Metsähallitus otti vuoden 2008 aikana käyttöön paikkatietojärjestelmän, jonka avulla voidaan tuottaa kunnostusojitusten suunnittelua tukevaa, valuma-alueen ominaisuuksia kuvaavaa ja mm. karkean eroosioriskiarvion sisältävää paikkatietoaineistoa. Samaa paikkatietojärjestelmää hyödynnettiin valuma-alueen vesiensuojelun edistämishankkeissa Etelä-Savon ja Keski-Suomen metsäkeskuksissa.

4 Metsien käyttöä virkistystyksen ja kulttuurin lähteenä edistetään

4.1 Luontomatkailu ja luonnontuoteala

Tavoite

Edistetään luontomatkailuun perustuvaa yrittäjyyttä ja kehitetään luonnontuotteiden jatkojalostuksen elinkeinoja.

Vaikuttavuusmittari

Suomalaisten luontomatkailuun käyttämä aika (PV/vuosi).

Suomalaiset käyttivät keskimäärin 25 päivää vuodessa luontomatkailuun vuonna 2001 (Metla, LVVI 1 2001). Ensimmäinen Metlan toteuttama LVVI -tutkimus (Luonnon virkistyskäytön inventointi) tehtiin vuosina 1998–2000 ja siinä kerättiin tietoa suomalaisten luonnossa virkistäytymisen määrästä ja laadusta sekä virkistysmahdollisuuksien tarjonnasta. LVVI 2-tutkimuksella (2008–2011) kerätään seurantatietoa suomalaisten luonnossa virkistäytymisestä. Tutkimusta rahoittavat opetusministeriö ja ympäristöministeriö. Tavoitteena on saada LVVI-tutkimuksista trendi, joka kuvaa suomalaisten luontomatkailun kehitystä pitkällä aikavälillä.

Luontomatkailun merkitys metsien käyttömuotona on tullut yhä tärkeämmäksi. Luontomatkailun kasvu Suomessa perustuu pitkälti ulkomaisten asiakkaiden määrän kasvuun. Kansainvälinen taantuma on vaikuttanut myös matkailuun siten, että matkailun kasvu on tasaantunut ja yritysten liikevaihdot laskevat.

Luonnonmarjojen sisältämät terveysvaikutteiset aineet ovat vahvistaneet niiden kansainvälistä kysyntää. Silti panostus luonnontuotealaan on ollut vielä varsin vähäinen ja pääosin hajanainen. Tutkimustiedon puutteen lisäksi raaka-aineiden saatavuus jarruttaa luonnontuotealan kehitystä. Suomalaisten kiinnostus luonnontuotteiden kaupalliseen keruuseen on vähentynyt, joten nykyisin yli puolet Suomen teollisuuden tulevista marjasaaliista keräävät ulkomaiset poimijat. Luonnonmarjoista saadaan vuosittain kerättyä talteen vain 3–10 prosenttia. Luonnonmarjojen- ja sienten talteenottoon vaikuttavat

erityisesti vuosittaiset satovaihtelut sekä keruuseen saatujen poimijoiden määrä (taulukko 8).

Luontomatkailun alalta ja luonnontuotealalta ei ole tällä hetkellä saatavissa tilastoaineistoja ja seurantatietoja, jotka olisivat käytettävissä KMO -toimenpiteiden vaikuttavuuden seurantaan. Seuranta, josta saadaan vaikuttavuusmittareita, tulee kehittää KMO 2015 kaudella.

Toimenpiteet

Luontomatkailun kehittämistä ohjaa Valtioneuvoston periaatepäättös Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittäminen (VILMAT-ohjelma), joka sisältää 30 toimenpidettä. VILMAT-ohjelman ongelma on ollut rahoituksen vähäisyys varsinkin esitettyihin valtion mailla toteutettaviin toimenpiteisiin nähden. Kokonaisuutena VILMAT:n tavoitteet ja toteutunut kehitys ovat selvässä ristiriidassa.

Luontomatkailun tilastointi ja luontoyrittäjyyden edellyttämien tietopalvelujen toteuttaminen on Työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla. Tilastoinnissa noudatetaan Tilastokeskuksen luokitusta ja luontomatkailu tilastoidaan osana muuta matkailua. Tästä syystä luontomatkailusta ei ole omia tilastoja. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskus hallinnoi MatkailuSampo-hanketta, joka toteutettiin vuosina 2004–2007. Tässä hankkeessa Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu kartoitti Pohjois-Karjalan kaikki matkailualan yritykset, niiden volyymin ja sen käytön sekä vei kohteet GIS-järjestelmän avulla kartalle. MatkailuSampo-hankkeessa tehty matkailun tietokanta-tö on pohjana maa- ja metsätalousministeriön Maaseutupoliittisen yhteistyöryhmän rahoittamassa Matkailun alueelliset tietovarannot-hankkeessa, joka toteutetaan vuosina 2009–2010.

Matkailun edistämiskeskuksen hallinnoima Outdoors Finland-hanke käynnistyi vuonna 2009. Se luotiin koordinoimaan kesäaktiviteettien kehitystyötä. Hankkeessa pyritään pienten ja hajanaisen matkailun ohjelmajärjestelyjen tuotteen parem-

Taulukko 8. Kaupan ilmoittamat luonnonmarjojen ja -sienten kauppaantulomäärät vuosina 1999–2008, koko maa yhteensä. Lähde Marsi-tilasto.

vuosi	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	1 000 kg									
Mustikka	796,7	2 423,2	2 923,8	1 221,8	2 216,6	1 401,6	3 110,7	3 339,3	4 928,3	1 746,6
Puolukka	3 890,6	3 194,8	4 465,1	3 288,6	5 443,2	1 506,8	8 544,1	2 437,6	5 887,4	4 041,3
Lakka	230,7	57,8	358,1	100,1	76,6	198,8	321,2	211,1	37,2	169,9
Sienet	195,2	982,2	672,4	218,6	1 664,2	355,6	426,4	446,8	352,5	492,5

paan hyödyntämiseen Suomen matkailupalveluiden ulkomaan markkinoinnissa.

Sitran ERA-ohjelman marjaklusterissa selvitettiin muun muassa marjojen terveysvaikutuksia sekä marjojen ja sivutuotteiden hyödyntämispotentiaalia. Työtä jalkautetaan mm. Elintarvikekehityksen klusterin kautta.

4.2 Metsien virkistyskäyttö ja jokamiehenoikeudet

Tavoite

Perinteiset jokamiehenoikeudet säilytetään ja virkistyskäytön sekä riistatalouden tarpeet otetaan huomioon metsien hoidossa ja käytössä.

Vaikutavuusmittarit

Väestön osallistumisosuudet ulkoiluun yleensä ja eri harrastuksiin, harrastuskertojen määrä ja ulkoiluun käytetty aika.

Rakennettujen ulkoilureittien määrä ja laatu.

Metlan toteuttaman Luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi-tutkimuksen (1998–2000) mukaan kaksi kolmesta suomalaisesta ulkoilee luonnossa viikoittain. Vuoden 2008 aikana 96,5 prosenttia suomalaisista 15–74 vuotiaista harrasti ulkoilua vähintään kerran. Lähiulkoilukertoja suomalaisille kertyy 163 vuorokautena vuodessa. Ihmiset käyttävät ulkoiluun aikaa keskimäärin 8,8 tuntia viikossa (taulukko 9).

Perinteiset marjastus ja metsästys ovat menettäneet suosiotaan, mutta toisaalta metsissä harrastetaan uusia lajeja kuten geokätkentää. Motorisoitu liikkuminen luonnossa on lisääntynyt. Valtionalueiden virkistyskäyttö on lisääntynyt viime vuosi-

na ja erityisesti lisäystä on ollut kansallispuistoissa. Tämä lisää paineita virkistyspalveluiden kehittämiseen. Yleisesti ottaen luonnossa liikkujat arvostavat virkistyskäyttöä helpottavia rakenteita ja ulkoilureittejä. Reittien perustamista sekä niiden lähialueiden yhtenäistä hoitoa hankaloittaa etenkin Etelä-Suomessa maanomistuksen pirstoutuminen.

Jokamiehenoikeudet korostuvat erityisesti Etelä-Suomen yksityismetsien virkistyskäytön yhteydessä. Yksityismetsien virkistyskäyttö lisääntyy varsinkin vapaa-ajan asumisen keskittymisessä, sillä vapaa-ajan asunnoissa vietetään yhä enemmän aikaa ympärivuotisesti.

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen kehittämä riistarikausindeksi kuvaa vuosittain riistakantojen vaihtelua. Riistan elinympäristöjä ja metsätalouden maisemavaikutuksia inventoidaan sekä yksityismetsissä että valtion metsissä.

Luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksien paikkatietoaineisto eli VIRGIS-aineisto sisältää yleiseen käyttöön tarkoitetut virkistysalueet, ulkoilureitit ja virkistyspalvelut. Vuonna 2009 aineistossa oli kävely- ja retkeilyreittejä 8 405 km ja hiihtolatuja 5 465 km. VIRGIS-aineisto ei ole riittävän kattava suorien johtopäätösten tekemiseen.

Toimenpiteet

Ympäristöministeriössä on valmisteilla jokamiehenoikeuksia käsittelevä Ammattilaisen käsikirja. Tiedotusta suunnataan erityisesti jokamiehenoikeuksia ammattimaisesti käyttäville kuten luontomatkailuyrittäjille. Sisäministeriössä tuotettiin metsämarjojen poimijoiden opas.

Metsähallitus ja Tapio kehittivät edelleen riistan elinympäristöjen ja maiseman huomioon ottamista hakkuu- ja metsänhoitotöissä ja sopeuttamistoimista raportoidaan mm. talousmetsien luon-

Mittari	Koko väestö	
Ulkoiluun osallistumisosuus (viim. 12 kk aikana)	Koko väestö 96,5 %	Ikäryhmät: 15–25 v. 97,2 % 25–44 v. 98,0 % 45–64 v. 97,1 % 65–74 v. 88,4 %
suomalaisten lähiulkoilukerrat	lähiulkoilukertoja 163/v	
ulkoiluun käytetty aika	8,8 h viikossa/hlö	
marjastus osallistumisosuus harrastuskertoja/v	55,5 % 8 k/v	
sienestys osallistumisosuus harrastuskertoja/v	38,2 % 7k/v	
metsästys osallistumisosuus harrastuskertoja/v	7,7 % 22 k/v	

Taulukko 9. Väestön osallistuminen ulkoiluun ja eri harrastuksiin. Lähde: Metla

nonhoidon laadunseurannan yhteydessä. Maiseman huomioon ottamisen laatu säilyi 2008 yhtä hyvänä kuin aiempina vuosina.

Metsähallitus toteutti 2007–2008 Riistan elinympäristön aktiivisen hoidon kehittämisprojektin (REAH), jossa kehitettiin menetelmät avosoiden vesilintukosteikkojen, riekko-hanhisojen sekä metsäkanalintujen poikueympäristöjen ennallistamiseen. Toiminta vakiintui normaaleihin suunnittelujärjestelmiin. Metsähallitus seuraa myös säännöllisesti alueellaan olevien metson soidinpaikkojen (noin 3 000 kpl) toimivuutta ja ylläpitää tietoja paikkatietojärjestelmässä.

Maa- ja metsätaloustuottajien keskusliitto (MTK) ja Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio edistivät toimintamalleja, joilla virkistysarvoja voidaan tuottaa metsänomistajalähtöisesti (esim. virkistysarvokauppa) sekä kehittivät maanomistajan ja virkistysarvojen ostajien välisiä sopimuskäytäntöjä. Metla kehitti toiminta- ja rahoitusmalleja, joiden perusteella yksityismaiden matkailukäytöstä voidaan sopia pitkällä aikavälillä ja laajemmilla alueilla.

4.3 Metsiin ja puuhun perustuva kulttuuri

Tavoite

Metsiin liittyvää kulttuuria kunnioitetaan, vaalitaan ja kehitetään.

Vaikuttavuusmittarit

Hoidossa olevat puustoiset perinnebiotoopit (hehtaaria).

Valtionalueilla kulttuuriperintökohteiden löytämiseksi inventoitu metsäala.

Puustoisille perinnebiotoopeille on kohdennettu maatalouden ympäristötuen erityistukea ja METSO-rahoitusta. Puustoisia perin-

nebiotooppeja oli vuoden 2009 alussa hoidossa 15 230 hehtaaria (11 729 hehtaaria vuonna 2003) (taulukko 10). Viimeisen viiden vuoden aikana on hoitoon saatu erityisesti metsälaitumia.

Vuoden 2009 alussa muinaisjäännösrekisterissä oli 23 922 kiinteää muinaisjäännöstä. Näistä metsämailla sijoittuu 13 492 kohdetta. Oletettavasti metsissä sijaitsee paljon löytämättömiä muinaisjäännöksiä. Esimerkiksi Metsähallituksen tietojärjestelmissä on noin 5 000 mahdollista muinaisjäännöstä, joita arkeologi ei ole tarkastanut. Nämä kohteet otetaan metsänkäsittelyssä huomioon kuten lakisääteiset muinaisjäännökset. Metsien uudistamisessa muinaisjäännökset ovat säilyneet hyvin. Vuonna 2007 yksityisiltä ja metsäyhtiöiden metsätalouden alueilta löytyi 26 muinaisjäännöstä, vuonna 2008 muinaisjäännöksiä löytyi 32 kpl (taulukko 11). Tieto perustuu vuotuisen talousmetsien luonnonhoidon laadun arviointiin, jossa kohteet valitaan otannan perusteella.

Metsiin liittyvää kulttuuriperintöä on paljon, mutta puutteellisten inventointien vuoksi sen määrää ja laatua ei tunneta kovin hyvin. Valtionalueilla inventoitiin kulttuuriperintökohteiden löytämiseksi 61 667 hehtaaria (joista 2 000 ha metsätalouden alueilla) vuonna 2007 ja 98 630 hehtaaria (joista 7 000 ha metsätalouden alueilla) vuonna 2008.

Toimenpiteet

Metsähallitus toteuttaa valtion metsissä kulttuuriperintökohteiden inventointia vuosina 2008–2013. Inventoinnin pilottihanke toteutettiin vuonna 2008 Evolla. Keväällä 2009 tehdään kokonaissuunnitelma kaikkien valtion maiden kulttuuriperintökohteiden inventoinnista. Samalla järjestetään laaja pilottihanke Taivalkoskella. Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä Metsähallituksen, museoviraston, maa- ja metsätalousministeriön ja Tapion kanssa.

Taulukko 10. Hoidossa olevat puustoiset perinnebiotoopit vuosina 2003 ja 2009, ha. Lähde: Tike.

Puustoisten perinnebiotooppien hoito maatalouden erityistuilla vuosina 2003 ja 2009, hehtaaria.		
	2003	2009
Metsälaidun	9 127	12 103
Hakamaa	2 581	3 070
Lehdesniitty	21	57

Taulukko 11. Talousmetsien luonnonhoidon laadun seurannan yhteydessä löytyneet muinaisjäännökset (kpl). Lähde: Tapio.

Muinaisjäännös	2006		2007		2008	
	säilynyt	tuhoutunut	säilynyt	tuhoutunut	säilynyt	tuhoutunut
Muinaisjäännösrekisterissä oleva kohde	1		2	1		
Tervahauta	19	2	12	2	18	
Linnoitusrakennelma	1		1		0	1
Rakennuksen jäännös	1		0		3	
Viljelyryötkiö	6		6		8	
Muu muinaisjäännös	3	1	2		2	
YHTEENSÄ	31	3	23	3	31	1

5 Metsäalan osaamista ja hyväksyttävyyttä vahvistetaan

5.1 Metsäalan tulevaisuustyö

Tavoite

Ennakoidaan metsäalan ja sen toimintaympäristön kehitystä ja alaan vaikuttavia muutostekijöitä.

Vaikuttavuusmittari

Metsäalan tulevaisuuden ennakkointityö paranee.

Metsäalan viime vuosien muutokset ovat lisänneet entisestään tulevaisuustyön merkitystä. Nopeasti muuttuvassa tilanteessa on tärkeää analysoida heikkoja signaaleja ja suunnata katse riittävän kauas tulevaisuuteen, jotta metsäalan kehitystyötä voidaan tehdä pitkäjänteisesti.

Metsäalan ennakkointityötä tehneen Metsäalan tulevaisuusfoorumin työ päättyi vuoden 2008 alussa. Vuoden 2008 aikana ennakkointityötä tekivät mm. Metsäntutkimuslaitos, Metsäalan ennakkointiyritys ja Metsäklusteri Oy. Ennakointityön laatua on vaikeata mitata nykyhetkessä, kun ei vielä tiedetä missä määrin alan ennakoituiden muutokset tulevaisuudessa toteutuvat. Hyvänkin ennakkointityön vaikuttavuus jää vähäiseksi, jos tuloksia ei pystytä hyödyntämään alan kehittämisessä. Metsäala onkin herännyt ennakkointityön käytännön soveltamisen tärkeyteen. Vuosina 2007–2008 panostettiin merkittävästi ennakkointitietoon perustuvaan tutkimus- ja kehitystyöhön.

Metsäalan ennakkointityössä suurin haaste oli eri tahojen toteuttaman ennakkointityön koordinointi.

Toimenpiteet

Joukko metsäklusterin yrityksiä perusti yhdessä VTT:n, Metlan ja neljän yliopiston kanssa Metsäklusteri Oy:n maaliskuussa 2007. Yrityksen tehtävänä on käynnistää strategisen huippuosaamisen keskittymän tutkimus- ja innovaatio-ohjelmat ja kannavoidsa niille yksityistä ja julkista rahoitusta.

Metsäalan tulevaisuusfoorumin työ päättyi vuoden 2008 alussa. Työtä on jatkettu Joensuun yliopistoon perustetussa Metsäalan ennakkointiyrityksessä, jonka hankkeiden tavoitteena on edistää metsien ja puun käyttöön perustuvan uuden yritys- ja liiketoiminnan syntymistä ennakoimalla tulevaisuuden yhteiskunta- ja kulutustapojen muutosta. Näkökulma on uuden liiketoiminnan kehittäminen metsäalalle.

Metsäntutkimuslaitoksessa on käynnissä hanke Metsien käytön tulevaisuus Suomessa. Hankkeessa tutkitaan Suomen metsien käytön tulevaisuutta arvioimalla toimintaympäristön muutosten ja erilaisten toimintavaihtoehtojen vaikutuksia metsien käytölle.

5.2 Tutkimus- ja kehittämistoiminta liiketoiminnan ja yrittäjyyden tukena

Tavoite

Metsäalan tutkimus- ja kehitystoiminta parantaa alan kilpailukykyä ja uudistumista.

Vaikuttavuusmittari

Metsäsektorin julkinen tutkimus- ja kehitysrahoitus on 200 miljoonaa euroa vuodessa (135 milj. € v. 2006).

Valtioneuvoston tavoitteena on nostaa julkisen t&k-rahoituksen osuus BKT:stä 4 prosentin tasolle. Valtioneuvoston innovaatiopoliittisessa selonteossa sekä Tiede ja teknologianeuvoston Linjaus2008-raportissa esitetään lisäpanostusten kohdentamista erityisesti yliopistojen perusrahoitukseen ja Suomen Akatemian ja Tekesin kilpailtavaan rahoitukseen. Tutkimus- ja innovaatiopoliitikassa korostetaan aiempaa voimakkaammin kysyntä- ja käyttäjälähtöistä t&k-toimintaa. Tavoitteena on edistää Suomen kilpailukykyä teknologisilla ja sosiaalisilla innovaatioilla sekä uusilla tuotteilla ja palveluilla. Sektoritutkimuksen ohjausjärjestelmää ja tutkimuslaitosten organisaattiorakenteita pyritään kehittämään siten, että yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan palvelujen kehittämistä laajasti palveleva tutkimus vahvistuisi.

Toimenpiteet

Suomen metsäklusterin ja sen asiakastoimialojen yhteistyönä laadittua tutkimusstrategiaa ryhtyi toteuttamaan vuonna 2008 toimintansa aloittanut strategisen huippuosaamisen keskittymä (SHOK) Metsäklusteri Oy. Sen tarkoituksena on koota hajallaan olevia yksityisen ja julkisen sektorin tutkimus- ja kehitysurusseja yhteen ja koordinoita metsäklusterin yhteisiä tutkimus- ja kehitysohjelmia.

Klusteripohjaiseen verkottumiseen perustuva osaamiskeskusohjelma (OSKE) käynnistyi vuonna 2007. Yksi osaamiskeskusohjelman osaamisklustereista on Uusiutuva metsäteollisuus, jonka tavoitteena on tuoda uusia ratkaisuja metsäteollisuuteen, vauhdittaa pk-yritysten kasvua ja nopeuttaa alan uusiutumista. Tavoitteisiin pyritään kehittämällä uusia teknologioita, toiminta-

malleja, tuotteita ja palveluita. Kehityksen perusedellytyksenä on monipuolinen innovaatiotyö, jossa yhdistyvät tutkimus sekä teknologia- ja liiketoimintaosaaminen. Osaamisklusterin toiminta painottuu kansalliseen ja kansainväliseen verkottumiseen. Toimintaa koordinoi Lappeenranta Innovation Oy ja toteuttaa seitsemän osaamiskeskusta ympäri maata. Metsäalaa koskevat myös energiateknologian ja matkailun sekä elämystuotannon osaamisklusterit.

Ministeriöiden yhteisten tutkimustarpeiden määrittelyä ja tilaajaosaamisen kehittämistä varten perustettiin vuonna 2007 Sektoritutkimuksen neuvottelukunta ja sen alle neljä aihealueita: Alueet, yhdyskuntarakenteet ja infrastruktuurit; Osaaminen, työ ja hyvinvointi; Kestävä kehitys sekä Turvallisuus. Yleisenä sektoritutkimuksen tutkimusalueena on lisäksi ennakkointiin ja politiikkatoimien vaikuttavuuteen liittyvä tutkimus. Jaostot tekevät esityksiä neuvottelukunnalle tutkimuksen suuntaamiseksi suuriksi ja monitieteisiksi tutkimushankkeiksi, joita ministeriöt ja tutkimuslaitokset yhdessä rahoittavat.

Valtiontalouden kehyspäätöksen (13.3.2008) mukaisesti opetusministeriö laati vuoden 2008 lokakuun loppuun mennessä ehdotuksen sektoritutkimuksen rakenteelliseksi uudistamiseksi. Maa- ja metsätalousministeriön ja Ympäristöministeriön hallinnonalojen välillä sektoritutkimuksen uudistaminen ratkaistiin liittämällä sektoritutkimuslaitosten toimintoja tiiviimmin yhteen Luonnonvarat ja Ympäristö-yhteenliittymän avulla.

Itä-Suomessa alueen yliopistot, tutkimuslaitokset ja ammattikorkeakoulut olivat yhteistyössä mukana lukuisissa tutkimus- ja kehitys-hankkeissa, jotka keskittyvät metsä- ja puutuoteteollisuuden kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan.

Länsi-Suomessa useat ammattikorkeakoulut perustivat vuonna 2009 metsäalan ammattikorkeakoulujen verkoston, joka mahdollistaa eri alan asiantuntijoiden osaamisen verkottamisen laajempiin hankekokonaisuuksiin, kuten kansainvälisiin metsähankkeisiin ja ylimatekunnallisiin metsäsektoria kehittäviin laajoihin hankkeisiin.

Vuonna 2008 aloitettiin valmistelut Joensuun ja Kuopion yliopistojen yhdistämiseksi Itä-Suomen yliopistoksi vuonna 2010. Metsätieteiden tiedekunnasta tulee osa uutta Luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekuntaa, mikä vaikuttaa tutkimuksen painotuksiin.

Metsäntutkimuslaitos tehosti toimintaansa jakamalla tutkimustoiminnan neljään painopistealueeseen: metsiin perustuva yritys- ja elinkeinotoiminta, metsien yhteiskunnallinen merkitys, metsäekosysteemien rakenne ja toiminta sekä metsätalouden ja metsäympäristön tietovarannot. Metlan alueyksikköuudistuksen yhteydessä Punkaharjun alueyksikön toimintaa kehitetään yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston kanssa.

5.3 Metsäalan ammattilaisten koulutus

Tavoite

Metsäalalle koulutetaan osaavaa ja ammattitaitoista työvoimaa työelämän tarpeita vastaavasti.

Vaikuttavuusmittari

Metsä- ja bioenergia- sekä puu- ja paperialan kaikilta koulutusasteilta valmistuu yhteensä rekrytointitarvetta vastaavasti 3000–3500 henkilöä vuodessa.

Metsäalan työvoimatarpeessa on nähtävissä tiettyjä kehitystrendejä. Metsänhoitajia ja metsätalousinsinöörejä näyttää valmistuvan yli tämänhetkisen tarpeen samalla kun puutuotealan ja bioenergia-alan voimakkaasti vähentyneet opiskelijamäärät lisäävät tarvetta uusille osaajille.

Metsäalan työntekijätason tehtävissä osaamisvaatimukset ovat laajentuneet esimerkiksi metsäluonnonhoitoon ja yrittäjyyteen liittyen. Uusia tutkintoja onkin syntynyt ammatillisessa peruskoulutuksessa mm. metsäluonnonhoidon, metsäteknologian ja luontaistalouden alalle. Korkeakouluissa koulutusohjelmat suuntautuvat metsäympäristön hoidon ja metsäsuunnittelun asiantuntijuuteen.

Metsäteollisuuden murroksen ja taloudellisen taantumun seurauksena lähitulevaisuuden työvoimatarpeen ennustaminen on vaikeaa. Metsäalan koulutuksen uudistamislinjauksia tehdessä tulee huomioida sekä koulutuksen sisällöllinen että määrällinen kehittäminen.

Toimenpiteet

Metsäalan perustutkinnon perusteet uudistettiin ja uudet perusteet otettiin käyttöön elokuussa 2008. Sitä ennen metsäopilaikokset laativat valtakunnallisten perusteiden pohjalta koulutuksen järjestäjäkohtaiset opetussuunnitelmat yhdessä työelämän edustajien kanssa. Uusissa tutkintoperusteissa painottuvat yhteiset osaamistarpeet, joita ovat muun muassa oman metsäalan vahva tekninen, taloudellinen ja ekologinen perusosaaminen sekä laaja laite-, tuote- ja laatuosaaminen.

Opetusministeriön tukea suunnattiin koulutuksen sisällön kehittämiseen vastaamaan työelämän tarpeita. Ammattikorkeakouluista ja yliopistoista metsäalalle valmistuvien määrää on tarkoitus supistaa sisäänottokiintiöitä pienentämällä.

Metsäalan ammatillisen koulutuksen järjestämisedellytyksiä vahvistettiin ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon koostamishankkeen puitteissa. Tarkoituksena on muodostaa ammatillisen koulutuksen järjestäjistä etupäässä alueellisia tai muutoin vahvoja ammattiopistoja, joiden toiminta kattaa ammatillisen

koulutuksen kaikki koulutuspalvelut. Tavoitteena on muodostaa monialaisten ammattiopistojen verkosto, joilla on kattava ala-kohtainen tarjonta ja mahdollisuus koulutustarjonnan joustavaan suuntaamiseen

Ammattikorkeakoulut kehittivät yhdessä ammattikorkeakoulutaseista metsäopetusta ja siihen liittyvää tutkimus- ja kehittämistoimintaa osana korkeakouluverkoston valtakunnallista kehittämistä. Yliopisto-opetuksen kehittämisen suuria haasteita kaudella 2007–2008 oli tutkintojen uudistaminen Bolognan prosessin mukaisesti kaksiportaiseksi.

Yliopistoissa opiskelutapoja modernisoitiin ja opetuksen sisältöjä muokattiin vastaamaan nykyistä tarvetta. Sekä Joensuun että Helsingin metsätieteelliset tiedekunnat kehittävät englanninkielistä opetusta. Joensuussa toimii Erasmus Mundus maisteriohjelma, sekä sen rinnalle nouseva Erasmus Mundus-tohtorikoulu (European Research School in Forestry). Helsingissä on käynnissä metsälaitosten yhteinen englanninkielinen maisteriohjelma.

5.4 Metsäalan yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden

Tavoite

Metsäalan toiminta on yhteiskunnallisesti hyväksyttyä.

Vaikuttavuusmittari

Kansalaisista yli 90 prosenttia katsoo maamme hyvinvoinnin perustuvan metsiin tulevaisuudessa.

Metsäalalla käynnissä olevat muutokset näkyivät voimakkaana uutisointina mediassa. Tehtaiden lopettamispäätökset, irtisanomiset sekä julkinen keskustelu suomalaisen metsäteollisuuden kriisistä loivat omalta osaltaan negatiivista kuvaa metsäalasta. Pohjois-Suomen metsäkiistat nostivat säännöllisesti keskusteluun vanhojen metsien suojelukysymykset sekä metsien hyödyntämisen ja suojelun välisen problematiikan. Metsien monimuotoisuuden suojelusta uutisoitiin pääosin positiivisesti Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman myötä. Myös metsien ja pitkän elinkaaren puutuotteiden merkityksestä ilmastonmuutoksen hidastamisessa keskusteltiin julkisuudessa. Metsänkäsittelymenetelmistä, kuten avohakkuista ja vaihtoehtoisista menetelmistä käyty keskustelu puolestaan osoittaa niin kansalaisten kuin metsänomistajien arvojen monipuolistuneen, mikä osaltaan vaikuttaa metsäalaa koskeviin mielipiteisiin.

Metsäalan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden mittaaminen on haasteellista. Suomen metsäyhdistyksen toteuttama metsäbarometri, johon metsäalan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden

tavoitemittari perustuu, toteutetaan kahden vuoden välein. Vuonna 2007 kansalaisista 81 prosenttia katsoi maamme hyvinvoinnin perustuvan metsiin tulevaisuudessa. Seuraavat mittaritiedot ovat saatavilla vuoden 2009 lopussa.

Toimenpiteet

Metsäalan toimijat korostivat omassa viestinnässään metsien mahdollisuuksia etenkin ilmastonmuutoksen torjunnassa. Metsäalan viestijöiden yhteistyöryhmissä otettiin esiin positiivisen, mahdollisuuksia korostavan viestinnän merkitys metsäalan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden lisäämiseksi. Yhteisissä tapahtumissa, kuten messuilla pyrittiin luomaan positiivista kuvaa alasta ja nostamaan esiin alan tarjoamia mahdollisuuksia. Metsäalan julkisuuskuvan parantamiseksi on suunnitteilla viestintähanke, jota toteuttaa Suomen Metsäyhdistys.

Alueellisten metsäohjelmien laadinta- ja toimeenpanoprosessia kehitettiin Oulun ammattikorkeakoulun ja Metsätutkimuslaitoksen yhteisessä HyvAMO-hankkeessa vuosina 2007–2009. Hankkeen yhtenä tarkoituksena on löytää aiempaa toimivampia tapoja metsäalan sidosryhmien ja alueiden asukkaiden ja metsänomistajien osallistamiseksi ohjelman suunnittelussa ja toimeenpanossa. Hankkeen tuloksia hyödynnetään syksyllä 2009 alkavassa AMO:en tarkistustyössä vuosille 2011–2015.

5.5 Lasten ja nuorten metsäosaaminen

Tavoite

Lapsille ja nuorille muodostuu luonteva suhde metsiin, metsien kestävään käyttöön ja tuotteisiin.

Vaikuttavuusmittari

Metsällisiin tapahtumiin vuodessa osallistuvien lasten ja nuorten määrä on 300 000 (195 000 vuonna 2006).

Kokonaisuudessaan lapsille ja nuorille suunnattujen metsällisten tapahtumien ja niiden osallistujien määrä kasvoi viime vuosina. Vuonna 2007 metsällisiin tapahtumiin osallistui 323 700 lasta ja nuorta. Luku koostuu metsäkeskusalueittain järjestetyistä tapahtumista, Suomen Ladun lasten ja nuorten tapahtumista sekä partiolaisten tapahtumista. Suuri muutos vuoden 2006 lukuihin (195 000) johtuu osittain seurantamenetelmän tarkentumisesta. Mittaritiedot ovat vertailukelpoisia vasta kun seurantakäytäntö vakiintuu.

Lapsille ja nuorille suunnatun toiminnan volyymi vaihtelee metsäkeskusalueittain ja vuosittain. Ne tapahtumat, jotka ovat muodostuneet jo perinteiksi, järjestetään yleensä resurssipulasta huolimatta. Sen sijaan uusien avauksien toteuttaminen on vaikeampaa ilman suoraan kouluyhteistyöhön suunnattavia resursseja.

Toimenpiteet

Metsäkeskusalueittain laadittiin ohjelmat lasten ja nuorten metsäosaamisen lisäämiseksi PEFC-kriteereiden mukaisesti. Ohjelmien ansiosta alueellinen koordinaatio parantui. Eri tahojen järjestämästä toiminnasta saadaan tietoa ja sitä suunnitellaan yhteistyössä, mikä lisää toiminnan tehokkuutta.

Suomen Metsäyhdistys valmisti ja ylläpiti opetukseen soveltuvista materiaaleista tietopankkia www.oppimispolku.fi. Metsäyhdistys koulutti opettajia yhteistyössä muiden metsätoimijoiden kanssa. Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIO järjesti koulutusta ruotsinkielisille opettajille.

Metsäalan oppilaitosten opiskelijat työskentelivät alan työntekijöiden tehtävissä opiskeluun sisältyvien työssäoppimisjaksojen aikana. Työssäoppimisen osuutta opinnoissa lisättiin. Peruskoululaisten opintoihin kuuluvia työelämäntutustumisjaksoja on järjestetty metsäalan yrityksissä, metsäteollisuuden toimipaikoissa sekä alan oppilaitoksissa.

Peruskoulujen ja lukioden oppilaille ja opinto-ohjaajille järjestettiin mahdollisuus käydä ja osallistua metsäalan messuihin ja näyttelyihin sekä tutustua alan työpaikkoihin, kuten puunkorjuutyömaihin. Vierailujen yhteydessä esiteltiin metsäalan toimintaa ja työtehtäviä.

Peruskoulujen ja lukioden oppilaanohjaajien koulutuspäivillä esiteltiin metsäalan ammatteja ja opiskelumahdollisuuksia. Oppilaanohjaajille toimitettiin metsäalan esittelymateriaalia sekä koulutusesitteitä.

Metsäoppilaitosten opettajat, metsäalan opiskelijat ja metsäalalla työskentelevät vierailivat yleissivistävän koulutuksen oppilaitoksissa esittelemässä oppilaille metsäalaa ja koulutusta. Metsäalan opinnoista kiinnostuneille yleissivistävässä koulutuksessa oleville oppilaille järjestettiin tutustumiskäyntejä lähiseudulla olevaan metsäalan oppilaitokseen.

6 Kansainvälisessä metsäpolitiikassa edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä

6.1 Kansainvälinen metsäpolitiikka

Tavoite

Kansainvälinen metsäpolitiikka edistää metsien kestävää hoitoa ja käyttöä sekä parantaa metsäsektorin toimintaedellytyksiä.

YK:n metsäfoorumin 7. istunnossa (UNFF 7) päästiin sopimukseen oikeudellisesti sitomattomasta metsäasiakirjasta. Viime vuosina kansainvälistä metsäpolitiikkaa on leimannut metsien ilmastoulottuvuuden nousu keskeiseksi metsäpoliittiseksi kysymykseksi, johon myös liittyy uusien metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen torjuntaan tähtäävien rahoitusmekanismien kehittäminen. Samaan aikaan YK:n metsäfoorumin edistymiseen tyytymätön Kanada on ollut aktiivinen sitovan metsäsopimuksen aikaansaamiseksi YK-järjestelmän ulkopuolella.

Toimenpiteet

YK:n metsäfoorumissa neuvoteltiin vuonna 2007 metsiä koskeva oikeudellisesti sitomattoman asiakirja. Maa- ja metsätalousministeriö järjesti ulkoministeriön ja ympäristöministeriön tuella syyskuussa 2008 Forests in the Changing Environment -kokouksen, jossa valmisteltiin Euroopan panosta YK:n metsäfoorumin 8. istuntoon. Istunnossa hyväksyttiin ympäristökysymyksiä käsittelevä päätöslauselma, sen sijaan päätös rahoitusasioista siirtyi edelleen.

Ilmastopimuksen puitteissa aloitettiin neuvottelut uudesta, vuoden 2012 jälkeisestä ilmastopimusjärjestelmästä, jossa metsien rooli on keskeinen: metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen torjunta (reduced emissions from deforestation and forest degradation, REDD) nähdään merkittävänä keinona torjua ilmastomuutosta. Suomi pyrkii ilmastoneuvotteluissa siihen, että metsiä koskevat päätökset ovat yhdenmukaisia metsien kestävä hoidon ja käytön tavoitteiden kanssa, ja että tulevassa ilmastopimusjärjestelmässä Suomen kaltaiselle maalle ei muodostu metsien roolista johtuvia haastavampia päästövähennysvelvoitteita.

Biodiversiteettisopimuksen 9. osapuolikokous järjestettiin Bonnissa toukokuussa 2008. Ilmastomuutoksen hillinnän vaikutukset biodiversiteettiin, biopolttoaineiden tuotantoon sekä muuntogeenisten organismien käyttöön olivat keskeisimmät ja vaikeimmat teemat neuvotteluissa. Ilmastomuutuskysymysten jatkotarkastelua varten päätettiin perustaa määräaikainen asiantuntijaryhmä.

Metsien biologista monimuotoisuutta tarkasteltiin syvällisesti osapuolikokouksessa. Suomen edustaja toimi tarkastelua valmistelleen asiantuntijaryhmän jäsenenä. Metsien biologista monimuotoisuutta koskevan työohjelman toimeenpanoa vahvistetaan mm. tehostamalla suojelualueiden perustamista ja suosimalla kotimaisia puulajeja metsityksissä sekä työohjelman tavoitteiden huomioon ottamista mm. kansallisissa metsäohjelmissa. Muuntogeenisten puiden viljelyn osalta vahvistettiin varovaisuusperiaatteen soveltaminen, minkä lisäksi kukin maa voi oman lainsäädäntönsä mukaisesti pidättäytyä muuntogeenisten puiden viljelystä.

Suomi allekirjoitti helmikuussa 2007 Kansainvälisen trooppisen puun järjestön (International Tropical Timber Organization, ITTO) toimintaa ohjaavan uuden sopimuksen (International Tropical Timber Agreement, ITTA), ja on valmistautunut ratifioimaan sen samanaikaisesti muiden EU-maiden kanssa.

Euroopan metsäministerikonferenssit (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, MCPFE) tuovat kansainvälisen metsäpolitiikan päätökset alueelliseen tarkasteluun. Viides metsäministerikonferenssi pidettiin marraskuussa 2007 Varsovassa. Metsäministeriprosessin saavutusten ulkoinen arviointi käynnistyi syksyllä 2008, ja se valmistuu vuoden 2009 loppupuolella. Syksyllä 2008 aloitti toimintansa työryhmä, joka tarkastelee tarvetta Euroopan metsäsopimukselle. Tämäkin ryhmä, jonka työhön Suomi aktiivisesti osallistuu, saa työnsä valmiiksi vuoden 2009 lopussa. Metsäministeriprosessin puitteissa aloitti syksyllä 2008 työnsä myös ryhmä, joka tarkastelee puupohjaisen bioenergian tuotannon kestävyyskriteereiden kehitystarpeita. Tämä työ on ajankohtaista, sillä usealla eri taholla, mukaan lukien EU, on kehitteillä puuraaka-ainetta koskevia uusia kestävyyskriteeristöjä.

Kansainvälisten metsäasioiden valmistelussa ja seurannassa on hyödynnetty koko metsäsektorin asiantuntemusta. Laajasti eri ministeriöiden virkamiehistä ja sidosryhmien edustajista koostuva kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta on toiminut asiantuntija- ja neuvoa-antavana elimenä kansainvälisten metsäpoliittisten kysymysten valmistelussa, kansainvälisen metsäpolitiikan ja kansainvälisten metsäkysymysten kehityksen seurannassa ja arvioinnissa, sekä kansainvälisen ja kansallisen metsäpolitiikan yhteensovittamisessa.

6.2 Metsäasiat Euroopan unionissa

Tavoite

Metsäalaan vaikuttava valmistelu ja päätöksenteko EU:ssa on koordinoitua ja siinä otetaan huomioon metsäalan kansalliset erityispiirteet.

EU-komissio antoi vuosien 2007 ja 2008 aikana monta aloitetta, jotka vaikuttavat merkittävästi metsäsektoriin, ja jotka osoittavat yhä selvemmin, että metsäsektoriin vaikuttavien hankkeiden koordinaatio vaatii yhä enemmän kansallista ja EU-tason huomiota. Vaikka EU:lla ei metsäasioissa kompetenssia olekaan, on kansallinen liikkumavara metsäkysymyksissä jatkuvasti supistunut.

Toimenpiteet

Maatalous- ja elintarvikejaoston alainen metsäpolitiikan EU-alajaosto toimii keskeisenä EU:n metsäasioiden valmisteluelimänä. Alajaostossa on valmisteltu kantoja komission pysyvän metsäkomitean kokouksiin sekä keskusteltu komission metsäsektoria koskevista aloitteista. Pysyvässä metsäkomiteassa käsiteltiin mm. maaseudun kehittämisen metsäkysymyksiä, EU:n rahoittaman tutkimuksen suuntaamista metsäsektorilla, metsäenergiakysymyksiä, puun saatavuutta ja mäntyankerouhuhoja. Myös muut jaostot, kuten ympäristö- ja energiajaostot, käsittelevät metsiä koskevia aloitteita.

Ehdotus uusiutuvan energian direktiivistä tehtiin tammikuussa 2008 osana energia- ja ilmastopakettia. Ns. RES-direktiivin tarkoituksena on lisätä uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian osuutta. Direktiivissä määritellään kriteerit biopolttoaineiden valmistukseen käytettävien biomassojen, myös puun, kestäväälle tuotannolle. Suomi osallistui intensiivisesti kriteereiden käsittelyyn. RES-direktiivin käsittelyssä yleinen vetovastuu on työ- ja elinkeinoministeriöllä. Maa- ja metsätalousministeriö vastaa metsiä koskevien asioiden valmistelusta.

Neuvosto hyväksyi joulukuussa 2008 päätöksen kolmansissa maissa tuotetun metsänviljelyaineiston vastaavuudesta. Päätöksellä asetetaan metsänviljelyaineistodirektiiviä täydentäviä, teknisluonteisia ehtoja kolmansista maista tuotavalle metsänviljelyaineistolle. Ehdotuksen taustalla on metsänviljelyaineiston kansainvälistä kauppaa koskevan OECD:n sertifiointijärjestelmän muutos, joka hyväksyttiin OECD:n neuvostossa vuonna 2007. Valmistelu on tehty maa- ja metsätalousministeriön johdolla.

Heinäkuussa 2008 julkaistiin tiedonanto julkisten hankintojen viherherryttämisestä. Tiedonannon tavoitteena on luoda yhteisiä ympäristökriteeristöjä hankinnoille. Komissio on valinnut kymmenen prioriteettisektoria niiden vaikuttavuuden perusteella. Puuraaka-ainetta käytetään monella näistä sektoreista. Maa- ja

metsätalousministeriö valmisteli loppuvuodesta 2007 keskustelumuistion puutuotteista ja julkisista hankinnoista, ja se toimitettiin kollegoille muissa EU-maissa sekä EU:n toimielimiin. Suomen puutuotteita koskevan julkisten hankintojen kansallisen ohjeiston valmistelu on työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla.

Lokakuussa 2008 annettiin ehdotus FLEGT-lisätoimiasetuksesta (Forest Law Enforcement Governance and Trade). Ehdotuksessa asetetaan velvollisuuksia sellaisille toimijoille, jotka tuovat puutavaraa tai puutuotteita, riippumatta niiden alkuperästä, ensimmäistä kertaa yhteisön markkinoille. Ehdotus koskee siis myös kotimaista puuta. Ehdotus perustuu asianmukaisen huolellisuuden (due diligence) periaatteelle. Asetusehdotusta käsitellään maatalous- ja kalastusneuvoston alaisessa metsätaloustyöryhmässä.

Ympäristöneuvosto antoi metsäkatoa koskevat päätelmät joulukuussa 2008. Päätelmissä asetettiin tavoitteeksi pysäyttää maailmanlaajuinen metsäkato vuoteen 2030 mennessä ja puolittaa metsäkato tropiikissa vuoteen 2020 mennessä. Sisältövalmistelusta vastasi maa- ja metsätalousministeriö.

6.3 Kehitysyhteistyö ja muu kahdenvälinen yhteistyö

Tavoite

Edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä köyhyyden vähentämiseksi ja ympäristön tilan parantamiseksi.

Suomen vuonna 2007 valmistuneessa kehityspoliittisessa ohjelmassa metsät saivat aiempaa vahvemman roolin. Metsäsektorin kehitysyhteistyössä korostettiin aiempaa enemmän metsäsektorin merkitystä ilmastomuutoksen torjunnassa ja siihen sopeutumisessa. Muussa kahdenvälisessä toiminnassa pääpaino on Venäjän kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Toimenpiteet

Metsäsektorin kehitysyhteistyötä tehtiin kuudessa pitkäaikaisessa kumppanimaassa (Kenia, Tansania, Sambia, Mosambik, Vietnam ja Nicaragua). Lisäksi yhteistyötä tehtiin Laosin, Perun ja Länsi-Balkanin alueen kanssa. Monenkeskistä yhteistyötä tehtiin Maailman ympäristörahaston (GEF), FAO:n (National Forest Programme Facility ja metsävarakartoitukset) ja Maailmanpankin (PROFOR) kanssa. Suomi tukee metsiin liittyviä YK:n ympäristösopimuksia. Metsäntutkimusta tuettiin suomalaisten toimijoiden ohella myös Kansainvälisen trooppisen metsätalouden tutkimuslaitoksen (CIFOR) ja Kansainvälisen metsäntutkimuslaitosten yhteisön (IUFRO) avulla. Kansainvälisistä kansalaisjärjestöistä merkittävimmät toimijat metsäsektorilla ovat olleet IUCN (International Union for Conservation of Nature) ja WWF.

Muussa kahdenvälisessä metsäyhteistyössä Suomen lähi-alueyhteistyön puitteissa rahoitetun Luoteis-Venäjän kestävä metsätalouden ja biologisen monimuotoisuuden kehittämisohjelman piirissä toteutettiin laajamittaista Venäjän metsähallinnon johtajien ja asiantuntijoiden koulutusta. Ohjelman keskeisenä elementtinä oli erityisesti täydennyskoulutuksen kehittäminen yhdessä Venäjän metsäviraston ja metsäalan oppilaitosten kanssa. Venäjän metsäsektorin reformi tuo uusia haasteita yhteistyölle ja luo kasvavaa pohjaa suomalaisen osaamisen ja teknologian kysynnälle. Ohjelmalle suunniteltu jatko vuosille 2009–2011 tähtää skandinaavisen metsätalouden edistämi-

seen, metsähallinnon rakenneuudistuksen tukemiseen sekä metsäalan hallinnon ja yksityissektorin kumppanuuden vahvistamiseen, tukien suomalaisten metsäalan toimijoiden investointiedellytyksiä Venäjälle.

Suomen ja Venäjän talouskomission metsäsektoriöryhmä loi puitteet viranomaisyhteistyöhön ja liike-elämään liittyvien kysymysten käsittelyyn. Metsäsektoriöryhmän alatyöryhmät metsätalouden, puukaupan ja investointien alalla toimivat keskustelukanavina molempia osapuolia hyödyttävän tiedon jakamiseksi.

Ohjelman rahoitus

Hallituksen kehyspäättös maaliskuussa 2008 loi puitteet KMO 2015:n toimeenpanon alkuvuosille. Taulukossa 12 on kuvattu vuonna 2008 käytettävissä ollut rahoitus sekä vuodelle 2009 budjetoitu rahoitus.

Maa- ja metsätalousministeriön osalta rahoitus on kehittynyt kehyspäättöksen mukaisesti lukuun ottamatta maaseudun kehittämishankerahoituspäätöksiä rahoitettiin vain osa vuodesta 2008, mikä selittää tilanteen. Kemera-rahoitus metsänhoito- ja perusparannustöihin lisääntyi kehyspäättöksen mukaisesti, mutta on edelleen liian alhainen tarpeeseen nähden. Ohjelman vuosittaisia työmäärätavoitteita ei vielä saavuteta ja varojen niukkuuden vuoksi seuraavalle vuodelle siirtyvät maksatukset heikentävät ko. vuoden rahoitusmahdollisuuksia. Talouslaman vallitessa riittävä rahoitus – ohjelma-asiakirjan mukainen 85 miljoonaa euroa vuodessa – tukisi myös työllisyyden hoitoa ja metsäenergian käytön lisäämistä.

Metsäkeskusten valtionavun kohoaminen on mahdollistanut uuden metsävaratietojärjestelmän ja metsäkeskusten sähköisen asioinnin kehittämisen sekä metsien käyttöä tukevan neuvonnan lisäämisen. Sen sijaan metsäenergianeuvoitusta ei ole pystytty vakinaistamaan, vaan toiminta perustuu edelleen väliaikaiseen projektirahoitukseen. Metsäntutkimuslaitoksen rahoitus vaatii jatkossa erityistoimia, jotta tuottavuusohjelman vaatimukset eivät johda irtisanomisiin ja vaaranna tutkimustoiminnan mahdollisuuksia.

METSO-rahoitus monimuotoisuuden turvaamiseksi on kehyspäättöksen mukaisella kasvu-uralla sekä ympäristöministeriön että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Tekesin tutkimus- ja kehitysrahoitus metsäsektorille nousi vuonna 2008 huomattavasti arvioitua korkeammaksi, mikä on osoitus sekä sektorin heräämisestä kehitystyöhön että hakemusten tason kohoamisesta. Sektorin uusiutuminen edellyttää rahoituksen korkeaa tasoa myös tulevina vuosina. Myös puuperäisen energian käytön lisäämiseen suunnattujen energiatukien määrä ylitti arviot. Vuonna 2009 käytettävissä tulee ilmasto- ja energiastrategian mukaisesti olemaan huomattavasti kohonnut määräraha, josta valtaosa on käytettävissä metsäenergian käytön lisäämiseen.

Metsäalan koulutukseen käytettiin vuonna 2008 noin 110 miljoonaa euroa ja sama summa on käytettävissä vuonna 2009. TEM:n hallinnonalan työvoimapolitiittista koulutusta yhdistettynä OPM:n hallinnonalan oppisopimuskoulutukseen käytettiin tehostamaan metsäkoneenkuljettajien ja autonkuljettajien koulutusta kevään 2008 kehyspäättöksen tukemana.

Liikenne- ja viestintäministeriö tehosti metsäsektoria palvelevan kuljetusverkon perusparannus- ja uudistamistyötä niin ikään kehyspäättöksessä saadun lisärahoituksen mukaisesti.

Taulukko 12: Kansallinen metsäohjelma 2015:n julkinen rahoitus

	Rahoituskohde	Momentti	Vuonna 2008 käytetty	Vuonna 2009 käytettävissä	KMO 2015 rahoitustarve
MMM	Kemera	30.60.44		67 480 000	
	– Metsien hoito ja perusparannus		58 660 000		75 000 000
	– Puun energiakäyttö		5 100 000		10 000 000
	Metsäkeskusten valtionapu	30.60.42	45 289 000	47 518 000	55 000 000
	Metsäntutkimuslaitoksen rahoitus	30.60.01	42 611 000	42 600 000	40 000 000
	Monimuotoisuuden suojelu	30.60.45	6 737 000	7 965 000	21 000 000
	Metsähallituksen tuottamat luonnon virkistyspalvelut	30.63.50	6 048 000	6 502 000	7 000 000
	Maaseudun kehittäminen ¹⁾	30.10.61	5 987 000		16 000 000
		30.10.62			
YM	Tietopohjan parantaminen	35.01.01 ²⁾	0	500 000	66 000 000
	Organisointi, inventoinnit, viestintä	35.10.21 ³⁾	0	200 000	
	Luonnonsuojelualueiden ennallistaminen	35.10.52 ¹⁾	4 250 000	4 250 000	
	Suojeluverkoston kehittäminen	35.10.63	35 000 000	36 500 000	
	Luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun edellytysten turvaaminen	35.10.52 ¹⁾	10 300 000	10 000 000	13 000 000
TEM	Yritystuet ¹⁾	32.30.40	⁵⁾		2 000 000 ⁽⁶⁾
		32.30.42	⁵⁾		⁽⁶⁾
		32.30.45	6 625 000	6 000 000	25 000 000 ⁽⁶⁾
		32.70.64	2 600 000	700 000 ⁽⁷⁾	
		32.70.65	1 800 000	700 000 ⁽⁷⁾	
	Tekesin tutkimus- ja kehitysrahoitus ¹⁾	32.20.27	25 023 000	⁽⁶⁾	⁽⁶⁾
		32.20.40	27 484 000		
		32.20.83	5 930 000		
	Työvoimapolitiittinen koulutus	32.80.51	2 560 000	⁽⁸⁾	6 000 000
	Energiatuet ¹⁾	32.60.40	17 000 000		
OPM	Metsäalan koulutus ¹⁾	29.20.30	110 000 000	110 000 000	120 000 000 ⁽⁹⁾
		29.30.31			
		29.40.30			
		29.50.01			
LVM	Tie- ja rataverkon sekä vesiväylien ylläpito ja hoito				
	Perustienpito	31.24.21	25 400 000 ¹⁰⁾	30 000 000	20 000 000
	Perusradanpito	31.40.21	27 500 000 ¹¹⁾	38 500 000	35 000 000
	Vesiväylän pito	31.30.21			2 000 000
	Yksityisteiden valtionapu	31.10.50	18 000 000	23 000 000	25 000 000

¹⁾ Osamomentti; taulukossa on näkyvissä vain metsäsektorin kehittämiseen käytettävä osuus.

²⁾ METSO, tutkimus

³⁾ METSO, yhteistoimintaverkosto, organisoinnit, inventoinnit

⁴⁾ Finveran lainat, takaukset ja takuut metsäteollisuudelle

⁵⁾ Tietoa TEM:n yritystukien määrästä ei ollut saatavilla raportin valmistuessa.

⁶⁾ Tukisumma määräytyy sen mukaan, miten tutkimuslaitoksilta ja yrityksiltä tulee kriteerit täyttäviä hakemuksia. Nykyiset kehykset eivät ole esteenä tukisumman korottamiselle.

⁷⁾ Vuonna 2008 aloitettu rakennerahastohankkeita, joiden nimessä on metsä ja niihin on sidottu em. Milj. euroa. Vuonna 2009 aloitettu rakennerahastohankkeita, joiden nimessä on metsä ja niihin on sidottu em. Milj. euroa. Summat todennäköisesti vielä kasvavat uusien hankkeiden käynnistyessä. Mitään summaa ei ole korvamerkitty metsäsektorin kehittämiseen rakennerahasto-ohjelmissa ja -rahoissa. Vuonna 2009 momentit ovat 32.50.64 ja 32.50.65

⁸⁾ TE-keskukset käyttänevät vähintään saman summan kuin vuonna 2008, harkintansa mukaan ne voivat kuitenkin ostaa metsäalan koulutusta kuinka paljon tahansa käytettävissään olevien määrärahojensa puitteissa (tämän hetkisten käyttösuunnitelmien mukaan TE-keskukset suunnittelevat käyttävänsä työvoimakoulutuksen hankintaan runsaat 210 milj. euroa).

⁹⁾ Perustuu OPM:n metsä- puu- ja paperialan koulutuksen kehittämistarpeita selvittäneen työryhmän arvioon.

¹⁰⁾ Sis. vuoden 2008 talousarvioon sisältyvän 20 milj. euroa sekä 13.3.2008 tehdyn päätöksen mukaisen 41 milj. euroa puukuljetusten turvaamiseen.

¹¹⁾ Sis. vuoden 2008 talousarvioon sisältyvän Savonlinna-Huutokoski rataosuuden peruskorjauksen 42 milj. euroa sekä 13.3.2008 tehdyn päätöksen mukaiset 9 milj. euroa Porokylä-Vuokatti rataosan peruskorjauksen aloittamiseen.

Alueellisten metsäneuvostojen toiminta vuosina 2007–2008

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 14.2.2007 metsäkeskuksiin alueelliset metsäneuvostot toimikaudeksi 1.1.2007–31.12.2009. Metsäneuvostoissa on alueittain mukana kaikki keskeiset metsätalouden toimijat sekä runsaasti muita metsätalouden kannalta tärkeiden toimijoiden kuten etu- ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Osassa metsäneuvostoja toimii myös työryhmiä, joiden tehtävänä on edistää alueellisten metsäohjelmien toimeenpanoa ja avustaa ohjelmien muutoksien valmistelussa.

Alueelliset metsäneuvostot kokoontuivat vuosittain 2–4 kertaa. Kertomuskaudella alueellisten metsäneuvostojen työ painottui vuonna 2007 ohjelmakaudeksi 2006–2010 laadittujen ohjelmien toimeenpanon seurantaan ja edistämiseen. Vuonna 2008 tärkein tehtävä oli toimia metsäkeskusten tukena alueellisten metsäohjelmien 2006–2010 tarkistuksessa ja tarkistettujen ohjelmien toimeenpanon käynnistämisessä.

Alueelliset metsäohjelmat tarkistettiin KMO 2015:n ja METSO-ohjelman linjausten mukaisesti. Hallituksen kehyspäättös 13.3.2008 antoi myös alueellisille ohjelmille julkisen rahoituksen raamin, jonka lisäksi tavoitteita asetettaessa otettiin huomioon yksityisen sektorin rahoitus ja toimenpiteet. Ohjelmissa asetettiin nyt ensimmäistä kertaa tavoitteet metsätalouden kannattavuudelle ja yksityismetsien tilakoolle sekä metsien monimuotoisuuden kehittymiselle. Vuotuiset hakkuutavoitteet kasvoivat yhteensä 63 miljoonasta 69 miljoonaan kuutiometriin. Myös energiapuun korjuun ja käytön tavoitteita nostettiin kuten myös metsänhoito- ja perusparannustöiden tavoitteita. Aikaisempaa enemmän tarkistuksessa kiinnitettiin huomiota yritystoiminnan, työllisyyden ja osaamisen parantamiseen sekä korostettiin kunkin alueen erityispiirteitä, eri aluekehitysohjelmien yhteensovittamista ja toimenpiteiden vastuutahojen määrittämistä. Toimeenpanon tehostamiseksi on metsäkeskuksissa muun muassa perustettu valituille painopistealueille työryhmiä ja laadittu yksityiskohtaisempia kehittämisohjelmia.

Metsäkeskukset julkaisevat vuosittain alueellisen metsäohjelman seurantaraporttina Metsä- ja ympäristökertomuksen, joka on samalla myös metsätalouden ympäristökertomus ja metsäkeskuksen vuosikertomus.

Alueellisten metsäohjelmien merkitys näkyi KMO 2015:n linjauksissa. Ohjelmat toisaalta tuovat KMO-prosessiin tiedon alueiden tarpeista ja toisaalta niiden avulla toimeenpannaan KMO:n toimenpiteitä aluetasolla. KMO 2015 sisältää toimenpiteitä alueellisten metsäohjelmien ohjelmajärjestelmän kehittämiseksi siten, että alueiden erityispiirteet, metsien eri käyttömuotojen yhteensovittaminen ja ohjelmien hyväksyttävyyden edelleen kehittyisivät. Maa- ja metsätalousministeriö on rahoittanut yhteistutkimusvaroista HyvAMO Alueellinen metsäohjelma hyväksyttävänä ja vaikuttavana prosessina-kehittämishanketta vuosina 2007–2009. Hankkeen vastuullinen toimija on Oulun seudun ammattikorkeakoulu yhteistyötahoinaan Metsätutkimuslaitoksen Joensuun toimintayksikkö, Helsingin yliopiston metsävarojen käytön laitos ja Joensuun yliopisto.

HyvAMO-hankkeessa selvitetään, millaisella yhteistoimintaprosessilla voidaan kehittää aluetason metsäsektoria vaikuttavasti, hyväksyttävästi ja kustannustehokkaasti. Hanke kokoaa eri toimijatahojen näkemykset hyvistä toimintatavoista sekä tuottaa kokemuksiin ja tutkimuksiin perustuvia suosituksia ja tukimateriaalia, jotka ovat alueellisten metsäneuvostojen käytössä, kun laaditaan seuraavia alueellisia metsäohjelmia vuosiksi 2011–2015. Lounais-Suomen, Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskukset toimivat hankkeen pilottialueina, joissa on muun muassa testattu uusien menettelytapojen toimivuutta.

Yhteistyö kansallisen metsäneuvoston ja alueellisten metsäneuvostojen välillä jatkui tiiviinä. Metsäneuvostossa on alueellisten metsäneuvostojen edustajana johtaja Karen Wik-Portin Rannikon metsäkeskuksesta varaedustajanaan Etelä-Savon metsäkeskuksen johtokunnan puheenjohtaja Kauko Rauhansalo. Rauhansalo on myös alueellisen metsäneuvoston puheenjohtaja. Metsäneuvosto kuuli molempina kertomusvuosina yhteenvedon alueellisten ohjelmien toimeenpanosta ja lisäksi metsäneuvoston Keski-Suomeen ja Kainuuseen suuntautuneiden retkeilyiden aikana tutustuttiin alueellisten ohjelmien sisältöön ja toimeenpanoon. Alueellisten ohjelmien 2006–2010 tarkistuksen yhteenveto esiteltiin metsäneuvoston kokouksessa joulukuussa 2008. KMO:n pääsihteeri osallistui alueellisten metsäneuvostojen kokouksiin vuosina 2007–2008.

ARVIO METSÄALAN KEHITYKSESTÄ LÄHIVUOSINA JA KEHITYKSEN VAATIMAT TOIMENPIDEPAINOTUKSET VUOSINA 2009 JA 2010

Valtioneuvosto hyväksyi Kansallinen metsäohjelma 2015:n maaliskuussa 2008, minkä jälkeen talouden näkymät ovat dramaattisesti muuttuneet kansainvälisen talouskriisin takia. Metsäteollisuuden globaali rakennemuutos on myös osoittautunut suuremmaksi kuin runsas vuosi sitten arvioitiin. Metsäteollisuuden tuotanto on vähentynyt ja kotimainen puukauppa on hiljentynyt. Metsäteollisuuden tuotannon arvioidaan vähenevän tänä vuonna edelleen vuoteen 2008 verrattuna. Monien arvioiden mukaan talouskriisi taittuu kuluvaan vuonna tai viimeistään vuonna 2010, minkä jälkeen päästäisiin loivaan kasvuun. Talouskriisin johdosta on tarpeen arvioida, tulisiko Kansallisen metsäohjelman linjauksia lähivuosien osalta tarkistaa.

Metsäteollisuuden ja -talouden toimintaedellytykset

Metsä- ja puutuoteteollisuuden tuotannon arvo oli 22,3 miljardia euroa vuonna 2007. Vuonna 2008 se pieneni runsaat 10 prosenttia 19,5 miljardiin euroon ja Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT arvioi tuotannon laskevan kuluvaan vuonna edelleen 10–20 prosenttia 15,5–17,5 miljardiin euroon. Tuotannon arvo putoaisi silloin 1990-luvun puoliväliä edeltäneelle nimelliselle tasolle.

Teollisuuden raakapuun käyttö on vähentynyt vastaavasti. Vuonna 2007 metsäteollisuus käytti raakapuuta 75,4 miljoonaa kuutiometriä, viime vuonna 66,3 miljoonaa kuutiometriä ja vuodelle 2009 käytön ennustetaan jäävän 55 miljoonaa kuutiometriin. Kotimaisen puun käyttö on vähentynyt vastaavasti: vuonna 2007 metsäteollisuus käytti kotimaista puuta 59,4 miljoonaa kuutiometriä, viime vuonna 51,5 miljoonaa kuutiometriä ja vuodelle 2009 kotimaisen puun käytön ennakoitaan jäävän 40 miljoonan kuutiometrin tasolle.

Metsäteollisuuden puunkäytön väheneminen näkyy myös kantorahatuloissa. Vuonna 2007 kantorahatulot nousivat ennätykselliseen 2,5 miljardiin euroon korkeiden hintojen ja vilkkaan puukaupan ansiosta. Vuonna 2008 kantorahatulot jäivät 1,9 miljardiin euroon ja vuonna 2009 kantorahatulojen ennakoitaan jäävän vajaan miljardiin euron.

Tuotannon väheneminen on heikentänyt puunkorjuun, puutarhan kuljetusten sekä metsäteollisuuden ja metsätalouden työllisyyttä. Metsäalallakin on jouduttu henkilöstön lomautuksiin ja irtisanomisiin. Monien pienten ja keskisuurten kone- ja kuljetusyritysten tulokset ja maksuvalmius ovat heikentyneet

voimakkaasti, mikä on huolestuttavaa, koska yritykset ovat investoineet kalustoon poikkeuksellisen paljon. Metsänhoitotöihin talouskriisi ei ole toistaiseksi olennaisesti vaikuttanut. Työllisyyden kannalta olisi tärkeää, että kestävä metsätalouden rahoituslain mukaisiin metsänhoito- ja metsänparannustöihin saataisiin riittävä rahoitus. Energiapuun korjuu, haketus, kuljetus ja käyttö ovat lisääntyneet, mikä on osaltaan vähän helpottanut metsäsektorin työllisyystilannetta. Myös Metsähallitus on pyrkinyt ylläpitämään työllistäviä metsänhoitotöitä.

Metsäsektorin globaali rakennemuutos voi Metlan tutkijoiden arvion mukaan johtaa siihen, että vuonna 2020 Suomen massa-, paperi- ja kartonkiteollisuuden tuotanto olisi 20–30 prosenttia alemmalla tasolla kuin vuonna 2008. Tähän vaikuttavat paperi- ja kartonkituotteiden kysynnän lasku Suomen päävientimaissa, metsäteollisuuden tuotannon siirtäminen lähemmäs markkinoita sekä ylituotanto. Puutuoteteollisuuden osalta tuotannon arvioidaan pysyvän ennallaan tai kasvavan muutaman prosentin vuoteen 2008 verrattuna. Kokonaisuutena teollisuuden puunkäyttö vuonna 2020 olisi Metlan arvion mukaan noin 55 miljoonaa kuutiometriä, josta kotimaista ainespuuta 48 miljoonaa kuutiometriä.

Metsäsektorin tulevaisuuden näkymät ovat muuttuneet nopeasti, sillä Kansallisen metsäohjelman tavoitteeksi otettiin – perusteellisesti valmistetun tulevaisuuskatsauksen pohjalta – metsäteollisuuden tuotannon arvon lisääntyminen 20 prosentilla ja kotimaisen puunkäytön lisääntyminen 65–70 miljoonaa kuutiometriin vuoteen 2015 mennessä. Nyt näyttää siltä, että metsäsektorilla ei lähivuosina ole mahdollisuuksia tällaiseen kasvuun.

Lähivuosien kannalta on korostettava seuraavia näkökohtia:

- Pitkällä aikavälillä uusiutuvaan luonnonvaraan perustuvan sektorin mahdollisuudet ovat kuitenkin erinomaiset. Puu on ympäristöystävällinen materiaali, jolla voidaan korvata uusiutumattomista raaka-aineista tehtyjä tuotteita ja siten edistää ympäristö-, ilmasto- ja energiaongelmien ratkaisua. Uusia mahdollisuuksia on esimerkiksi puutuoteteollisuudessa, puurakentamisessa, bioenergian tuotannossa, biojalosteissa, älypapereissa sekä elintarvike- ja lääketeollisuudessa. Suurimittakaavaiseen tuotantoon on – bioenergiaa ja puutuoteteollisuutta lukuun ottamatta – mahdollisuuksia nyky näkymien mukaan kuitenkin aikaisintaan 2020-luvulla.

- Metsäteollisuuden rakennemuutos kestää vähintään 10–20 vuotta, minkä vuoksi on tärkeää, että nykyisen massa-, paperi- ja puutuoteteollisuuden kilpailuedellytyksistä huolehditaan eikä metsäteollisuudelle aseteta suurempia rasitteita kuin kilpailijamaissa. Työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategisen ohjelman tärkein tehtävä on nopein toimenpitein tukea metsäteollisuutta selviämään talouskriisin yli ja tukea sen rakennemuutosta.
- Metsien mahdollisuudet uusiutuvana luonnonvarana uusien tuotteiden ja palveluiden luomiseksi hyödynnetään monipuolisesti. Metsäsektorin julkinen tutkimus- ja kehittämisrahoitus on nostettava mahdollisimman pian Kansallisen metsäohjelman mukaisesti 200 miljoonaan euron vuodessa (135 milj. € v. 2006).
- Metsiä pitää hoitaa tulevaisuuden puunkäyttömahdollisuuksien turvaamiseksi kansallisen metsäohjelman linjausten mukaisesti. Kemera-rahoitus tulee nostaa ohjelman mukaisesti 85 miljoonaan euroon vuodessa. Vuoden 2009 toisessa lisätalousarviossa rahoitusta tulee lisätä 19 miljoonalla eurolla työllisyystilanteen parantamiseksi, työtavoitteiden saavuttamiseksi ja poikkeuksellisen laajojen myyrätuhojen korjaamiseksi. Metsien ainespuun kestävät hakkuumahdollisuudet, 70 miljoonaa kuutiometriä vuodessa, ovat huomattavasti suuremmat kuin lähivuosien ennakoitujen hakkuut (50–55 milj. m³/v), mutta on todennäköistä, että kaikelle kasvatetulle hyvälaatuiselle raakapuulle on tulevana vuosikymmeninä arvokasta käyttöä mitä erilaisimpiin uusiutuvaan luonnonvaraan perustuviin tuotteisiin ja palveluihin. Lisäksi ilmastomuutos tuo metsille uusia riskejä, joihin varautuminen edellyttää myös elinvoimaisia ja runsaita metsävaroja.
- Metsäsektorin rakenteita ja toimintatapoja pitää kehittää. On tärkeää, että metsätalouden edistämisorganisaatioiden kehittämishanke, metsänomistusrakenteen kehittämishanke, puumarkkinoiden toimivuuden selvityshanke ja metsäkeskusten metsävaratiedon ja sähköisen asiointin hankkeet toteutetaan tehokkaasti ja päätökset viedään nopeasti käytäntöön.

Metsien ilmasto- ja energiahyödyt

Metsäteollisuuden tuotannon väheneminen johtaa myös puuperäisen energian käytön vähenemiseen. Vuonna 2008 puuperäisillä polttoaineilla tuotettiin 82 TWh eli viidesosa Suomen energian kokonaiskulutuksesta. Noin puolet eli 40 TWh tuotettiin metsäteollisuuden jäteliemillä, 27 TWh kiinteillä puupolttoaineilla (metsähake, teollisuuden puutähdhake, sahanpuru, kuori) lämpö- ja voimalaitoksissa ja loput 14 TWh pientaloissa polttopuulla ja metsähakkeella. Metlan ennustama metsäteollisuuden puunkäytön pieneneminen noin 55 miljoonaan kuutiometriin vuonna 2009 johtanee puuperäisen energian pienenemiseen noin 10 prosentilla vuoteen 2008 verrattuna. Puu-

peräisen energian käytön väheneminen vaikeuttaa EU:n Suomalaiselle asetettaman uusiutuvan energian osuuden 38 prosentin tavoitteen saavuttamista.

Metsähakkeen käytölle on asetettu Kansallisessa metsäohjelmassa ja hallituksen ilmasto- ja energiastrategiassa haastava 12 miljoonan kuutiometrin tavoite vuodelle 2015. Kehitys on mennyt hyvään suuntaan ja vuonna 2008 käyttö nousi 4,6 miljoonaan kuutiometriin. Hakkuiden väheneminen aiheuttaa kuitenkin ongelmia, sillä noin 60 prosenttia metsähakkeesta on saatu avohakkuiden oksa- ja latvusmassasta. Metsähakkeen korjuu ja käyttö riippuu myös monesta muusta asiasta kuten Kemera-tuesta, työvoiman ja kaluston saatavuudesta, polttoturpeen saannista ja päästöoikeuksien hinnasta.

Metsähakkeen 12 miljoonan kuutiometrin tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi alkuvuodesta valmistuneen Metsäteho Oy:n ja Pöyry Energy Oy:n arvion mukaan sitä, että kotimaiset hakkuut olisivat vähintään 55–60 miljoonaa kuutiometriä, päästöoikeuden hinta olisi 25–30 €/MWh ja Kemera-tuki pienpuun korjuussa olisi 4–8 €/MWh. Lisäksi hakkeen korjuu- ja kuljetusketjuun pitäisi investoida noin 530 miljoonaa euroa. Jos nämä edellytykset täyttyisivät, niin energiapuun korjuussa ja kuljetuksessa syntyisi noin 3 400 työpaikkaa koneen- ja autonkuljettajille.

Muihin Kansallisessa metsäohjelmassa mainittuihin ilmasto- ja energiahyötyihin – puutuotteiden käyttöön ja metsätalouden rooliin – talouskriisillä arvioidaan olevan vain ohimenevä vaikutus. Pitkällä tähtäyksellä puutuoteteollisuuden näkymät ovat hyvät ja Suomen metsien hiilinielu lisääntyy kun metsiä käytetään kestävästi ja hakkuut ovat lähivuosikymmeninä pienemmät kuin metsien vuotuinen kasvu.

Energiapuun käytön lisäämiseksi ja ilmastomuutoksen torjumiseksi on tärkeää, että

- Kestävän metsätalouden rahoituslakia uudistettaessa huolehditaan siitä, että mahdolliset uudet de minimis-säännökset eivät haittaa metsähakkeen korjuuta ja käyttöä, ja että metsäenergian Kemera-rahoitus nostetaan Kansallisen metsäohjelman mukaiselle 10 miljoonan euron tasolle. Metsäkeskusten metsäenergianeuvoontaa tulee tehostaa.
- Työ- ja elinkeinoministeriön Metsäalan strategisen ohjelman kehittämis- ja investointituet metsäenergian käytön lisäämiseksi saadaan täysimääräisesti käyttöön ja selvitetään syöttötariffijärjestelmään liittyvät riskit ja mahdollisuudet. Toimenpiteillä edistetään metsäenergian käytön markkinaehtoisuutta niin, että korjuun ja käytön tukimuodot eivät pidemmällä tähtäimellä ratkaisisi metsäenergian käytön kannattavuutta.

Muut kansallisen metsäohjelman painopisteet

Talouskriisillä ei ole olennaista vaikutusta muihin kansallisen metsäohjelman painopisteisiin lukuun ottamatta sitä, että niukat budjettivarat voivat hidastaa ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamista. Linjamuutoksia ei ole tarpeen tehdä.

Metsien monimuotoisuudesta ja ympäristöhyödyistä huolehditaan muun muassa METSO-ohjelman avulla. Tällä hetkellä vapaaehtoiseen suojeluun käytettävissä olevien varojen niukkuutta kompensoi jossain määrin se, että kantohinnat ja niiden perusteella laskettavat suojelukorvaukset ovat pienentyneet. Lisäksi hakkuiden väheneminen saattaa pienentää monimuotoisuuteen kohdistuvaa painetta. Jatkossa metsien monimuotoisuuden turvaamiseen käytettävien varojen tulee kehittyä METSO- ja KMO-periaatepäästösten mukaisesti. Kansallisessa metsäohjelmassa ilmaistu tarve on 87 miljoonaa euroa vuodessa.

Metsien virkistyskäyttöön ja kulttuuriarvoihin talouskriisi vaikuttaa lähinnä luontomatkailun osalta. Talouskriisi vähentää etenkin ulkomailta tulevaa matkailua, mutta pitkällä tähtäyksellä luontomatkailun näkymät ovat hyvät. Kansallispuistojen, retkeilyalueiden ja ulkoilureittien palvelurakenteet on pidettävä

kunnossa, sillä kävijämäärät ovat nousseet ja nousevat jatkuvasti.

Metsäalan osaaminen ja hyväksyttävyyys-painopisteen osalta tärkeintä on jo edellä mainittu metsäsektorin julkisen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen lisääminen 200 miljoonaan euroon vuodessa. Metsäalan koulutuksen kehittämistä on jatkettava työelämän tarpeita vastaavaksi ja ammattien vetovoiman lisäämiseksi, jotta koulutukseen hakeutuvien määrä saadaan nostettua ja alalle saadaan riittävästi osaavaa työvoimaa tulevaisuudessa. Metsäalan hyväksyttävyyden tukemiseksi viestinnässä kiinnitetään huomiota metsäalan moniin mahdollisuuksiin ja työllistävyyteen. Alan eri toimijoiden on tehtävä tiivistä yhteistyötä alan kehittämiseksi

Kansainvälinen metsäpolitiikka on pääasiassa viranomaisyhteistyötä, johon talouskriisi ei suoraan vaikuta. Talouskriisin aikana on kuitenkin pidettävä huoli siitä, että Euroopan metsäsektorin kilpailukyky säilyy samalla kun päätetään esimerkiksi biomassan kestävästä käytöstä, laittomasta puusta sekä ilmasto- ja energiapoliittisista linjauksista. EU-asioihin vaikuttamista ja valmistelun koordinaatiota vahvistetaan kotimaassa.

Liite 1. Metsäneuvoston toiminta vuosina 2007–2008

1. Metsäneuvoston ja sen sihteeristön tehtävät ja kokoonpano

Metsäneuvoston tehtävät

Valtioneuvosto asetti metsäneuvoston 17.7.2008 maa- ja metsätalousministeriön tueksi laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä metsäpoliittisissa kysymyksissä. Samalla metsäneuvosto toimii yhteistyöfoorumina metsiin liittyvän julkisen hallinnon ja yksityisen sektorin välillä. Metsäneuvosto seuraa ja edistää Kansallinen metsäohjelma 2015:n toteuttamista ja tekee ehdotuksia ohjelman kehittämiseksi taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti tasapainoisena kokonaisuutena. Metsäneuvoston toimikausi päättyy 30.6.2011.

Metsäneuvoston kokoonpano (suluissa varajäsen)

Puheenjohtaja

Sirkka-Liisa Anttila, maa- ja metsätalousministeri

1. varapuheenjohtaja:

Mauri Pekkarinen, elinkeinoministeri (22.4.2009 alkaen)

2. varapuheenjohtaja:

Aarne Reunala, osastopäällikkö, maa- ja metsätalousministeriö

(1. varapuheenjohtaja 17.7.2008–21.4.2009, 2. varapuheenjohtaja 22.4.2009 alkaen)

Jäsenet:

Timo Tanninen, ylijohtaja, ympäristöministeriö (22.4.2009 alkaen)

Ilkka Heikkinen, luonnonsuojelujohtaja, ympäristöministeriö (17.7.2008–21.4.2009)

(Pirkko Isoviita, ylimetsänhoitaja, ympäristöministeriö)

Paula Nybergh, teollisuusneuvos, työ- ja elinkeinoministeriö

(Reima Sutinen, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö)

Hannu Mäkinen, budjettipäällikkö, valtiovarainministeriö

(Kirsti Vallinheimo, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö)

Hannu Jokiluoma, kehityspäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

(Kaija Kivinen, ylitarkastaja, sosiaali- ja terveysministeriö)

Leena Vestala, johtaja, opetusministeriö

(Keijo Mäkelä, ylitarkastaja, opetusministeriö)

Jyrki Kangas, toimitusjohtaja, Metsähallitus

(Hannu Jokinen, johtaja, Metsähallitus)

Hannu Raitio, ylijohtaja, Metsäntutkimuslaitos (22.4.2009 alkaen)

Tuula Nuutinen, professori, Metsäntutkimuslaitos (17.7.2008–21.4.2009)

(Pasi Puttonen, tutkimusjohtaja, Metsäntutkimuslaitos) (22.4.2009 alkaen)

(Hannu Raitio, ylijohtaja, Metsäntutkimuslaitos) (17.7.2008–21.4.2009)

Karen Wik-Portin, johtaja, Rannikon metsäkeskus
(Ritva Toivonen, johtaja, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio)

Lea Kauppi, pääjohtaja, Suomen ympäristökeskus
(Heikki Toivonen, tutkimusjohtaja, Suomen ympäristökeskus)

Matti Peltola, toimitusjohtaja, Koneyrittäjien liitto ry
(Simo Jaakkola, varatoimitusjohtaja, Koneyrittäjien liitto ry)

Jari Luukkonen, suojelujohtaja, Maailman luonnon säätiö (WWF) Suomen rahasto
(22.4.2009 alkaen)
Timo Tanninen, pääsihteeri, Maailman luonnon säätiö (WWF) Suomen rahasto
(17.7.2008–21.4.2009)
(Harri Karjalainen, metsäpäällikkö, Maailman luonnon säätiö (WWF) Suomen rahasto)

Juha Hakkarainen, metsäjohtaja, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
(22.4.2009 alkaen)
Antti Sahi, metsäjohtaja, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
(17.7.2008–21.4.2009)
(Timo Nyrhinen, varametsäjohtaja, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.)

Håkan Nystrand, puheenjohtaja, METO - Metsäalan Asiantuntijat ry
(Tapio Hankala, toiminnanjohtaja, Metsänhoitajaliitto ry)

Tauno Partanen, hallituksen varapuheenjohtaja, Metsästäjien Keskusjärjestö
(Jari Pigg, toiminnanjohtaja, Metsästäjien Keskusjärjestö)

Anders Portin, johtaja, Metsäteollisuus ry
(Antti Otsamo, metsäasioiden päällikkö, Metsäteollisuus ry)

Sauli Kovanen, sihteeri, Paperiliitto
(Petri Vanhala, liittosihteeri, Paperiliitto)

Lauri Ainasto, liiton sihteeri, Puu- ja erityisalojen liitto
(Sakari Lepola, työehtosihteeri, Puu- ja erityisalojen liitto)

Liisa Sahi, toiminnanjohtaja, Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry
(Eki Karlsson, toiminnanjohtaja, Suomen Latu ry)

Jaana Heinisaari-Säteri, varatoimitusjohtaja, FM Timber Team OY/Suomen Sahat ry
(Jukka-Pekka Ranta, toimitusjohtaja, Suomen Sahat ry)

Anu Pietikäinen, suunnittelija, Saamelaiskäräjät
(Osmo Seurujärvi, poromies, Saamelaiskäräjät)

Metsäneuvoston pääsihteeri:
Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö

Sihteerit:
Maa- ja metsätalousministeriö määrää metsäneuvostolle tarpeellisen määrän sihteereitä.

Pysyvä asiantuntija:
Juha Ojala, strategiajohtaja, työ- ja elinkeinoministeriö (22.4.2009 alkaen)

Metsäneuvoston kokoukset:

Metsäneuvosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa maalís-, kesä-, syys- ja joulukuussa. Kokousasiakirjat toimitetaan jäsenille ja varajäsenille sähköisesti vähintään viikkoa ennen kokousta. Vuosittain kesäkuun kokouksen yhteydessä järjestetään retkeily, jonka aikana tutustutaan käytännössä ajankohtaisiin metsätalouden aiheisiin ja alueellisten metsäneuvostojen toimintaan. Vuonna 2007 metsäneuvoston retkeily suuntautui Keski-Suomeen ja vuonna 2008 Kainuuseen.

Jokaisessa kokouksessa käsitellään lyhyt yleiskatsaus KMO 2015:n toteutuksesta sekä tiivis METSO-ohjelman tilannekatsaus. Tämän lisäksi kussakin kokouksessa yksi työryhmä raportoi tarkemmin oman painopistealueensa toimenpiteiden etenemisestä. Ohjelman seurannan ohessa käsitellään kulloinkin ajankohtaisia metsäpoliittisia aiheita. Metsäneuvosto voi antaa tärkeitä pitämistään metsäpoliittisista aiheista lausuntoja.

Metsäneuvoston asialistalla seuraavissa kokouksissa olivat muun muassa:

- 1/2008 – KMO 2015-asiakirjan hyväksyminen
- 6/2008 – KMO 2015:n toimeenpano
- 9/2008 – metsäneuvoston toimintasuunnitelman 2008–2011 käsittely
- 12/2008 – metsäneuvoston toimintasuunnitelman 2008–2011 hyväksyminen
 - Metsäteollisuuden ja -talouden kilpailukykyisistä toimintaedellytyksistä huolehditaan-työryhmän raportti
 - alueellisten metsäohjelmien 2006–2010 tarkistuksen yhteenveto
- 3/2009 – yleiskatsaus KMO 2015:n toteutuksesta
 - Metsien energia- ja ilmastohyödyt-työryhmän raportti
 - KMO 2015 seurantaraportti (luonnos)
- 6/2009 – yleiskatsaus KMO 2015:n toteutuksesta
 - Metsien monimuotoisuus ja muut ympäristöhyödyt-työryhmän raportti
 - KMO 2015:n vuoden 2008 seurantaraportin hyväksyminen
 - Alueelliset metsäohjelmat

Sihteeristö:

Sihteeristön keskeisin tehtävä on metsäneuvoston työn valmistelu. Kaikki periaatelinjaukset tehdään metsäneuvostossa. Sihteeristön tehtäviä ovat:

- metsäneuvoston kokousten valmistelu
- metsäneuvoston toimintasuunnitelman 2008–2011 mukainen asioiden valmistelu metsäneuvoston käsittelyyn
- KMO 2015:n toteutumisen seuranta, tuloksien analysointi ja kokonaisesityksen tekeminen ohjelman ja toimenpiteiden mahdollisista muutostarpeista
- työryhmien työn ohjaus ja koordinointi
- KMO 2015:n seurantaraporttien valmistelu
- KMO 2015-seminaarien järjestäminen yhdessä työryhmien kanssa

Metsäneuvoston sihteeristön kokoonpano

Puheenjohtaja

Aarne Reunala, osastopäällikkö, maa- ja metsätalousministeriö
(Marja Kokkonen, pääsihteeri, maa- ja metsätalousministeriö)

Pirkko Isoviita, ylimetsänhoitaja, ympäristöministeriö
Reima Sutinen, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö
Petri Heinonen, ympäristöpäällikkö, Metsähallitus
Matti Hirvonen, ulkoilupäällikkö, Suomen Latu (22.10.2008 saakka)

Simo Jaakkola, varatoimitusjohtaja, Koneyrittäjien liitto ry, KL
Harri Karjalainen, metsäpäällikkö, WWF (22.10.2008 alkaen)
Antti Koskimäki, johtaja, metsäkeskus Häme-Uusimaa (22.10.2008 alkaen)
Jouko Kostamo, tulosalueen päällikkö, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
Ilpo Kuronen, luonnonsuojelupäällikkö, Suomen luonnonsuojeluliitto ry, SLL (22.10.2008 saakka)
Timo Nyrhinen, varametsäjohtaja, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
Kaarlo Ouni, johtaja, Pirkanmaan metsäkeskus (22.10.2008 saakka)
Pasi Puttonen, tutkimusjohtaja, Metsäntutkimuslaitos
Anne Rautiainen, metsänhoitaja, Suomen Latu (22.10.2008 alkaen)
Jouni Väkevä, metsäasiantuntija, Metsäteollisuus ry.

Sihteeristön laajennettuun kokoonpanoon kuuluvat metsäneuvoston työryhmien puheenjohtajat. Tarpeen mukaan sihteeristö voi kuulla asiantuntijoita.

2. Metsäneuvoston työryhmät ja niiden tehtävät

Metsäneuvosto perustaa kuusi työryhmää KMO 2015:n painopisteiden mukaisesti. Työryhmät toimivat asioiden valmistelussa apuna sihteeristölle ja metsäneuvostolle. Niiden tehtävänä on oman osa-alueensa osalta:

- seurata metsäalan kehitystä sekä ohjelman ja hankkeiden edistymistä,
- raportoida edistymisestä metsäneuvostolle,
- laatia luonnos KMO 2015:n seurantaraportiksi,
- tehdä esityksiä ohjelman ja toimenpiteiden muutostarpeista.

Työryhmät voivat tarpeen mukaan käyttää asiantuntijoita. Metsäneuvosto voi tarvittaessa täydentää työryhmien kokoonpanoa.

Työryhmä 1. Metsäteollisuuden ja -talouden kilpailukykyiset toimintaedellytykset

Marja Hilska-Aaltonen, metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
(Reima Sutinen, ylitarkastaja, kauppa- ja teollisuusministeriö)

Niina Riissanen, ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö
Kirsti Vallinheimo, neuvotteleva virkamies, valtiovarainministeriö
Riitta Viren, neuvotteleva virkamies, liikenne- ja viestintäministeriö
Harri Hänninen, varttunut tutkija, Metsäntutkimuslaitos, sihteeri
Matti Ruotsalainen, metsänhoidon asiantuntija, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, sihteeri

Työryhmä 2. Metsien ilmasto- ja energiahyödyt

Kaisa Pirkola, ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
(Erkki Eskola, työ- ja elinkeinoministeriö)

Pirkko Heikinheimo, projektipäällikkö, valtioneuvoston kanslia
Teppo Lehtinen, rakennusneuvos, ympäristöministeriö
Reima Sutinen, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö
Perttu Anttila, vanhempi tutkija, Metsäntutkimuslaitos, sihteeri
Olli Äijälä, metsätalouden laatuasiantuntija, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, sihteeri

Työryhmä 3. Metsien monimuotoisuus ja ympäristöhyödyt

Marjukka Mähönen, ympäristöylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
(Mikko Kuusinen, ympäristöneuvos, ympäristöministeriö)

Terhi Ajosenpää, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
Leena Finer, Metsäntutkimuslaitos
Timo Hiltunen, Metsähallitus
Hannu Ilvesniemi, Metsäntutkimuslaitos
Antti Leinonen, Etelä-Savon metsäkeskus
Raisa Mäkipää, Metsäntutkimuslaitos
Mari Rusanen, Metsäntutkimuslaitos
Tapani Sallantausta, Suomen ympäristökeskus
Matti Seppälä, Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus
Juha Siitonen, Metsäntutkimuslaitos
Aarne Wahlgren, Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Harri Tukia, vanhempi tutkija, Suomen ympäristökeskus, sihteeri
Samuli Joensuu, tiimiesimies, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, sihteeri
Terhi Koskela, tutkija, Metsäntutkimuslaitos, sihteeri

Työryhmän työ sovitaan yhteen METSO-seurantaryhmän työn kanssa.

Työryhmä 4. Metsien käyttö virkistykseen ja kulttuurin lähteenä

Ville Schildt, neuvotteleva virkamies, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
(Pauli Wallenius, monikäyttöpäällikkö, Metsähallitus)

Lea Häyhä, erityisasiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö
Risto Järvelä, rakennusneuvos, opetusministeriö
Pekka Tuunanen, ylitarkastaja, ympäristöministeriö
Kirsi Viljanen, maaseutuylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö
Tuija Sievänen, vanhempi tutkija, Metsäntutkimuslaitos, sihteeri

Työryhmä 5. Metsäalan osaaminen ja hyväksyttävyys

Mika Tammilehto, johtaja, opetusministeriö, puheenjohtaja
(Liisa Saarenmaa, apulaisosastopäällikkö, maa- ja metsätalousministeriö)

Markku Virtanen, neuvotteleva virkamies, työ- ja elinkeinoministeriö
Jouni Suoheimo, opetusneuvos, Opetushallitus
Pirjo Kutinlahti, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö
Anniina Kostilainen, suunnittelija, maa- ja metsätalousministeriö, sihteeri
Martti Ranta, koulutusjohtaja, Jämsän seudun koulutuskeskus, sihteeri

Asiantuntijoina koulutustoimikuntien puheenjohtajat:
Tapio Hankala, toiminnanjohtaja, Metsänhoitajaliitto
Päivi Turtiainen, järjestösihteeri, SAK/ Paperiliitto

Työryhmä 6. Kansainvälinen metsäpolitiikka

Työryhmänä toimii Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta (kokoonpano vahvistamaton):

Heikki Granholm, metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö, puheenjohtaja
(Olavi Luukkanen, professori, Helsingin yliopisto)

Markku Aho, kehitysyhteistyöneuvos, ulkoasiainministeriö
Lauri Ainasto, liiton sihteeri, Puu- ja erityisalojen liitto
Erja Fagerlund, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö
Tapio Hankala, toiminnanjohtaja, Metsänhoitajaliitto
Harri Hölttä, metsäasiantuntija, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Simo Jaakkola, varatoimitusjohtaja, Koneyrittäjien liitto ry
Lea Jylhä, metsäasiantuntija, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.
Harri Karjalainen, metsäpäällikkö, WWF
Leena Karjalainen-Balk, neuvotteleva virkamies, ympäristöministeriö
Elina Nikkola, ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö
Håkan Nystrand, puheenjohtaja, METO - Metsäalan asiantuntijat ry
Antti Otsamo, metsäasioiden päällikkö, Metsäteollisuus ry
Leena Paavilainen, tutkimusjohtaja, Metsäntutkimuslaitos
Tapio Pouta, kehitysjohtaja, Metsähallitus
Teemu Seppä, ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö, sihteeri.
Kirsi Taipale, vanhempi hallitussihteeri, maa- ja metsätalousministeriö
Taina Veltheim, ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö
Klaus Yrjönen, tulosalueen päällikkö, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

3. Metsäneuvoston yhteistyö alueellisten metsäneuvostojen kanssa

Metsäneuvoston sihteeristössä työskentelevät maa- ja metsätalousministeriön metsäosaston edustajat osallistuvat yhdyshenkilöinä alueellisten metsäneuvostojen kokouksiin. Alueellisilla metsäneuvostoilla on kansallisessa metsäneuvostossa edustajanaan johtaja Karen Wik-Portin (varalla johtaja Ritva Toivonen), joka kerran vuodessa esittää yhteenvedon alueellisten metsäohjelmien toteuttamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2009

1/2009	Luonoltaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa - Määrittely, seuranta ja hoidon taloudelliset edellytykset
ISBN 978-952-453-469-7 (Verkkojulkaisu)
Ilmestyy vain verkkojulkaisu.
2/2009	Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan aluestrategia 2009–2012
ISBN 978-952-453-477-2 (Painettu)
ISBN 978-952-453-478-9 (Verkkojulkaisu)
3/2009	Kansallinen metsäohjelma 2015 – toteutuminen 2007–2008
ISBN 978-952-453-499-4 (Painettu)
ISBN 978-952-453-500-7 (Verkkojulkaisu)